

keramiske noter 25/2007

12. årgang

Udstillinger hvor og hvornår *ved Gunnar Jakobsen*

Udstillingsoversigten er udarbejdet på grundlag af tilbagemeldinger på forespørgsler udsendt ultimo 2006 til museer og udstillingssteder i ind- og udland samt til en række danske keramikere; men ikke mindst på grundlag af en afsøgning af Internettet.

Udover dagbladenes fredagstillæg med oversigter over begivenheder i den kommende uge, så findes der en landsdækkende oversigt i *Kunstavisen*, som udkommer månedligt, mens den gratis kvartalsvise *Art Guide* dækker København og omegn samt Sjælland og det sydlige Sverige.

Oversigten er ikke udtømmende og publiceres med forbehold for eventuelle aflysninger/ændringer. Derfor bør man forinden et eventuelt besøg undersøge om udstillingen nu er blevet til noget samt udstillingens åbningstider.

Der henvises tillige til tillægget til *keramiske noter 25/2007*, der indeholder en oversigt over museer og gallerier fortrinsvis i Europa. Oversigten er ikke udtømmende, men vil være en god hjælp, hvis man skal rundt i Europa og gerne vil se på keramik på sin vej.

København

Kunstindustrimuseet, Bredgade 68, 1260 København K. Tlf 33 18 56 56. Website: www.kunstindustrimuseet.dk. Nye åbningstider: Åbent tirs-søn 11.00-17.00. Onsdag gratis adgang.

Davids Samling, Kronprinsessegade 30, 1306 København K. Website: www.davidmus.dk. Tlf 33 73 49 49. Lukket indtil 01.06.08.

Drud & Køppe Gallery, Bredgade 66, 1260 København K. Website: www.drud-koppe.com.

Galleri Nørby, Vestergade 8, 1456 København K. Tlf 33 15 19 20. Website: www.galleri-noerby.dk. Ophørt den 20. februar 2007.

En afsøgning af Internettet kan stærkt anbefales inden man begiver sig af sted. Websites med gode museums- og udstillingsoversigter: www.kultunaut.dk [Kulturkalender] www.jp.dk/detsker [Jyllands-Postens kalender] www.museums.dk [Museer i Danmark med links til bl.a. museer i Storbritannien, Sverige og Norge] <http://icom.museum/vlmp/world.html> [Museums around the world] www.museum.com [Museums of the world] www.studiopottery.co.uk [Storbritannien] www.studiopottery.com [Storbritannien] www.ceramics.de [Tyskland og det øvrige Europa] www.ceramique.com [Frankrig] www.e-yakimono.net [Japan] www.clayzee.com/Collections/Museums/Japan/

Hovedopdelingen af oversigten er landenavnet og dernæst byen, hvor udstillingsstedet findes.

Belgien 16, Finland 8, Frankrig 17, Holland 15, Norge 8, Storbritannien 9, Schweiz 15, Sverige 7, Tyskland 11, Østrig 15 og USA 17.

→11.03.07 *Netværk*. Malene Müllertz' nye keramiske arbejder. Katalog. Kunstindustrimuseet. Keramikeren Malene Müllertz henter ofte sin inspiration uden for keramikens verden, det kan f.eks. være fra emner i metal, plast, træ og tekstil. På udstillingen vises en række nye arbejder, hvoraf en stor del er udført af sammensatte ler-tråde, der kan give mindelser om kurveflet, tekstil eller strikkede materialer. Disse indtryk oversætter Malene Müllertz til lette konstruktioner, hvor form og ornamentik rent bogstaveligt bliver ét.

→16.03.07 *Tonna E. Kjærsgaard · 60 hatte på besøg* og *Jonna Brodersen · dyreskåle og torsoer*. Galleri 58, Enghavevej 58, 1674 København K. Tlf 33 23 41 77.

→31.03.07 *United Colours of Drud & Køppe*. Udstilling med bl.a. Louise Hindsgavl. Drud & Køppe Gallery.

08.03.07-10.06.07 *AntiAir – et luftkastel*. Claus Domine Hansen viser en installation i opblæst porcelæn. Kulturcentret Assistens, Kapelvej 4, 2200 København N. Website: www.assistens.dk.

23.03.07-17.06.07 *Joakim Skovgaard*. Bogudgivelse. Øregaard Museum, Ørehøj Allé 2, 2900 Hellerup. Website: www.oeregaardmuseum.dk. Tlf 39 61 11 07. Joakim Skovgaard er i dag bedst kendt for sin totaludsmykning af Viborg Domkirke, men hans virke rækker dog langt videre i både indhold og form. Som kunstner spændte han vidt med udgangspunkt i faderens (P.C. Skovgaard) nationalromantiske landskaber over skønvirkeinspireret kunsthåndværk til hans symbolistiske nytolkninger af et kristent billedsprog. Han arbejdede med tegning, maleri, grafik, keramik og møbeldesign. Han satte sit ornamentale præg på alt fra den totale kirkeudsmykning som i Viborg Domkirke og hjemmet i Rosenvænget til bøger, malerier og små vignetter.

Hans uddannelse foregik delvist på Léon Bonnats malerskole i Paris, i selskab med stort set hele den samtidige generation af danske malere, men med et helt andet slutpunkt end eksempelvis P.S. Krøyer. Joakim Skovgaard var på trods af sit meget danske, grundtvigianske udgangspunkt, internationalt orienteret. Tidligt i sit kunstneriske virke orienterede Skovgaard sig mod det moderne, franske maleri. I modsætning til broderen Niels var Joakim optaget og fascineret af den franske naturalisme, og skrev begejstret hjem til broderen om sine nyopdagelser. Det var dog først langt senere, at Niels lod sig overbevise om, at Joakims blik havde været nødvendigt og rigtigt.

Joakim Skovgaards kunstneriske modning under hans rejser udvikledes i en dekorativ retning, da han som en af de bærende kræfter i den kreds af yngre kunstnere, gennem det keramiske medie løsrev sig fra deres fædrene ophav. De keramiske eksperimenter, som blev gestaltet i et pottemagerværksted på Utterslev Mark, var på flere måder en smeltedigel for unge, ambitiøse kunstnere, der var tynget af guldalderens kunstneriske tradition og tankesæt. Værkstedet antog karakter af et frirum, hvor lysten til at eksperimentere blev drivkraften bag en lang række keramiske værker, som foregreb det modernistiske formsprog. Skovgaard lagde ud med motiver hentet i den klassiske mytologi, men siden fandt også bibelske motiver sat sammen med naturstudier vej til hans keramik.

Joakim Skovgaard formåede at give det kristne, religiøse indhold en samtidig form og udtryk i en tid, hvor motiverne i den genre var stivnede og anakronistiske. Som én af få kunstnere bevarede Skovgaard troen i en tid, hvor Nietzsche, og med ham Georg Brandes, havde erklæret guds død, for i stedet at indsætte mennesket som den bærende kraft. Skovgaard var dog samtidig en central figur i 1890'ernes kunstneriske nybrud, som medstifter af Den frie Udstilling i 1891.

30.03.07-25.04.07 *Kasper Holten*. Galleri Gerly, Vandkunsten 13, 1467 København K. Website: www.gerly.dk.

31.03.07-02.03.08 *Jørgen Haugen Sørensen*. Årets billedhugger. Bogudgivelse. Skulpturgaden,

Statens Museum for Kunst, Sølvgade 48-50, 1307 København K. Website: www.smk.dk.

Jørgen Haugen Sørensen (f 1934) er en af landets væsentligste billedhuggere. Gennem hele sit værk har han arbejdet monumentalt og kontroversielt med menneskets eksistens i alle dets afskygninger. Inden for de senere år er han i højere grad begyndt at eksperimentere med den figurbase-rede og fortællende skulptur, ligesom han er vendt tilbage til arbejdet med ungdomsårenes foretrukne materiale: leret. Jørgen Haugen Sørensen viser et omfattende udvalg af sene værker i ler. Værkerne kredser om gennemgående temaer som vold, ytringsfrihed og overmagt.

12.04.07-19.05.07 *Michael Geertsen*. Drud & Køppe Gallery.

24.05.07-30.06.07 *Langt ude i skoven*. Udstilling med bl.a. Louise Hindsgavl. Galleri Veggerby, Ny Østergade 34, 1101 København K. Website: www.galleriveggerby.dk

23.08.07-25.08.07 *Kunsthåndværker Marked 2007*. Frue Plads, København K. Tlf 33 15 29 40. Website: www.fruepladsmarkedet.dk.

07.09.07-28.10.07 ... *in common*. Katalog. Kunstindustrimuseet. Udstilling med Karen Bennicke, Martin Bodilsen Kaldahl og Peder Rasmussen fra Danmark, Marit Tingleff fra Norge samt Alison Britton, Richard Slee og Martin Smith fra Storbritannien.

23.09.07-03.11.07 *Steen Ipsen*. Drud & Køppe Gallery.

15.11.07-06.01.08 *Lys og Liv*. Udstilling med bl.a. Alikka Garder Petersen. officinet, Bredgade 66, 1260 København K. Website: www.danskekunsthaandvaerkere.dk.

Øvrige Danmark

Asnæs

19.05.07-10.06.07 *Raku 2007* - en udstilling arrangeret af keramikeren Birgit Krogh. Katalog. Huset i Asnæs, Storegade 31, 4550 Asnæs. Website: www.husetiasnaes.dk. Tlf 59 65 08 61.

Udstilling med Sten Børsting, Sandra Davolio, Bente Forman, Steen Kepp, Birgit Krogh, Inger Rokkjær, Anne Rolsted, Karin Sauer og Lone Teglskov.

Fredericia

Galleri Jytte Møller, Jyllandsgade 45, 7000 Fredericia. Website: www.gallerijyttemoeller.dk. Tlf 26 15 22 94.

10.03.07-07.04.07 *Marianne Buus & Lotte Thorsøe*. Galleri Jytte Møller.

05.05.07-02.06.07 *Barbro Aaberg*. Galleri Jytte Møller.

28.07.07-18.08.07 *Ane-Katrine von Bülow*. Galleri Jytte Møller.

25.08.07-22.09.07 *Gurli Elbækgaard Kristensen*. Galleri Jytte Møller.

Frederikshavn

→18.03.07 *Far og to sønner*. 3 x Hauerbach. Ole, Anders og Jens Hauerbach. Frederikshavn Kunstmuseum, Parallelvej 14, 9900 Frederikshavn. Website: www.frederikshavnkunstmuseum.dk. Brødrene Jens og Anders Hauerbach og deres far Ole Hauerbach udstiller stentøjsskulpturer og akrylmalerier.

Jens udstiller sine stentøjsskulpturer, brændt som raku, med herlige metalfarver. Inspirationen henter han i Københavns Zoologiske have om sommeren, og om vinteren former og brænder han sine helt unikke figurer i sit værksted i Christiania.

Anders og Ole udstiller akrylmalerier, de fleste med motiver fra deres sommerhus på Ordrup Næs ved Sejrbøgen. Anders og Ole maler begge figurativt. Anders viser malerier med barkstrukturer og insekter og Ole beskriver især kysterne omkring Næsset og han udstiller også portrætter.

Frederikssund

J.F. Willumsens Museum, Jenriksvej 4, 3600 Frederikssund. Tlf 47 31 07 73. Website: www.jfwillumsensmuseum.dk.

Grenå

→31.03.07 *Agnete Brittasius*. Kulturhuset Pavillonen, Kærvej 11, 8500 Grenå. Website: www.pavillonen.dk.

Gudhjem

21.07.07-23.09.07 *Holkahesten 2007*. Gudhjem Museum, Stationsvej 1, 3760 Gudhjem. Website: www.bornholmsmuseer.dk. Tlf 56 48 54 62.

Den årlige udstilling hvor bornholmske samtidskunstnere viser arbejder i maleri, grafik, skulptur og kunsthåndværk. Holkahesten består af bl.a. af keramikere Gerd Hiort Petersen, Marie Hjorth, Karin Høj Christensen, Julie Høm og Hans Munck Andersen.

Haderslev

Ehlers-samlingen, Slotsgade 20, 6100 Haderslev. Tlf 74 53 08 58. www.haderslev-museum.dk. [Dansk lertøj].

Horsens

16.06.07-18.08.07 *Sommeren 2007*. Stengalleriet, Asgårdsvej 11, 8700 Horsens. Website: www.stengalleriet.dk. Tlf 75 84 65 44. Tegner, illustratør og billedkunstner Jens Gregersen, som regnes for at være en af Danmarks fineste fugletegnere, udstiller tegninger og akvareller af fugle og natur. Keramikeren Bent Wiborg udstiller stentøj. Bent Wiborg arbejder i smukke, stramme klassiske former og stille harmoniske farver.

Hjørring

→18.03.07 *Bent Skytte-Rasmussen – Vandbæreren*. Vendsyssel Kunstmuseum, Bechs Klædefabrik, P. Nørkjærs Plads 15, 9800 Hjørring. Tlf 98 92 41 33. Website: www.vkm.dk.

Bent Skytte-Rasmussen er født i 1954 i Randers og uddannet fra Kunsthåndværkerskolen i Kolding med afgang i 1976. Han har været i konstant udvikling, fra han i 1977 var assistent ved Erik Nyholms udførelse af det 100 m² store Dubuffet-relief *Epokhé* til Silkeborg Kunstmuseum. I 2002 knyttedes han atter til Silkeborg med mindeudstillingen over Erik Nyholm på Silkeborg Kunstmuseum. På udstillingen var Bent Skytte-Rasmussen en af 8 kunstnere, der alle havde assisteret ved Dubuffet-relieffet. Af øvrige udstillere sås bl.a. Bjørn Nørsgaard og Lars Ravn. På udstillingen viste Bent Skytte-Rasmussen knap 40 små keramiske skulpturer *Mine små venner i Hjardemål Klit*.

Skulpturenes kaotiske og diffuse former og deres store farverigdom henleder tankerne på traditionen i eftertidens Cobra. Måske ikke så underligt, Erik Nyholm havde jo samarbejdet med Asger Jorn. Som skulpturenes titel antyder, henter Bent Skytte-Rasmussen inspiration i den storladne natur i det fredede klitområde ved Hjardemål.

Gennem Erik Nyholm fik han øjnene op for en kæmpepalet af glasurer og karakterer i glasuren. I 1986 udførte Erik Nyholm den store keramiske frise til Danmarks Radio i Århus, et arbejde Bent Skytte-Rasmussen også var assistent på, og på det tidspunkt fik han opskrifterne på glasurerne, som har dannet grundlaget for hans egne glasurforsøg.

Bent Skytte-Rasmussen arbejder dog ikke kun i små former. Gennem årene har han udført adskillige store keramiske udsmykningsopgaver og skulpturelle installationer. Én af de små skulpturer fra serien *Mine små venner i Hjardemål Klit* fandt kunstneren egnede sig til at blive skabt i stort format. Til realisering af denne drøm har kunstneren fået støtte fra Kulturministeriets Billedkunstråd, og skulpturen, der har fået titlen *Vandbæreren*, som måler 2 meter i højden, er netop taget ud af ovnen og er hovedværket på den aktuelle udstilling på Vendsyssel Kunstmuseum.

Holbæk

12.05.07-10.06.07 *Marianne og Tue Poulsen*. Gobeliner og keramik. Holbæk Kunstforening, Æglageret, Lindevej 6, 4300 Holbæk. Website: www.aeglageret.dk.

Kalundborg

14.04.07-20.05.07 Udstilling med Gurli Elbækgaard Kristensen og Mette Marie Ørsted (keramik), Anne Fabricius Møller og Charlotte Schrøder (tekstiler) samt Kirsten Christensen (billedkunstner). Bispegården, Adelgade 6, 4400 Kalundborg. Website: www.bispegaarden.dk.

Kolding

Museet på Koldinghus, Markdannersgade 11, 6000 Kolding. Website: www.koldinghus.dk.

Trapholt, Æblehaven 23, 6000 Kolding. Website: www.trapholt.dk.

Galleri Pagter, Adelgade 3, 6000 Kolding. Tlf 75 54 09 30. Website: www.galleripagter.dk.

→24.03.07 *Anne Gerd Juul Poulsen*. Gallerie Rasmus Kolding, Søndertorv 7, 6000 Kolding. Website: www.gallerie-rasmus.dk.

21.04.07-03.06.07 *Keramik i Kolding 1968-2007*. Designskolens keramiske afdeling lukker. Katalog. Museet på Koldinghus. Udstillingen præsenterer udvalgte værker af tidligere studerende, der alle i dag arbejder som professionelle keramikere. Arbejdet med keramikken rummer mødet med traditionen og udfordringen til at skabe fornyelse.

Kunsthåndværkerskolen i Kolding blev grundlagt i 1967, og året efter oprettedes afdelingen for keramik og glas. Frem til 1996 var skolen en del af Kolding Tekniske Skole, og man skiftede i 1998 navn til Designskolen Kolding. I 1998 blev glasuddannelsen lukket på grund af pladsmangel. I dag er skolen blandt Kulturministeriets videregående kunstneriske uddannelser. Ministeriet besluttede i 2002 at nedlægge keramikafdelingen i Kolding i forbindelse med omlægning af designskolernes uddannelser. Designskolen Koldings sidste studerende på keramiklinjen tager afgangseksamen til sommer.

Mange af Danmarks fremtrædende keramikere har fået deres uddannelse i Kolding, og linjen kendes for at være en udøget og udadvendt afdeling, der gennem årene har haft en markant betydning for det keramiske fags udvikling herhjemme. Det har været væsentligt for afdelingen, at de studerende med baggrund i deres 5-årige uddannelse kan gå ud i et professionelt miljø, som spænder fra designer i industrien til keramisk formgiver med eget værksted med unika- eller serieproduktioner.

Af deltagere kan bl.a. nævnes Gurli Elbækgaard Kristensen, Ole Jensen, Mark Lauberg, Gunhild Rudjord og Bente Skjøttgaard.

03.05.07-29.07.07 *Biennalen for kunsthåndværk og design 2007*. Trapholt og Museet på Koldinghus. Katalog.

Arrangeret i samarbejde med Koldinghus og Danske Kunsthåndværkere. Kuratorerne er keramikker og designer Ole Jensen samt lektor i designhistorie Lars Dybdahl. Med deltagelse af bl.a. Karen Bennicke, Alikka Garder Petersen og Martin Bodilsen Kaldahl, Peder Rasmussen samt Mette Marie Ørsted.

Lyngby

→03.03.07 *Lys*. Udstilling med bl.a. Marlene Allpass, Alikka Garder Petersen, Helena Hedegaard, Karin Patricia Jensen, Lisa Lahmy. Damhuset, Lyngby Hovedgade 1, 2800 Lyngby. Tlf 45 87 79 23.

27.10.07-30.12.07 *Kirsten Klein / Eli Benveniste*. Sophienholm, Nybrovej 401, 2800 Kongens Lyngby. Website: www.sophienholm.dk.

Middelfart

Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus, Kongebrovej 42, 5500 Middelfart. Tlf 64 41 47 98. Website: www.grimmerhus.dk.

→04.03.07 *Intim*. Grimmerhus. Den østrigske keramiske kunstner Margit Denz viser bl.a. vore inderste beklædningsgenstande omsat til porcelæn.

→04.03.07 *Kærlighed på keramik*. Ib Spang Olsen og Keramikken. Katalog. Grimmerhus.

13.02.07-25.03.07 *Rikke Frydensbjerg Østergaard*. Månedens kunstner. Grimmerhus.

11.03.07-03.06.07 *Keramisk kunst fra Asger Jorns Italien*. Grimmerhus.

Udstillingen præsenterer en lang række kunstneres keramiske arbejder skabt gennem årtier i det keramiske værksted i Albisola, hvor Asger Jorn arbejdede med keramik i årene fra 1958 og frem til kort før sin død i 1973. Værkstedet er Ceramiche San Giorgio og er igennem alle årene til og med i dag blevet drevet af keramikeren Giovanni Poggi. Familien Poggi har udlånt omkring 70 keramiske værker til udstillingen, herunder 12 arbejder af Asger Jorn.

Ceramiche San Giorgio og Albisola er et knudepunkt, hvor mange fremragende kunstnere har lavet keramik side om side med deres billedkunstneriske aktiviteter. Værkstedet blev fra 1950'erne og frem et af de steder, hvor kunstnere fra mange lande mødtes, knyttede kontakter, udvekslede idéer og arbejdede sammen. Det kunstneriske materiale, der om noget knyttede kunstnerne sammen i Albisola, var og er fortsat keramikken.

Asger Jorn (1914-1973) kom til Albisola første gang i 1954 og havde hus og værksted der fra slutningen af 1950'erne og frem til sin død i 1973. Samtidig med Jorn arbejdede også svenskeren Ansgar Elde (1933-2000) og den danskfødte, belgiske kunstner Serge Vandercam (f. 1924) på Ceramiche San Giorgio. Vandercam var i 1953 kommet til Albisola for at male, inviteret af milaneseren Sergio Dangelo (f. 1932). Vandercam havde lært Jorn at kende i Bruxelles på grund af hans tilknytning til COBRA-bevægelsen. I 1959 ankom Wifredo Lam (1901-1985) til værkstedet i Albisola. Lam kendte Jorn fra Paris. Danske Eva Sørensen (f. 1940) arbejder ligeledes på Ceramiche San Giorgio fra først i 1960'erne og på det seneste også Nes Lerpa, som udstiller nye værker sammen med en gruppe italienske keramiske kunstnere.

27.03.07-17.06.07 *Ragnhild Windsvold*. Månedens kunstner. Grimmerhus.

10.06.07-02.09.07 *Stougaardkeramik*. Grimmerhus. Udstillingens ældste repræsentant for Stougaard'erne er Nis Stougaard (1906-1987). Dennes arbejder præsenteres sammen med sønnen Peter Stougaards (1940-2006) og svigerdatteren Anne Stougaards (f 1942) arbejder, ligesom også ægteparrets datter – Nis Stougaards barnebarn – Pernille Stougaard (f 1965) viser et udvalg af sine keramiske arbejder.

19.06.07-29.07.07 *Asger Kristensen*. Månedens kunstner. Grimmerhus.

31.07.07-09.09.07 *Lisbeth Christensen*. Månedens kunstner. Grimmerhus.

09.09.07-25.11.07 *Aage Birck – Per Weiss – Kim Holm*. Grimmerhus.

Tre internationalt anerkendte keramikere viser deres indbyrdes forskellige udtryk med udvalgte værker.

02.12.07-10.03.08 *Birgit Krogh*. Grimmerhus.

Nykøbing S

Anneberg-samlingerne, Annebjerg Stræde 2, 4500 Nykøbing S. Website: www.anneberg-museum.dk.

Næstved

Næstved Museum, Boderne, Sct Peders Kirkeplads 8, 4700 Næstved. Tlf 55 72 02 91. Website: www.naestved-museum.dk.

Kähler Keramik, Käblersbakken 5, 4700 Næstved. Website: www.kaehlerkeramik.dk.

Odense

Keramik-Galleriet, Lotte Blom, Læssøegade 168, 5230 Odense M. Website: www.lotteblom.dk.

→14.03.07 *Jette Heckmann*. Keramik-Galleriet.

→14.04.07 *Karin Søgaard*. Keramik-Galleriet.

15.03.07-14.05.07 *Kirsten Svenstrup*. Keramik-Galleriet.

15.04.07-14.06.07 *Birthe Knudsen*. Keramik-Galleriet.

15.05.07-14.07.07 *Alice Bork*. Keramik-Galleriet.

15.08.07-14.10.07 *Linda Wandel*. Keramik-Galleriet.

15.09.07-14.11.07 *Stine Svendsen*. Keramik-Galleriet.

15.10.07-14.12.07 *Ingrid Hamburger*. Keramik-Galleriet.

Randers

→29.04.07 *L.A. Ring På kanten af verden*. Randers Kunstmuseum, Stenmannsgade 2, 8900 Randers. Website: www.randers-kunstmuseum.dk.

Roskilde

Palæfløjen, Stændertorvet 3, 4000 Roskilde. Website: www.roskildekunst.dk.

→18.03.07 Aase Haugaard og Hardy Brix samt Årets Zonta-kunstner Marie Ebbensgaard. Palæfløjen.

30.06.07-29.07.07 *Ivan Weiss og Fujiko Weiss*. Porcelæn/stentøj og kalligrafi. Keramikannualen. Katalog. Palæfløjen.

Rø

10.06.07-29.07.07 *Gerd Hiort Petersen og Hans Munck Andersen*. Retrospektiv udstilling. Katalog. Bornholms Kunstmuseum, Helligdommen, Rø, 3760 Gudhjem. Website: www.bornholms-kunstmuseum.dk

22.06.07-22.07.07 *Glas- og Keramikskolen*. Afgangsudstilling. Bornholms Kunstmuseum.

Rønne

Hjorths Fabrik – Bornholms [arbejdende] Keramik-museum, Krystalgade 5, 3700 Rønne. Tlf 56 95 01 60. Website: www.bornholmsmuseer.dk/hjorths.

Raschs Pakhus, Store Torv 6, Rønne. Website: www.raschs.dk.

02.04.07-21.04.07 Påskeudstillingen. Glas, keramik grafik og maleri. Raschs Pakhus. Udstilling med Peter Svarrer, Eva Brandt, Anne Mette Hjortshøj, Jesper Wetterslev og Jytte Kjærsgaard.

23.07.07-18.08.07 *4 x Ranslet*. Keramik, skulptur og maleri. Raschs Pakhus. Udstilling med Arne Ranslet, Tulla Ranslet, Pia Ranslet og Poul Ranslet. Arne Ranslet har gennem årene taget gode værker fra til sig selv efter hver brænding. Det er bl.a. disse, der nu er til salg.

15.10.07-03.11.07 *Heather Spears Goldenberg, Lenny Goldenberg og Daniel Goldenberg*. Maleri og keramik. Bornholms Kunstforening. Raschs Pakhus.

Samsø

26.05.07-10.06.07 *Bornholmsk værkstedskeramik fra Hans-Henrik Dyhrs samling*. Samsø Kunstforening, Maarup gl. Brugs, Svenskyden, Maarup, Samsø.

Silkeborg

→20.05.07 *Sofastykker*. Udstilling med bl.a. Anne Fløche, Michael Geertsen, Jørgen Hansen og Lone Skov Madsen m.fl. Kunstcentret Silkeborg Bad, Gjessøvej 40, 8600 Silkeborg. Website: www.silkeborgbad.dk.

→29.04.07 *Asger Jorn i Italien*. Værker i keramik, bronze og marmor 1954-72. Bogudgivelse. Silkeborg Kunstmuseum, Gudenåvej 7-9, 8600 Silkeborg. Website: www.silkeborgkunstmuseum.dk.

Udstillingen "Jorn i Italien" består af ca. 60 arbejder fra perioden 1954-1972: Relieffer, hvoraf nogle er eksperimenter og forarbejder til "Det store relief" og andre - de særlige "eksploderede" relieffer. Små keramiske skulpturer - tredimensionale figurer, der kunne være sprunget ud af Jorns malerier. Store brændtlers-skulpturer fra 1972, hvoraf en stor del blev støbt i bronze. Man troede, at originalerne var gået tabt ved støbningen, men i de senere år er der

dukket flere op. Endelig præsenteres også Jorns eksperimenter med skulptur hugget i italiensk marmor.

Udstillingen er blevet til i samarbejde med en kender af Asger Jorns tredimensionale værk, den tyske kunsthistoriker Dr. Ursula Lehmann Brockhaus, der har foretaget udvalget til udstillingen. Hendes bog "Jorn i Italien - Værker i keramik, bronze og marmor 1954-1972", udkommer til udstillingen. Den er resultatet af mange års forskning i emnet og er blevet til i samarbejde med Silkeborg Kunstmuseum.

Værkerne på udstillingen er lånt fra private ejere i Belgien, Danmark, England, Frankrig, Italien og Tyskland udover et udpluk fra museets samling. Efter visningen på Silkeborg Kunstmuseum turnerer udstillingen til Museum Villa Stuck i München og Kunsthalle i Emden.

31.03.07-25.04.07 *Kander*. Udstilling med bl.a. Mette Marie Ørsted. Katalog. Silkeborg Kunstnerhus, Nygade 24, 8600 Silkeborg. Website: www.gasiku.dk.

Skagen

→30.09.07 *Bindesbøll*. Keramik og tegninger fra museets samling. Skagen Museum, Brøndumsvej 4, 9990 Skagen. Website: www.skagensmuseum.dk. Thorvald Bindesbøll (1846-1908) betragtes i dag som et ikon indenfor formgivning fra slutningen af 1800-tallet, og befinder sig tidsmæssigt på linie med skagensmalerne.

Bindesbøll var uddannet arkitekt og arbejdede med formgivning af keramik, grafiske mønstre og designs, sølvtøj, smykker og interiørs. Han kombinerede det klassiske, stringente objekt med florale, svungne, organiske mønstre og motiver. Han var enormt nytænkende i sit udtryk og en af foregangsmændene indenfor den stilart man i dag benævner som skønvirke, art nouveau eller jugendstil.

Bindesbøll havde flere og længerevarende ophold i Skagen, og var en markant skikkelse i kredsen omkring skagensmalerne, og ikke mindst den gruppe af kunstnere som var med til at stifte Skagens Museum. Museet har derfor en fin samling af Bindesbølls værker, herunder udsmykningen af Brøndums spisesal, krukke, fade, vaser og ekslibris, samt forskellige tegninger og skitser. Ud over tilknytningen til Skagens Museum er Bindesbøll i høj grad synlig i Skagen by i kraft af hans arkitektur og udsmykning; herunder bl.a. de røde pakhuse og Skagen kirke.

Udstillingen på Skagens Museum præsenteres på museets 1. sal, og er en lille intim udstilling, som fokuserer på den fine samling af keramik, tegninger og ekslibris, udelukkende fra museets egen samling.

Skive

Galleri Salling, Ballingvej 41, Hem, 7800 Skive. Website: www.gallerisalling.dk.

04.03.07-15.04.07 *Bag Horisonten*. Peter Tybjerg og Grethe Tranberg. Keramik og maleri. Galleri Salling.

22.04.07-10.06.07 Udstilling med Merethe Bloch, Anette Holdesen og Nete Holmefjord. Galleri Salling.

Thisted

03.03.07-01.04.07 *Bornholmsk værkstedskeramik gennem 100 år*. Katalog. Kunstforeningen Det Ny Kastet, Det gamle rådhus, Store Torv, 7700 Thisted. Website: www.detnykastet.dk.

Udstillingen består dels af en salgsdel, hvor de bedste aktive bornholmske keramikere deltager, dels en museal del med 19 afdøde/ikke længere aktive keramikere. Udstillingen bliver den mest omfattende bornholmske udstilling uden for øen i flere årtier.

Tønder

→20.05.07 *Hollandske fajancer fra Delft 1625-1825*. Museum Sønderjylland Kulturhistorie, Kongevej 51, 6270 Tønder. Website: www.museum-sonderjylland.dk.

Vejen

Vejen Kunstmuseum, Østergade 4, 6600 Vejen. Website: www.vejenkunstmuseum.dk. Tlf 75 36 04 82.

18.03.07-28.05.07 *Elise Konstantin Hansen*. Keramik og akvareller. Katalog. Vejen Kunstmuseum.

09.06.07-26.08.07 *Karl Hansen Reistrup*. Vejen Kunstmuseum.

Viborg

08.06.07-02.09.07 *Elise Konstantin Hansen*. Keramik og akvareller. Skovgaardmuseet, Domkirkestræde 2-4, 8800 Viborg. Website: www.skovgaardmuseet.dk. Tlf 86 62 39 75.

Værløse

03.03.07-15.04.07 Udstilling med Henning Elving, Lise Seier Petersen og Tina Rosenberg. Skulptur, keramik, grafik m.m. Skovhuset ved Søndersø, Ballerupvej 60, 3500 Værløse. Website: www.skovhus-kunst.dk. Tlf 44 48 57 49.

Aalborg

→03.03.07 *Unge talenter – keramikere*. Aalborg Kunstpavillon, Søndergade 20, 9000 Aalborg. Website: www.kunstpavillon.dk.

Udlandet

Sverige

Gustavsberg

→01.09.07 *Stig Lindberg i Gustavsberg · artisten och människan*. Katalog. Gustavsberg porslinsmuseum, Odelbergs väg 5, S-134 40 Gustavsberg. Website: www.porslinsmuseum.varmdo.se
Stig Lindberg skulle ha fyllt 90 år 2006, så utställningen kan ses som en lång födelsedagshyllning. Porslinsmuseets utställning visar hur han blev en fixstjärna på keramikens himmel med hjälp av lagarbetet och kunskapen inne på porslinsfabriken. Utställningen på Porslinsmuseet skildrar också Stig Lindbergs engagemang i samhället Gustavsberg.

Göteborg

Röhsska Museet, Vasagatan 37-39, S-400 15 Göteborg. Website: www.designmuseum.se.

Lerverk, Västra Hamngatan 24-26, S-41 117 Göteborg. Website: www.lerverk.se.

Sintra, Landväggsgatan 5, S-413 04 Göteborg. Website: www.sintra.o.se.

→06.03.07 *Lotta Björn*. Sintra.

24.02.07-17.03.07 *Mia-Maria Gravgaard*. Galleri Down Under, Lerverk.

24.03.07-14.04.07 *Morten Løbner Espersen*. Lerverk.

24.03.07-14.04.07 *Pi Bjørg*. Lerverk.

21.04.07-12.05.07 *Marie Beckman*. Lerverk.

05.05.07-29.05.07 *Erik Krouthén*. Sintra.

19.05.07-09.06.07 *Gurli Elbækgaard Kristensen*. Lerverk.

04.08.07-25.08.07 *Elisabeth Johansson*. Lerverk.

27.10.07-17.11.07 *Gertie Larsson*. Lerverk.

Höganäs

Höganäs Museum, Polhemsgatan 1, S-263 37 Höganäs. Website: www.hoganas.net/museum.

01.04.07-06.05.07 *Hans och Birgitte Börjeson*. Konsthallen, Höganäs Museum.

05.05.07-10.06.07 *Ingrid Herrlin*. Galleriet, Höganäs Museum.

16.06.07-02.09.07 *Hans Hedberg*. Konsthallen, Höganäs Museum.

29.09.07-21.12.07. *Carl-Harry Stålhane*. Galleriet, Höganäs Museum.

22.10.07-18.11.07 *Herman Fogelin*. Konsthallen, Höganäs Museum.

Karlskrona

Porslinsmuseet, Östra Hamngatan 7D, S-371 29 Karlskrona. Website: www.fabas.se.
I de gamla fabrikslokalerna där förlaget Albinson & Sjöberg idag huserar bedrevs porslinsstillverkning mellan 1918 och 1968. På en yta av 600 kvadratmeter har ett porslinsmuseum vuxit fram, där en betydande del av de modeller som tillverkats på "Porslinan" nu ställs ut till beskådande.

Lidköping

Rörstrands Museum, Fabriksgatan 4, S-531 19 Lidköping. Website: www.rorstrandsmuseum.se.

Lund

Kulturen (Kulturhistoriska Museet), Tegnersplatsen, S-22104 Lund. Website: www.kulturen.com.

Malmö

Formargruppen, Engelbrekstgatan 8, S-211 33 Malmö. Website: www.formargruppen.se.

Form/Design Center, Lilla Torg 9, Malmö. Website: www.formdesigncenter.com.

→28.03.07 *Ellen Ehk*. Formargruppen.

31.03.07-25.04.07 *Fredrik Persson*. Formargruppen.

12.04.07-13.05.07 *Sydform*. Jurybedömd utställning för unga formgivare från Skåne och Danmark. Form/Design Center.

28.04.07-26.05.07 *Kerstin Åberg*. Formargruppen.

11.05.07-10.06.07 *Nytt från Rörstrands*. Ett samarbete med Iittala. Form/Design Center.

26.05.07-27.06.07 *Heidi Hirengen*. Formargruppen.

Munka Ljungby

30.06.07-05.08.07 *Lis Thyssen / Aase Haugaard*. Galleri Pictor, Östra Storgatan 25, S-266 32 Munka Ljungby. Website: www.galleripictor.se.

Stockholm

Nordiska museet, Djurgårdsvägen 6-16, S-115 93 Stockholm. Website: www.nordiskamuseet.se.

Östasiatiska Museet, Tyghusplan, Skeppsholmen, S-103 27 Stockholm. Website: www.ostasiatiska.se.

blås&knåda, Hornsgatan 26, S-118 20 Stockholm. Website: www.blasknada.com.

Kaolin, Hornsgatan 50, S-118 21 Stockholm. Tlf +46 8 644 46 00. Website: www.kaolin.se.

→14.03.07 *Kennet Williamsson*. Kaolin.

→14.03.07 *Unika väggbitar*. blås&knåda medlemmar. blås&knåda.

17.03.07-11.04.07 *Ovala fat*. Carin Nordling. blås&knåda.

17.03.07-11.04.07 *Dale Karlsson*. Kaolin.

14.04.07-06.05.07 *Amba Hagland*. blås&knåda.

14.04.07-09.05.07 *Beate Andersen*. Kaolin.

26.04.07-24.02.08 *Förfärligt härligt*. Nationalmuseum, Södra Blasie-holmshamnen, Stockholm.

Website: www.nationalmuseum.se.

Stig in i 1800-talets formrika och färgsprakande värld. Utställningen presenterar ett överflöd av keramik och porslin tillsammans med praktpjäser av silver och glas, möbler och smycken. Tanken är att belysa vad samtiden uppfattade som *härligt* – det som dagens förespråkare för ett modernistiskt formspråk många gånger uppfattar som *förfärligt*. Under 1900-talet har kritiken varit hård och dömande mot 1800-talets stilideal.

Den dåtida formgivningen står för en djärv och frimodig blandning av färger, former, material och mönster, vilket då kunde ses som tecken på kreativitet och konstfärdighet. För att visa att det idag finns ett växande intresse för det sena 1800-talets formvärld och arbetsmetoder ingår även inslag av nutida konsthantverk och design.

12.05.07-30.05.07 *Keramik och blommor*. Kaolin.

25.08.07-12.09.07 *Beatrice Van Rheeden*. blås&knåda.

06.10.07-24.10.07 *flora metamorphicae*. Norska keramik. blås&knåda.

Ulricehamn

Ulricehamns Östasiatiska Museum,
Järnvägstorget, S-523 23 Ulricehamn. Website:
www.ostasiatmuseum.se.

Uppsala

Uppsala Konstmuseum, Slottet, S-752 37 Uppsala.
Website: www.uppsala.se/konstmuseum. [Keramik från Uppsala-Ekeby].

Ystad

Klostret i Ystad, Gråbrödraklostret, S:t Petri Kyrkoplan, S-271 80 Ystad. Website: www.klostret.ystad.se.

→31.12.07 *Gudomliga skärvor - kult blir konst*.

Klostret i Ystad

Gravkeramik från stenåldern har inspirerat elva keramikere till nya former. Klostret i Ystad ställer ut en skatt från Lunds Universitets historiska museum, aldrig tidigare visad i sin helhet. 50 000 skärvor av kultisk keramik från

dösen i Västra Hoby bildar en mäktig utställningsmonter. Nyskapande möter en femtusenårig formkänsla.

Deltagande keramikere är: Anna Eilert, Päivi Ernkvist, Renata Francescon, Mia E Göransson, Eva Hild, Cecilia Kraitz, Eva Lagerheim, Åsa Lindsjö, Pernilla Norrman, Signe Persson-Melin och Ringmor Roxner.

→18.03.07 *Rigmor Roxner*. Separatutställning. Gudomliga skärvor. Klosterkyrkan, Klostret i Ystad.

25.03.07-06.05.07 *Eva Hild*. Separatutställning. Gudomliga skärvor. Klosterkyrkan, Klostret i Ystad.

12.05.07-10.06.07 *Mia E Göransson*. Separatutställning. Gudomliga skärvor. Klosterkyrkan, Klostret i Ystad.

17.06.07-05.08.07 *Cecilia Kraitz*. Klosterkyrkan, Klostret i Ystad.

Norge

Arendal

15.11.07→?? ... *in common*. Katalog. Bomuldsfabriken Kunsthall, Oddenveien 5, Arendal. Website: www.bomuldsfabriken.com. Udstilling med bl.a. Karen Bennicke, Martin Bodilsen Kaldahl og Peder Rasmussen fra Danmark, Marit Tingleff fra Norge samt Alison Britton, Richard Slee og Martin Smith fra Storbritannien.

Finland

Helsinki/Helsingfors

Arabia Museum, Hämeentie 135, FIN-00560 Helsinki.

→25.03.07 *Johanna Rytkölä - Everyday Paradises*. Arabia Museum.

30.03.07-27.05.07 *Fish and Olive Creations*. Katarina Bolesh. Arabia Museum.

15.06.07-23.09.07 *Rut Bryk - Ceramics*. Designmuseum, Korkeavuorenkatu/Högsbergsgatan 23, FIN-00130 Helsinki. Tlf. +358 9 622 05420
Website: www.designmuseum.fi.

Storbritannien

Bath

Beaux Art, 12/13 York Street, Bath BA1 1NG.
www.beauxartsbath.co.uk. Et udvalg.

12.04.07-14.04.07 *Ashraf Hanna*. Beaux Art.

28.05.07-23.06.07 *Masamichi Yoshikawa*. Beaux Art.

26.11.07-22.12.07 *John Maltby*. Beaux Art.

Farnham

→31.03.07 *Janet Leach*. A retrospective. A Tate St Ives Exhibition. Bogudgivelse. Crafts Study Centre, Farnham Campus, Falkner Road, Farnham, Surrey, GU9 7DS. Website: www.csc.ucreative.ac.uk.

This exhibition is the first critical retrospective of the career and work of Janet Darnell Leach (1918-1997). Whilst known as the wife of potter Bernard Leach and as a driving force of the Leach Pottery in St Ives, Janet Leach is acknowledged in her own right as one of the leading potters of the second half of the twentieth century. Fiercely independent, she was a potter with a powerful identity and, combined with an appreciation of sculptural form, brought a unique understanding of clay her work.

Born in Texas, USA, she originally trained as a sculptor in New York before taking up ceramics in the late 1940s. After a subsequent meeting with Bernard Leach and Japanese potter Shoji Hamada who were on tour in the States, Janet Leach lived and worked in Japan before moving to St Ives in 1956.

One of the first studio potters from the West to train in Japan, she acquired traditional methods of making and firing. She developed a very direct manner of handling clay, acquiring a particular understanding of the Japanese-Korean technique of coiling and throwing. As a great experimenter, Janet Leach went on to devise her own clays, including a red firing body and a dramatic black body, distinctively decorated with slashes of white glaze. Bernard Leach often admired her confidence in being able to handle 'irregular forms and textures', also major characteristics of her work.

With work dating from the late 1950s to pieces made shortly before her death, the exhibition traces the development of Leach's ideas from the early, more formal pots to the later, freely thrown bottles bearing the marks and scarring of the wood fire; it also includes pots made in Japan. Curated by Emmanuel Cooper and drawn from both national and private collections, this exhibition considers Janet Leach's status as a gifted and original potter making an important contribution to twentieth century ceramics.

Frome

Black Swan Arts · Craft Shop, 2 Bridge Street, Frome BA11 1BB. Website: www.blackswan.org.uk.

→17.03.07 *Work in Progress*. Lizzie Allen & Stine Jespersen. Innovative textiles, wallpaper and ceramics. Gallery Two, Black Swan.

23.04.07-09.06.07 *Ceramic birds by Hannah Turner*. Black Swan.

Hatfield

03.08.07-05.08.07 *Art in Clay*. The 13th National Pottery & Ceramics Festival. Hatfield House, Hatfield, Herfordshire. Websites: www.artinclay.co.uk og www.hatfield-house.co.uk. Studio ceramics and sculpture are both extensively demonstrated and on sale. Large marquee based festival featuring approximately 200 potters and ceramic artists selling work. Regular talks and kiln firings.

London

Victoria & Albert Museum, Cromwell Road, South Kensington, London SW7 2RL. Website: www.vam.ac.uk. [Ceramics Department er midlertidigt lukket].

The Percival David Foundation of Chinese Art, 53 Gordon Square, London WC1H 0PD. Website: www.pdfmuseum.org.uk. Mandag-Fredag 10.30-17.00.

Contemporary Ceramics, Potters Association Shop, William Blake House, 7 Marshall Street, Soho, London W1V 1LP. Website: www.cpaceramics.com.

Crafts Council Gallery, 44a Pentonville Road, Islington, London N1 9BY. Website: www.craftscouncil.org.uk.

Barrett Marsden Gallery, 17-18 Great Sutton Street, Clerkenwell, London EC1V 0DN. Website: www.bmgallery.co.uk.

Galerie Besson, 15 Royal Arcade, 28 Old Bond Street, London W1S 4SP. Website: www.galeriebesson.co.uk.

Harlequin Gallery, 68 Greenwich High Road, London, SE10 8LF. Website: www.studio-pots.com.

The Anthony Shaw Collection, 11 Billing Place, West Brompton, London SW10 9UW. Tlf. +44 20 7352 3964. www.anthonysawcollection.org.

→08.03.07 *Classic & Contemporary Ceramics*. Galerie Besson.

→18.03.07 *Nic Collins*. A solo exhibition of new wood-fired pots. Harlequin Gallery.

→24.03.07 *Ken Eastman*. Barrett Marsden Gallery.

→19.04.07 *Northern Light*. Collyer Bristow Gallery, 4 Bedford Row, London WC1R 4DF. Website: www.collyer-bristow.co.uk.

The show will feature Nordic glass, ceramics, tapestries and paintings from a selection of the Nordic Countries' most outstanding contemporary artists and 20th Century masters.

→31.05.07 *Trustee's Choice II*. Selected by Tatjana Marsden. The Anthony Shaw Collection. I've long been fascinated with Gillian Lowndes' work and always wanted to show it, live with it. In this display I had already decided to home in on just one or two artists and to put together something different, more concentrated. Gillian's work I had always wanted to understand beyond my own personal response. Visiting her and Ian Auld's home in Camberwell many years ago has always stayed in my mind. Seeing their superb ethnographic collection made a big impression and I wanted to display her work alongside some of the pieces that had played such an important role in her life - to recreate in a minor way the atmosphere which I vividly recall. I wanted to give a modest but deeper sense of what Gillian is about.

In setting up this show I suddenly realised and was very moved by the incredible connection there is between Gillian's activity and Anthony's collection in general - the visual parallels were a revelation. I have the closely related work of Ewen Henderson and Gordon Baldwin lined up on the stairs and outside as if waiting their turn. The way Anthony has been able to tune into such an extraordinary phase of creativity has been intoxicating, affirming and also unsettling, given my long personal involvement with all these artists. They have all played such an important role in my life - and of course, in Anthony's.

14.03.07-19.05.07 *The Jug Show*. Galerie Besson. The jug is one of the most challenging forms of the potter's art, one that, at its best, successfully bridges the functional and the sculptural. It has become something of an icon in studio ceramics and the broader history of function, a shape that has come to express the versatility and dexterity of potters over thousands of years. The jug, whether relatively simple in conception or more complex in design, continues to test and exemplify the skills and invention of modern maker.

This exhibition will show an exciting diversity, from the shapes inspired by medieval pitchers, such as those of Jim Malone and Philip Eglin (winner of the Jerwood Prize for Ceramics) to the more flamboyant pieces of Carol McNicoll and Simon Carroll. Ranging from the salt glaze of Walter Keeler to the porcelain of Daniel Smith and the sculptural vessels of Gordon Baldwin, this will be a unique opportunity to see how the jug continues to intrigue and motivate today's potters. Comprising around fifty examples by 24 leading British potters, rarely has such a comprehensive rare of superb jugs been assembled in one exhibition.

30.03.07-12.04.07 *Alison Briton*. Barrett Marsden Gallery.

25.04.07-24.05.07 *Roe Kyung Jo*. Galerie Besson.

13.06.07-12.07.07 *Jacqueline Lerat*. Galerie Besson.

01.07.07-17.08.07 *Gordon Baldwin*. 75 Birthday Celebration. selected by Anthony Shaw. The Anthony Shaw Collection.

16.07.07-28.07.07 *Lisa Hammond*. Contemporary Ceramics.

05.09.07-27.09.07 *Shozo Michikawa*. Galerie Besson.

06.09.07-15.09.07 *Merete Rasmussen*. Contemporary Ceramics.

03.10.07-01.11.07 *Karen Karnes*. Galerie Besson.

Newark

The Sainsbury Centre for Visual Arts, University of East Anglia, Norwich, Norfolk NR4 7TJ. Website: www.uea.ac.uk/scva/rlsc.

Rufford Craft Centre, Rufford Country Park, Ollerton, Newark, Nottinghamshire NG22 9DF. Website: www.ruffordcraftcentre.org.uk.

Thoresby Park, Perlethorpe, Newark, Nottinghamshire NG22 9EH. www.oakwoodceramics.co.uk.

13.03.07-13.05.07 *Zeita Scott*. Earthenware vessels. Rufford Craft Centre.

13.03.07-13.05.07 *Pots from France*. Rufford Craft Centre. Work by Anne Bulliot, Jean-Pierre Chollet, Daphne Corregan, Phillippe Dubuc, Xavier Duroselle, Pierre Dutertre, Christine Fabre, Jean-Francois Fouilhoux, Yoshimi Futamura, Pascal Geoffroy, Hagiuko, Brigitte Penicaud and Jean-Pierre Viot.

17.03.07-02.04.07 *Mark Griffiths & Peter Swanson*. oakwoodceramics, Thoresby Park. Stunning salt-glazed and ash-glazed pottery by these two talented potters.

→17.06.07 *The Anderson Collection of Art Nouveau*. The Sainsbury Centre for Visual Arts.

20.10.07-04.11.07 *Totally Teabowls III*. oakwoodceramics, Thoresby Park. The third *Totally Teabowls* will feature only Chawan. We are planning to again have over thirty different potters exhibiting bowls with us, and as before there will be a strong international presence.

Norwich

01.05.07-30.05.07 *Ruthanne Tudball*. Grapevine Gallery, Unthank Road 109, Norwich, NR2 2PE, UK. Website: www.grapevinegallery.co.uk.

Sherbourne

Alpha House Gallery, South Street, Sherbourne, Dorset, DT9 3LU. Tlf + 44 1 935 814944. Website: www.alpha-house.co.uk.

03.03.07-07.04.07 *Jane Muir & Amanda Popham*. Alpha House Gallery.

14.04.07-12.05.07 *Gabriele Koch*. Alpha House Gallery.

26.05.07-23.06.07 *Fiamma Montagu Colonna*. Alpha House Gallery.

15.09.07-13.10.07 *Halima Cassell & Jane Perryman*. Alpha House Gallery.

20.10.07-17.11.07 *John Jelfs*. Alpha House Gallery.

Wandsworth

12.05.07-19.05.07 *Sandra Eastwood*. William de Morgan Centre, 38 West Hill, Wandsworth SW18 1RZ.

Worcester

The Gallery at Bevere, Bevere Lane, Worcester WR3 7RQ. Website: www.beverevivis.com.

05.05.07-26.05.07 *New Work by Phil Rogers*. The Gallery at Bevere.

10.07 *New Work by Jim Malone*. The Gallery at Bevere.

Tyskland

Berlin

Schloss Charlottenburg, Belvedere im Schlosspark, Spandauer Damm 20-24, D-14059 Berlin. Website: www.schlosscharlottenburg.de.

Kunstgewerbemuseum im Schloss Köpenick, Schlossinsel, D-12557 Berlin. Tlf +49 30 266 29 02. Porcelain from the Königliche Porzellanmanufaktur in Berlin is presented in a special gallery.

Keramik-Museum Berlin, Schustehrusstraße 13, D-10585 Berlin-Charlottenburg. Website: www.keramik-museum-berlin.de.

Galerie Theis, Keramik am Schloß Charlottenburg, Neufertstraße 6, D-14059 Berlin. Website: www.galerietheis.de.

→???.07 *Jugendstil-Porzellan aus Dänemark und Sweden*. Bestandsausstellung. Bröhan-Museum, Landesmuseum für Jugendstil, Art Deco und Funktionalismus (1889-1939), Schloss-strasse 1a, D-14059 Berlin-Charlottenburg. Website: www.broehan-museum.de. Tlf +49 30 326 90 600. Das Bröhan-Museum zeigt eine Neupräsentation seiner Bestände dänischer und schwedischer Porzellane des Jugendstils. Bis auf weiteres sind etwa 190 Vasen, Wandteller und Service der beiden dänischen Manufakturen

Königlich Kopenhagen und Bing & Grøndahl sowie der schwedischen Manufaktur Rörstrand zu sehen.

Besonders reichhaltig ist die Sammlung an Porzellanen der Königlichen Porzellanmanufaktur in Kopenhagen. Dort wurde seit 1885 unter der künstlerischen Leitung von Arnold Krog ein neuer Porzellanstil entwickelt, der japonistische Tendenzen mit der technischen Weiterentwicklung der Scharffeuerbemalung verband. In einer völlig neuartigen Palette weicher Pastelltöne schufen Entwerfer wie Marianne Høst, Anna Smidth, Gerhard Heilmann oder Vilhelm Theodor Fischer malerische Dekore, die auf den internationalen Ausstellungen Aufsehen erregten und andere Manufakturen beeinflussten. Eine 1887 entstandene Vase mit japanischen Wildkarpfen bringt mit ihrer schlichten, von Arnold Krog und S. Bech Jacobsen entworfenen Form den an japanischen Farbholschnitten orientierten Dekor von August F. Hallin besonders überzeugend zur Geltung.

Für die 1853 gegründete erste private Porzellanmanufaktur Dänemarks, Bing & Grøndahl, sind Reliefdekore besonders charakteristisch, wie sie beispielsweise eine von Effie Hegermann-Lindencrone gefertigte Potpourri-Vase mit Blasantangdekor aufweist. Als frühe Arbeiten sind Teile des „Reiher-Service“ ausgestellt, das der künstlerische Leiter Bing & Grøndahls, Pietro Krohn, 1887 entworfen hat und mit dem die Manufaktur auf internationalen Ausstellungen erstmals auf sich aufmerksam machte.

Auch die Rörstrand-Kollektion des Bröhan-Museums ist mit prägnanten Beispielen vertreten und veranschaulicht den besonderen Beitrag der schwedischen Manufaktur zum europäischen Jugendstil-Porzellan. Die Entwürfe stammen unter anderem von Alf Wallander, Anna Boberg, Karl und Waldemar Lindström sowie Nils Emil Lundström.

Das Ziergefäß mit plastischer Seerose, 1897/98 von Per Algot Eriksson entworfen, zeigt, wie bei Rörstrand malerische Scharffeuerdekore mit plastisch modellierten Dekorelementen verbunden wurden. Bemerkenswert sind auch die verschiedenen schwarz glasierten Porzellane, die von der Manufaktur seit 1898 als technisch-künstlerische Neuheit herausgebracht wurden.

In einem weiteren Ausstellungsteil werden Motivgruppen gebildet, die bei allen drei Manufakturen eine wichtige Rolle spielten: Japonismus, sockellose Tierfiguren, heimische Flora und Fauna, nordische Landschaften. Vasen mit Kristall- und Laufglasuren sowie laufglasierte Künstlerkeramiken der 1920er Jahre runden den Überblick über den umfangreichen Bestand skandinavischer Porzellane des Bröhan-Museums ab.

→01.04.07 *Siegmund Schütz und Trude Petri zum hundertsten Geburtstag*. Klare Eleganz für die Staatliche Porzellanmanufaktur (KPM) Berlin. Kunstgewerbemuseum, Kulturforum, Potsdamer Platz, Herbert-von-Karajan-Str. 10, D-10785 Berlin-Tiergarten. Website: www.smb.spk-berlin.de. Das Kunstgewerbemuseum besitzt seit 1983 als Schenkung Siegmund Schütz über 100 Porzellane: Service, Ziergefäße, Lampen, Reliefplatten, Medaillen und Plaketten, die Siegmund Schütz und Trude Petri (beide 1906-1998) für die

Staatliche Porzellanmanufaktur Berlin (KPM) geschaffen haben. Die kleine Jubiläumsausstellung gibt einen Einblick in das umfangreiche Werk beider Gestalter seit 1931. Ganz wesentlich hat Schütz in über 40 Jahren das Bild des Berliner Porzellans geprägt. Als junger Bildhauer 1932 engagiert, entwickelte er für die modernen weißen Service und Vasen monochrome Dekore aus zarten Biskuitreliefs. Einzigartig ist auch die fruchtbare und freundschaftliche Zusammenarbeit mit der Keramikerin Trude Petri, deren bekanntestes Werk das seit 1939 hergestellte "Arkadische Service" mit antikisierenden Motiven ist. In der Designgeschichte ist Trude Petri berühmt durch ihr als "reine Form" gestaltetes erstes KPM-Service "Urbino".

→14.05.07 *Rolf Weber 1907-1985*. Kabinettausstellung zum 100. Geburtstag. Keramik-Museum Berlin.

→13.08.07 *Keramik aus der BRD*. Beispiele bis 1990. Keramik-Museum Berlin.

28.07.07-04.11.07 *Raffiness & Eleganz*.

Bogudgivelse. Schloss Charlottenburg.

Die Ausstellung präsentiert die hochkarätigen klassizistischen Porzellane der Manufakturen in Wien, Berlin und Sèvres aus der international einzigartigen „Twilight Collection“, New York. Anhand spektakulärer Einzelstücke und ganzer Ensembles werden die engen künstlerischen und technischen Verbindungen zwischen diesen Unternehmen beleuchtet.

Diese Privatsammlung klassizistischer Porzellane der Manufakturen Wien, Berlin und Sèvres steht im Zentrum dieser Ausstellung, der erstmals die übergreifenden Verbindungen der drei Manufakturen zu Beginn des 19. Jahrhunderts darstellt. Die mit großem Enthusiasmus und trotzdem in aller Stille in den vergangenen fünfzehn Jahren geformte „Twilight Collection“, New York, ermöglicht durch ihre Qualität und ihren Umfang, die gegenseitigen künstlerischen Einflüsse und technischen Innovationen anhand kostbarster Porzellane - fast ausnahmslos königliche bzw. kaiserliche Geschenke – darzustellen.

Udstillingen fortsætter til Liechtenstein Museum i Wien og vil i 2008 være at se i Chateau de Malmaison, Paris og Metropolitan Museum of Art, New York.

Bürgel

→15.04.07 *Thüringer Keramik*. Mitglieder der Thüringer Töpfer- und Keramikerinnung. Keramik Museum Bürgel, Am Kirchplatz 2, D-07616 Bürgel. Website: www.keramik-museum-buergel.de.

Dresden

Porzellansammlung, Zwinger, Glockenspielpavillon, D-01067 Dresden. Website: www.skd-dresden.de. Von königlicher Herkunft. Die ehemals Königliche Porzellansammlung zu Dresden war schon bald nach Gründung durch August den Starken um 1715 die umfangreichste und bedeutendste Sammlung dieser Art in der westlichen Welt. Ihre prunkvolle Präsentation im eigens zum „Porzellanschloss“ umgebauten Japanischen Palais

blieb nach dem Tod des Königs 1733 leider ein Wunschtraum. Seit 1962 kann man die Pracht der Kostbarkeiten aus China, Japan und Meißen im Zwinger bewundern.

Eine Auswahl von ca. 2.000 Meisterwerken aus den insgesamt etwa 20.000 Porzellanen dieser einzigartigen Sammlung zeigt die hohe künstlerische und handwerkliche Qualität der hier vereinten Kunstwerke. Die Präsentation umfasst chinesisches Porzellan der Kangxi-Ära (1662-1722), japanische Imari- und Kakiemon-Porzellane des 17. und frühen 18. Jahrhunderts sowie Zeitgenössisches der Königlichen Porzellan-Manufaktur in Meißen.

Düsseldorf

Hetjens-Museum, Deutsches Keramikmuseum, Palais Nesselrode, Schulstrasse 4, D-40213 Düsseldorf. Tlf +49 211 89 94 210. Website: www.duesseldorf.de/hetjens.

22.03.07-08.07.07 *Keramik aus der Südsee*.

Sammlung Reiter, Berlin. Hetjens-Museum.

Gezeigt werden Tongefäße des Alltagslebens und Kultgegenstände. Die Ausstellung vermittelt einen Einblick in die traditionelle Lebensweise und Glaubenswelt. Die präsentierten Objekte stammen aus dem 19. und beginnenden 20. Jahrhundert.

Die Töpferscheibe ist traditionell in Papua-Neuguinea unbekannt. Alle Gefäße wurden in Wulsttechnik von Hand aufgebaut, der Schmuck ist plastisch aufgesetzt oder eingritzelt. Als Motive dominieren Ornamente, abstrahierte Gesichter oder ganze Figuren. Bemalt wurde mit Erdfarben.

12.05.07-22.05.07 *Erwachende Natur*. Japanische Blumenkunst in meisterwerken des Hetjens – Museums. Internationale Ikebana-Schule Gorgie Davidson. Hetjens-Museum.

16.06.07-12.08.07 *Ungarische Seele und orientalischer Glanz*. Die Manufaktur Zsolnay, Pécs. Hetjens-Museum.

22.12.07-24.03.08 *Max Laegers Arkadien (1864-1952)*. Keramik – Architektur – Gärten. Hetjens-Museum.

Frechen

Stiftung Keramion - Zentrum für moderne + historische Keramik, Bonnstrasse 12, D-50226 Frechen. Website: www.keramion.de. Tlf +49 22 34 69 76 90.

04.03.07-15.04.07 *Keramik aus der Belle Époque*. Keramion.

Parallel zur Ausstellung der Jugendstilkeramik von Carl Sigmund Luber zeigt das Keramion Arbeiten aus dem eigenen Bestand, die um die Jahrhundertwende entstanden sind. Das Zentrum bildet ein Konvolut mit Gefäßen der französischen Manufaktur Denbac aus Vierzon. Daneben ergänzen Einzelstücke u.a. von Max Laeuger und Julius Scharvogel den Blick auf die Keramik dieser Zeit.

04.03.07-28.05.07 *Unbekannte Schönheit*. Jugendstilkeramik von Carl Sigmund Luber. Bogudgivelse. Keramion.

Der Entwerfer Carl Sigmund Luber bewirkte während seiner Tätigkeit in der Nürnberger Keramikfabrik Johann von Schwarz zwischen 1896 und 1906 die Wandlung von der industriellen Produktion zur Ästhetik des Jugendstils. Er verlieh seinen Frauendarstellungen Anmut und Liebreiz; vegetabilen Formen hauchte er Lebendigkeit ein, so dass die Keramik als „reine Poesie“ erscheint.

05.05.07-06.05.07 *Töpfermarkt* auf dem Frechener Rathausplatz.

06.05.07-05.08.07 *Beate Kuhn*. Katalog. Keramion. Beate Kuhn, 1927 geboren in Düsseldorf, ist eine der bedeutendsten deutschen Keramikerinnen, die sich auch international einen großen Namen gemacht hat. Nach dem Studium entstehen ab 1953 neben Porzellanentwürfen für Rosenthal keramische Unikate in der gemeinsamen Werkstatt mit Karl Scheid.

Seit 1963 fertigt Beate Kuhn Unikatkeramik nach dem für sie typischen Gestaltungsprinzip der Reihung: Durch die Montage sich wiederholender gedrehter Einzelformen entstehen mehrgliedrige Gebilde, die sich trotz Abstraktion häufig mit naturbezogenen Themen beschäftigen.

17.06.07-10.02.08 *Ein Jahrhundert Keramik*. Keramion. Exponate aus dem Bestand der Stiftung Keramion geben einen Überblick über die Entwicklung der Unikatkeramik im 20. Jahrhundert, deren Formensprache von einer immer stärkeren Individualität geprägt ist.

Fürstenberg

Das Museum im Schloss, [Porzellanmanufaktur Fürstenberg], Meinbrexener Straße 2, D-37699 Fürstenberg / Weser. Website: www.fuerstenberg-porzellan.com.

31.03.07-16.09.07 *Das rauchende Schloss*. 260 Jahre Porzellanmanufaktur Fürstenberg. Das Museum im Schloss. An bestimmten historischen Ereignissen wird Station gemacht, wo Geschichte und Geschichten rund ums Fürstenberger Porzellan erzählt werden.

31.03.07-30.12.07 *Fürstenberg Porzellan im Stil der Zeiten*. Wechselnde Jahreszeiten – Dekorationen im Museum. Das Museum im Schloss.

19.10.07-01.02.08 *Objects Born Not Made*. Porzellan und Steinzeug von Dorothea Chabert. Museum im Schloss. Dorothea Chabert ist eine der anerkanntesten Keramikerinnen in Deutschland. Die Wanderausstellung, zu der ein Werkverzeichnis erscheinen wird, präsentiert einen Querschnitt ihres Werks in Porzellan und Steinzeug.

Halle

02.05.07-10.06.07 *Treffpunkt 1000°C*. Stadtmuseum Halle. Ausstellung von Hochschullehrern der Burg Giebichenstein Hochschule für Kunst und Design Halle in

Zusammenarbeit mit der Staatlichen Majolika Manufaktur Karlsruhe - Ulrich Klieber, Rektor der Burg Giebichenstein Hochschule für Kunst und Design Halle, arbeitete bereits in den 1990er Jahren in der Majolika Manufaktur Karlsruhe.

Hohenberg an der Eger

Deutsches Porzellanmuseum, Freundschaft 2, D-95691 Hohenberg/Eger. Tlf +49 9233 7722 0. Website: www.dt-porzellanmuseum.de.

→18.03.07 *Auf's Beste modellieret*. Johann Joachim Kaendler zum 300. Geburtstag. Deutsches Porzellanmuseum.

Ein Königreich für Porzellan – das hatte August der Starke von Sachsen mit der Gründung der Porzellanmanufaktur Meissen auf der Albrechtsburg zu Beginn des 18. Jahrhunderts im Sinne. Und da die Herstellung des Weißen Goldes sehr kosten- und personalintensiv war, suchte er nach einem neuen Modelleur, der zum einen die Fertigung rationalisieren und die Formensprache reformieren sollte.

Wie J.J. Kaendler arbeitete, was er gestaltet und wie er es gestaltete zeigt die Ausstellung „Auf's Beste modellieret!“ indem sie durch Exponate, Grafik und historische Dokumente Einblicke in seine Arbeitsweise erlaubt.

→08.04.07 *Von Madame Pompadour bis Ettore Sottsass*. Porzellane der französischen Nationalmanufaktur Sèvres. Deutsches Porzellanmuseum.

27.07.07-01.04.08 *25 Jahre Deutsches Porzellanmuseum Hohenberg*. Die ganze Vielfalt des Porzellans. Deutsches Porzellanmuseum.

Höhr-Grenzhausen

→11.03.07 *Narrative Keramik aus dem Osten der EU*. Keramikmuseum Westerwald. Deutsche Sammlung für historische und zeitgenössische Keramik, Lindenstrasse, D-56203 Höhr-Grenzhausen. Tlf +49 2624 94601 0. Website: www.keramikmuseum.de.

Karlsruhe

→22.04.07 *„... und leuchtet wie das Licht der Sonne“*. Islamische Keramik vom 10. Jahrhundert bis heute. Katalog. Badisches Landesmuseum, Museum beim Markt – Angewandte Kunst seit 1900, Karl-Friedrich Strasse 6, D-76133 Karlsruhe. Website: www.landmuseum.de.

Kellinghusen

Museum Kellinghusen, Hauptstraße 18, D-25548 Kellinghusen. Website: www.kellinghusen.de.

11.08.07-12.08.07 kl 10.00-18.00 *Töpfermarkt*. Kellinghusen. Website: www.kellinghusen.de.

Luckau

→25.03.07 *Im Feuer geboren*. 5000 Jahre Keramik aus der Lausitz. Niederlausitz-Museum, Lange Strasse 71, D-15926 Luckau/Niederlausitz.

Meissen

Porzellan-Museum, Staatliche Porzellan-Manufaktur Meissen, D-01651 Meissen. Tlf +49 3521 468 208. Website: www.meissen.de.

07.07.07-30.09.07 *Spritzdekor - Revolution der Muster*. Keramik um 1930. Bogudgivelse. Albrechtsburg, Meissen, Domplatz 1, D- 01662 Meißen. Website: www.albrechtsburg-meissen.de. Eine regelrechte Revolution bedeutete Ende der 1920er Jahre der Einzug eines völlig neuartigen Designs in deutsche Haushalte: das so genannte Spritzdekor. Dessen geometrische Muster lösten Blümchen und Landschaftsdarstellungen auf Geschirr ab, bis einige davon als entartete Kunst in der NS-Zeit verpönt waren.

Bereits in den 20er Jahren des vergangenen Jahrhunderts fanden sich erstaunlich moderne Muster und Formen auf so mancher bürgerlichen Kaffeetafel: Vorwiegend abstrakte und geometrische, mit Schablonen aufgebrachte Spritzdekore zierten die Produktpaletten zahlreicher Keramikhersteller. Inspiriert von zeitgenössischen Kunstbewegungen wie Bauhaus, de Stijl, Konstruktivismus und Suprematismus zeigen die Spritzdekore deutliche gestalterische Einflüsse der Avantgarde, von Wassily Kandinsky, Paul Klee, Lyonel Feininger, Kasimir Malewitsch oder Alexander Rodtschenko.

Keramik mit Spritzdekoren war enorm populär. Warum diese „Schablonen der Moderne“ ausgerechnet in der wirtschaftlich schwierigen und politisch so turbulenten Zeit ihren Siegeszug antraten, wird mit der Ausstellung nachgespürt.

Keramik mit Spritzdekoren war enorm populär. Um 1930 bedienten die über 60 Anbieter im damaligen Deutschen Reich einen riesigen Markt unterschiedlichster Geschmacksrichtungen und sozialer Bedürfnisse. Bürgerliche Kaffeeklatschrunden mit den abstrakten Service-Mustern wurden salonfähig, ein Spritzdekor-Obstsieb erschien küchentauglich. Nachdem 1933 die Nationalsozialisten an die Macht gekommen waren, sind die avantgardistischen Dekore aus der Produktion der meisten Firmen verschwunden. Sie galten nun als „bolschewistisch“ und ideologisch bedenklich. In der Zeit einer Diktatur konnte offensichtlich sogar das Design des einfachen Hausgeschirrs politisch gefährlich werden.

Mettlach

→01.05.07 *Pracht der Farbe*. Zauber der Poesie. Unbekannte Schätze der Sammlung Villeroy & Boch aus vier Jahrhunderten. Keramikmuseum Mettlach, Alte Abtei, Saarferstrasse, D-66693 Mettlach. Website: www.keramikmuseum-mettlach.de.

Oldenburg

04.08.07-05.08.07 kl 10.00/11.00-18.00 25. *Oldenburger Töpfermarkt*. Schlossplatz, Oldenburg. Website: www.werkschule.de.

Rudolstadt

Die Kunstsammlungen des Schlosses Heidecksburg, Thüringer Landesmuseum Schloßbezirk 1, D-07407 Rudolstadt. Website: www.heidecksburg.de.

→31.03.07 *Figürliche Porzellane des 18. Jahrhunderts aus Thüringen*. Die Sammlung Yvonne und Ludwig Ehmann, Basel. Thüringer Landesmuseum. Das Thüringer Landesmuseum Heidecksburg präsentiert als Leihgabe für zwei Jahre eine der bedeutendsten Privatsammlungen an Thüringer Porzellanen des 18. Jahrhunderts. Mit Begeisterung sammelte das Schweizer Ehepaar Yvonne und Ludwig Ehmann in einem Zeitraum von 40 Jahren neben verschiedensten deutschen Porzellanen vor allem Thüringer Figuren und Geschirrtile.

Selb-Plössberg

→29.04.07 *Fruchtbarkeit, Erotik, Sex*. Deutsches Porzellan Museum, Abteilung III und IV, Europäisches Industrimuseum für Porzellan und Europäisches Museum für technische Keramik, Bahnhofstrasse 3, D-95100 Selb-Plössberg. Website: www.eimpk.de.

Staufen

Keramikmuseum Staufen, Zweigmuseum des Badischen Landesmuseum Karlsruhe, Wettelbrunner Strasse 3, D-79219 Staufen. Website: www.landesmuseum.de.

→25.03.07 Joachim Lambrecht. *Keramische Arbeiten /Raku*. Studioausstellung. Keramikmuseum Staufen.

→10.06.07 *Spritzdekor - Revolution der Muster*. Keramik um 1930. Bogudgivelse. Keramikmuseum Staufen.

30.03.07-20.05.07 *Eva Koj*. Studioausstellung. Keramikmuseum Staufen.

25.05.07-08.07.07 *Lydia Bartl & Florentine Kotter*. Studioausstellung. Keramikmuseum Staufen.

24.06.07-11.11.07 *Neue Künstlerkeramik aus der Karlsruher Majolika*. Keramikmuseum Staufen.

13.07.07-26.08.07 *Horst Göbbels*. Studioausstellung. Keramikmuseum Staufen.

31.08.07-14.10.07 *Lutz Könecke*. Studioausstellung. Keramikmuseum Staufen.

19.10.07-30.11.07 *Stefan Bang*. Studioausstellung. Keramikmuseum Staufen.

Schwerin

→11.03.07 *Meissener Porzellanplastik des 18. Jahrhunderts*. Katalog. Staatliches Museum Schwerin, Galeriegebäude, Alter Garten 3, D-19055 Schwerin. Website: www.museum-schwerin.de.

Herzog Christian Ludwig II. von Mecklenburg-Schwerin legte den Grundstock für den Schweriner Bestand an Meißener Porzellanen: er stattete seine Kabinette im Schweriner Schloss im 18. Jahrhundert mit einer Vielzahl der seinerzeit modernen, farbigen Kostbarkeiten aus.

Im Jubiläumsjahr des überragenden, den Meißener Figurenstil prägenden Künstlers Johann Joachim Kändler, dessen Geburtstag sich zum 300. Male jährt, nimmt das Staatliche Museum Schwerin erstmals seinen mehr als einhundert Statuetten umfassenden Bestand in den Fokus. Zahlreiche Tiere, Vertreter fremder Völker, der höfischen Gesellschaft, Handwerker, Musikanten und Götter zeichnen ein vielgestaltiges Bild des Porzellans im 18. Jahrhundert.

Weiden

Internationales Keramik-Museum Weiden, Zweigmuseum der Neuen Sammlung München, Waldsassener Kasten, Luitpoldstrasse 25, D-92637 Weiden/Oberpfalz. Website: www.keramikmuseum.die-neue-sammlung.de og for aktuelle udstillinger www.weiden-oberpfalz.de.

→ Foråret 2007 *Keramik der Werkstatt Kuch*. Internationales Keramik-Museum Weiden.

→31.12.07 *Porzellan aus China*. Die Sammlung Seltmann. Internationales Keramik-Museum Weiden.

Schweiz

Baden

20.04.07-15.07.07 *Max Laegers Arkadien*. Keramik – Architektur – Gärten. Museum Langmatt, Römerstrasse 30, CH-5400 Baden. Website: www.langmatt.ch.

Genève

Collections Baur, Musée des Arts d'Extrême-Orient, 8 rue Munier-Romilly, CH-1206 Genève. Website: <http://collections-baur.ch>.

→12.03.07 *L'Ariana sort de ses réserves: la faïence italienne*. Musée Ariana, 10 avenue de la Paix, CH-1202 Genève. Website: www.afma.ch. Tlf +41 79 297 52 60.

Avec cette exposition, le Musée Ariana entend initier une série de présentations thématiques centrées essentiellement sur ses collections, et notamment sur les oeuvres peu ou pas visibles pour le public. Ce type d'exposition est aussi l'occasion de montrer différents aspects des métiers muséaux: la restauration, la documentation scientifique des objets, la problématique des falsifications et des imitations, etc.

Østrig

Wien

Manufaktur Augarten, Schloß Augarten, Obere Augartenstraße 1, A-1021 Wien. Website: www.augarten.at.

16.10.07-11.02.08 *Raffiness & Eleganz*. Katalog. Liechtenstein Museum, Fürstengasse 1, 1090 Wien. Website: www.liechtensteinmuseum.at. Udstillingen kommer fra Schloss Charlottenburg i Berlin og fortsætter i 2008 til Chateau de Malmaison, Paris og Metropolitan Museum of Art, New York.

Holland

Amsterdam

Galerie Carla Koch, Prinsengracht 510, NL-1017 KH Amsterdam. Website: www.carlakoch.nl.

03.03.07-07.04.07 *Rik Vandewege*. Galerie Carla Koch.

14.04.07-12.05.07 *Les Manning*. Galerie Carla Koch.

19.05.07-16.06.07 *Johan van Loon*. Galerie Carla Koch.

09.07 *Barbara Nanning*. Galerie Carla Koch.

10.07 *Wouter Dam*. Galerie Carla Koch.

11.07 *Esther Stasse*. Galerie Carla Koch.

Delft

Terra Keramiek, Nieuwstraat 7, Delft. Website: www.terra-delft.nl.

Deventer

Loes and Reinier Gallery, Korte Assenstraat 15, NL-7411 JP Deventer. Website: www.loes-reinier.com.

11.03.07-07.04.07 *Nani Champy-Schott & Martin McWilliam*. Loes and Reinier Gallery.

22.04.07-19.05.07 *Pascal Geoffroy*. Loes and Reinier Gallery.

17.06.07-14.07.07 *Gustavo Pérez*. Loes and Reinier Gallery.

Leeuwarden

Prinsessehof Leeuwarden, Nationaal Keramikmuseum, Grote Kerkstraat 11, NL-8911 DZ Leeuwarden. Website: www.prinsessehof.nl.

25.03.07-29.10.07 *Hollands Porselein*. Prinsessehof Leeuwarden.

De collectie wordt gepresenteerd in een spectaculaire opstelling. 'Hollands Porselein' is een representatieve

tentoonstelling van het eerste in Nederland geproduceerde porselein in Loosdrecht, Weesp, Ouder Amstel, Nieuwer Amstel en Den Haag. Het omvat de periode 1759-1814. Daarnaast geven hedendaagse kunstenaars hun eigen porseleinen reactie op de collectie.

02.09.07-28.01.08 *Levenswerk – Johan Van Loon*. Princessehof Leeuwarden. Vijfde oeuvre in de serie solopresentaties van toonaangevende moderne Nederlandse keramisten.

20.10.07-22.12.07 *Mathematical Ceramics 2*. Udstilling med bl.a. Barbro Åberg og Malene Müllertz. St. Joseph Galerie, Boerhaavestraat 3, NL-8921 TN Leeuwarden. Website: www.sjgalerie.nl.

18.11.07-07.04.08 *Turkse en Nederlandse keramiek ontmoeten elkaar*. Princessehof Leeuwarden. De tentoonstelling belicht aspecten van de hedendaagse Turkse keramiekproductie. Turkse keramiekproductie in Iznik & Kütahya in historisch perspectief aan de hand van objecten uit diverse collecties.

Rotterdam

Museum Boijmans Van Beuningen, Museumspark 18-20, NL-3015 CX Rotterdam. Tlf +31 10 44 19 400. Website: www.boijmans.rotterdam.nl.

→28.10.07 *Marieke van Diemen – Vases*.

Intervention #1. Museum Boijmans Van Beuningen. Since 1930 the German ceramics industry has produced vast quantities of vases in an endless range of sizes, forms and colours. For the export market they were stamped "West Germany". Marieke van Diemen began to consider a new framework for displaying and interpreting these popular, typical mass-produced items, which have so many nostalgic associations. Museum Boijmans Van Beuningen has invited Marieke Van Diemen to design an installation in which a vast collection of West Germany vases is presented as a large autonomous work of art. How can an everyday product become a desirable object? Marieke Van Diemen's installation gives optimal expression to the vases' serial production and the minimal differences in their colour and detailing. Implicit within this exhibition is Marieke van Diemen's belief that the manner in which objects are displayed has decisive influence on our perception and evaluation of them.

→31.12.07 *Domestic ceramics 12th-19th centuries*.

Study Collection One. Van Beuningen-de Vriese Pavillon, Museum Boijmans Van Beuningen. A broad range of earthenware, stoneware, majolica, porcelain and early industrial ceramics gives an intensive insight into the design of historical domestic ceramics and the range of items that was available to consumers over the centuries. Hundreds of examples from the collections are displayed as in a giant department store. The majority of the items come from the Van Beuningen-de Vriese Collection. The installation has been designed by Concern in Amsterdam.

The new display is based on the extensive Van Beuningen-de Vriese Collection, supplemented with pieces from the

Stichting Het Nederlandse Gebruiksvoorwerp and relevant examples from other parts of the museum's collection. The visitor will gain an understanding of the historical design, function and symbolic meaning of mediaeval cooking pots and earthenware, stoneware, colourful majolica and the glistening Chinese porcelain that was shipped to Europe from the beginning of the seventeenth century. The display charts the complex development of different ceramics traditions and shows how they influenced each other to create a diverse range of kitchenware and tableware.

Tegelen

Keramikmuseum De Tiendschuur Tegelen, Pottenbakkersmuseum, Kastelaan 8, NL-5932 AG Tegelen. Website: www.tiendschuur.net.

11.03.07-28.05.07 *Beloftes in klei*.

Vielversprechendes aus Ton. 8 x Jong Talent. 8 x Junge Talente. Keramikmuseum De Tiendschuur.

03.06.07-09.09.07 *Romeins Aardewerk*. Keramikmuseum De Tiendschuur.

15.09.07-02.12.07 *Klei Klei Klei*. Collecteren, verzamelen en sparen. Keramikmuseum De Tiendschuur.

09.12.07-20.02.08 *Gouden Gloed, Lusterglazuren en sieraden*. Keramikmuseum De Tiendschuur.

Belgien

Bruxelles

Musées royaux d'Art et d'Histoire/Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, 10 Jubelpark, B-1000 Bruxelles. Website: www.kmkg-mrah.be.

Le Clockarium [Museum of Art Deco Ceramic Clocks], 163 boulevard Reyerslaan, B-1030 Brussels / Schaerbeek. Website: www.clockarium.com.

Puls Contemporary Ceramics, v/Annette Sloth, Place du Châtelain 4, B-1050 Bruxelles. Website: www.puls ceramics.com.

→14.04.07 *Mieke Everaet & Kristine Tillge Lund*. Puls Contemporary Ceramics.

21.04.07-02.06.07 *Thomas Bohle & Tora Urup*. Puls Contemporary Ceramics.

09.06.07.14.07.07 *Jane Reumert & Alexandra Engelfriet*. Puls Contemporary Ceramics.

Gent

13.10.07-???.01.08 *Christopher Dresser · pionier of modern design*. Design Museum Gent. Museum voor

Sierkunst & Vormgeving, Jan Breydel Straat 5, B-9000 Gent. Website: <http://design.museum.gent.be/>
In spite of the fact that his name is far less well-known than that of Ruskin, Morris or Pugin, there is good reason to call Christopher Dresser (1834-1904), born in Glasgow, the first industrial designer. Trained to be a botanist, he used botany as a source of inspiration for his language of forms.

After a visit to Japan in 1876-1877, the brilliant Dresser created several objects that were clearly influenced by Oriental models. It is those objects, with their minimalist forms and with which he earned himself a name in later years that will be on display.

Dresser showed a keen interest in the industrial production process. Most of the time he worked with standardized elements. He made designs for metal, ceramics and glass. If it weren't for Dresser, modern design would be rather different today.

Frankrig

Paris

Musée National de Céramique Sèvres, Place de la Manufacture, 92310 Sèvres. Website: www.musee-ceramique-sevres.fr.

Musée des Arts Décoratifs, Palais du Louvre, 107 Rue de Rivoli, 75001 Paris. Website: www.lesartsdecoratifs.fr.

Musée national des Arts asiatiques-Guimet, Place d'Iéna 6, F-75116 Paris. Tlf +33 1 56 52 53 00. Website: www.musee-guimet.fr. [bl.a. tidlig kinesisk keramik].

13.06.07-30.09.07 *Guidette Carbonell*. Musée des Arts Décoratifs. Guidette Carbonell (née en 1910) est une céramiste majeur du XXe siècle. Elle se fait connaître à l'Exposition internationale des arts et techniques de 1937 pour son style fantaisiste et coloré qui tranche avec les céramiques austères de ses contemporains. La fraîcheur de son inspiration s'épanouit dans les années 40 avec des plats décoratifs et de grands médaillons en bas-relief. Après guerre, son inspiration renouvelée l'amène à créer des lampes blanches en forme d'oiseaux ou des sculptures plus stylisées. Cette grande figure de la céramique française est surtout une pionnière du style généreux et populaire qui va se répandre dans la céramique des années 40-50. Exposition coproduite avec La Piscine, musée d'Art et d'Industrie de Roubaix.

11.10.07-15.11.07 *Purs décors, les collections islamiques du musée des Arts décoratifs*. Musée des Arts Décoratifs.

Le musée a choisi de consacrer une exposition à ses collections des arts de l'Islam à travers cette exposition en collaboration avec le musée du Louvre. Ces collections, riches de plus de 3 000 œuvres, sont exceptionnelles, tant par le nombre des objets que par leur qualité, et incluent un certain nombre de chefs d'œuvre uniques au monde (tapis,

tissus, céramiques, miniatures, etc.). Cette présentation précèdera le dépôt de cette collection au sein du nouveau département des arts de l'Islam au musée du Louvre et préfigurera l'ouverture de ce département dans les nouveaux espaces de la cour Visconti.

20.11.07-18.02.08 *Satsuma*. Musée National de Céramique Sèvres. L'exposition présentera cent cinquante céramiques de la région de Satsuma au Japon. Les sobres pièces de la cérémonie du thé évoqueront les commandes seigneuriales. D'autres richement décorées rappelleront le rôle essentiel de cette production dans l'apparition du japonisme en Europe.

USA

New York

Garth Clark Gallery, 24 West 57th Street # 305, New York NY New York, NY 10019. Website: www.garthclark.com. Tlf +1 212 246 2205.

08.03.07-15.04.07 *Mediocrity is no Crime*. Installations. Louise Hindsgavl. Nancy Margolis Gallery, 523 West 25th Street, New York NY 1001. Website: www.nancymargolisgallery.com.

Pennsylvania

01.10.07-31.11.07 *Danish Ceramics*. Udstilling med bl.a. Barbro Åberg. Katalog. Works Gallery, 303 Cherry Street, Philadelphia PA 1906. Website: www.snyderman-works.com.

Galleri Nørby lukker Pressemeddelelse

København, den 19. februar 2007

Siden 1992 har Galleri Nørby været et markant salgssted for det bedste inden for dansk keramisk kunst. På non-profit basis har galleriet været en væsentlig faktor for udbredelsen af og kendskabet til dansk keramik gennem en lang række af udstillinger af både etablerede kunstnere og nye talenter, som her har fået chancen for at komme videre i karrieren.

Galleri Nørbys virksomhed har gennem alle årene haft et alment, ideelt sigte, nemlig at stå som formidleren af en bred vifte af det bedste inden for dansk keramik. Fra første færd har både det offentlige og en række private fonde anerkendt dette pionerarbejde og ydet økonomisk støtte til galleriets drift og til gennemførelsen af en række fremstød og initiativer bl.a. i USA og Storbritannien. Galleri Nørby og keramikere er givne af denne uvurderlige støtte stor tak skyldig. Den har betydet, at dansk keramik i dag nyder stor anerkendelse både herhjemme og ude omkring.

Det må imidlertid konstateres, at denne støtte ikke i nødvendigt omfang kan påregnes i fremtiden. Mange andre gode og væsentlige kulturprojekter kalder på fondenes støtte. Uden væsentlig støtte udefra er grund-laget for fortsat drift af Galleri Nørby imidlertid ikke længere til stede, og fondsbestyrelsen har derfor besluttet at lukke galleriet. Fondsbestyrelsen beklager naturligvis dybt dette skridt, som imidlertid under omstændighederne anses for nødvendigt.

Lukningen af Galleri Nørby vil ramme de mange keramikere, som sælger deres arbejder gennem galleriet, de mange trofaste danske og udenlandske samlere af keramik, og frem for alt galleriets engagerede og dygtige medarbejdere. En trøst må det være, at galleriet gennem sine næsten 15 leveår har støttet og synliggjort en lang række dygtige keramikere både herhjemme og i udlandet i en sådan grad, at de i dag har oparbejdet et betydeligt salg både fra egne værksteder, over nettet, fra museumsudstillinger og gennem andre gallerier.

Man kan derfor sige, at Galleri Nørby har løst sin opgave, og at enhver pionerindsats har sin tid.

Bestyrelsen for Galleri Nørbys Fond

Galleri Jytte Møller Fredericia

Galleri Jytte Møller, der blev etableret i 2003, ejes og drives af keramikeren Jytte Møller. Jytte Møller har siden 1986 haft eget værksted og var i 1996-1997 leder af Keramikmuseet Grimmerhus i Middelfart.

Beliggende i gågaden midt i Fredericia centrum er galleriet ikke så stort i kvadratmeter, men velindrettet, højloftet og med et udsøgt udvalg af de udstillende kunstners arbejder. Der vises 6 udstillinger årligt af hver ca. en måneds varighed. Med kun én årlig udstilling af glas er hovedvægten lagt på keramiske unika. Mellem udstillingerne overtager galleriets "butiksdelt" udstillingsarealet, hvor der udstilles nyere arbejder af galleriets kunstnere.

"Fredericia er jo ikke en by med en overordnet interesse for kunst, så der må satses på kunder udefra. Via galleriets hjemmeside har kunder da også fundet vej fra både England og USA. Til gengæld får fredericianerne jo med galleriets placering midt i gågaden så en daglig "vitaminpille", hvor det med tiden vel så kan have en afsmittende effekt! Som tidligere formidler af keramik er der naturligvis også en god del idealisme bag intensionerne omkring galleriet og udstillingerne, hvor der frem for alt lægges vægt på værker med en høj kunstnerisk og håndværksmæssig kvalitet og udført med en tilsvarende del af passion og idealisme".

Medlemstilbud

Kataloget til udstillingen *Bornholmsk værkstedskeramik gennem 100 år*, som afholdes af Kunstforeningen Det Ny Kastet tilbydes Keramikens Venners medlemmer til en favørpris.

Initiativtager til udstillingen og kurator for denne er Keramikens Venners formand Hans-Henrik Dyhr. Katalogets redaktør er Lars Abrahamsen. Kataloget, der er flot tryk hos Narayana Press, er på 128 sider med mere end 100 flotte farvefotos af 34 af de bedste bornholmske keramikeres arbejder gennem de sidste 100 år. Ved bestilling hos Keramikens Venners sekretær senest den 1. april 2007, fås kataloget til 100 kr plus forsendelse mod normalt 150 kr plus forsendelse. Katalog og opkrævning vil så blive fremsendt af Kunstforeningen Det Ny Kastet.

*Annie og Otto Detlefs' keramikpris 2007
til
Per Ahlmann*

Annie og Otto Johs. Detlefs' Keramikpris tildeles hvert år en talentfuld, yngre keramikker, som har markeret sig særligt i kraft af et eksperimenterende og fornyende kunstnerisk udtryk. Prisen blev indstiftet i 2004 og er på 100.000 kr. Prisen blev for første gang uddelt i 2005 og derefter hvert år i januar, således også i 2007. De hidtidige modtagere af prisen er Bente Skjøttgaard, Anders Ruhwald og Louise Hindsgavl. Prismodtageren for 2007 er keramikeren Per Ahlman.

Per Ahlmann (f 1965) tog afgang fra Designskolen i Kolding i 1995. Siden da har han udstillet både i Danmark og i udlandet. I 2006 fik han et markant gennembrud med en udstilling i Galleri Nørby. Per Ahlmann bor på Fyn i nabolaget af Tommerup Teglværk og har samtidig med sit arbejde med egne værker også arbejdet på Tommerup Keramiske Værksted.

Per Ahlman får idéerne til sine skulpturelle arbejder gennem litteratur, aviser samt mødet med historisk kunst - kilder som giver idéer. Han improviserer arbejder frem og glasurernes farver bliver brugt til at understrege stemningen. Per Ahlmanns arbejder er skulpturelle, det er objekter, men det er også keramiske genstande. Hans kunst flyder frit mellem disse grupper og lader sig ikke fange ind af en bestemt retning.

I priskomiteéns motivering for prisen har man lagt vægt på, at Per Ahlmanns værker er flere ting på én gang, deres betydning kan ikke reduceres til noget entydigt. De kræver, at vi overgiver os og stoler på vore sansindtryk. Per Ahlmann har vist mange års troskab mod keramikken og udstillingen i Galleri Nørby i sommeren 2006 var en stor satsning. Den var udfordrende og overraskende, og overbeviste os om, at han er værdig til en pris.

rejselegater

Annie & Otto Johs. Detlefs' Almennyttige Fond uddelte meget overraskende – også for modtagerne – samtidigt med uddelingen af årets keramikpris to rejselegater på hver 50.000 kr. De to modtagere var keramikkerne Lone Skov Madsen og Michael Geertsen.

*European Ceramic Context
Bornholm 2006
- en anmeldelse*

European Ceramic Context 2006 er den største keramiske begivenhed i Danmark nogensinde med 140 deltagere fra 28 europæiske lande.

Biennalen var opdelt i 3 afdelinger, idet de etablerede keramikere udstillede på Bornholms Kunstmuseum i Rø – fra Danmark Bente Hansen og Bente Skjøttgaard. Vinderen her blev Theodora Chorafas fra Grækenland. De unge under 30 år udstillede på Grønbechs Gård i Hasle – fra Danmark Vicki Hansen og Anna Olivia Kristiansen. Vinderen her blev Mattia Vernocchi fra Italien. På Hjorths Fabrik udstillede de industrielle keramikere – fra Danmark Ursula Munch-Petersen og Ole Jensen. Her blev vinderen Piet Stockmans fra Belgien. Hver vinder modtog en præmie på 10.000 €.

Udstillingerne var gennemgående pænt sat op, men overordnet mener anmelderen, at Bornholm næppe har udstillingsfaciliteter til et så stort set up. Udstillingerne blev alle godt modtaget på Bornholm – bestemt også af medierne. MEN til stor skuffelse for Bornholm var der nærmest total tavshed i det øvrige Danmark – på Bornholm kaldet ovre.

I forbindelse med udstillingerne blev der afholdt et 2-dages seminar, hvor anmelderen var inviteret med. Det var et par spændende dage, men efter anmelderens mening lykkedes det ikke at «spotte», hvilken vej europæisk keramik tager. Der var indlæg fra England, Tyskland, Italien, Norge og Danmark samt Australien.

Efter anmelderens mening var det mest spændende indlæg af Janet Mansfield, Australien, redaktør af verdens førende keramiske tidsskrift "Ceramics Art and Perception". Hendes bidrag handlede om europæiske skulpturer i det åbne rum.

På Bornholm vil man forsøge at gøre det til en tradition ved at afholde en keramisk biennale hvert fjerde år, dvs næste gang i 2010, men jeg vil mene, at finansieringen er meget usikker, da budgettet for European Ceramic Context 2006 var på 2½ mio kr.

Hans-Henrik Dyhr

Arne Ranslet

For et år siden modtog jeg en email uden tekst, men kun med enkelte tilfældige bogstavkombinationer. Mailen stod i flere måneder i min indbakke, for afsenderen var ranslet@wanadoo.es og det pirrede alligevel min interesse. Det viste sig at være tale om Arne Ranslet. En keramikker, man de senere år, kun har hørt meget begrænset til.

Arne Ranslet er født i 1931 i Løgstør. I gymnasietiden på Birkerød Kostskole begyndte han i sin fritid at dreje og arbejde med keramik. Herefter gik der et par år med rejser i bl.a. Italien og et smut til USA som mesedreng. Arne Ranslet kom så på Kunstakademiet i København, hvor han assisterede Peder Hald på den nyåbnede ”keramikskole”. Arbejdet betød uendeligt mange eksperimenter med glasurprøver, og gav et godt grundlæggende udgangspunkt for hans senere virke. De mange eksperimenter er også kommet de senere studerende på Kunstakademiet til gode. På Kunstakademiet mødte Arne Ranslet sin kone, kunstneren Tulla Blomberg.

I 1954 flyttede de til Teglkås på Bornholm, hvor de byggede atelier og to keramikovne. Arne Ranslet arbejdede i denne periode udelukkende med keramik på eget værksted, men var ligeledes de første år (1957-1961) ansat som tekniker på Søholm keramikfabrik, hvor han var med til at starte produktionen af stentøj.

I 1955 fik han guldmedalje i Cannes og året efter blev det til en sølvmedalje i Faenza. I 1957 debuterede Arne Ranslet på Kunstnernes Efterårsudstilling.

Udstillingerne fra 1957 til 1990 har været mange, men for en stor dels vedkommende er der tale om udstillinger i henholdsvis Sverige og Tyskland, men også Italien, Spanien og USA er på listen. Kun i begrænset omfang er der tale om udstillinger i Danmark. Det samme gør sig gældende i forhold til offentlige indkøb og udsmykninger.

Ud fra de kataloger og billeder jeg har, er der ingen tvivl om, at det skulpturelle i den keramiske produktion er i overvægt. Der er både tale om groteske dyreskulpturer og naturtro mennesker i stentøj. Skåle og vaser har også været en væsentlig del af den daglige produktion. Selv om man i Arne Ranslet produktion får fornemmelsen af, at skulpturerne blev lavet af lyst, hvorimod skåle og vaser nok mere var af nødvendighed, så er flere af de skåle jeg har set faktisk er ganske fornemme i såvel form som glasur og burde med

berettigelse være lige så anerkendte som andre tidssvarende bornholmske keramikeres værker.

I forbindelse med at Arne Ranslet udførte flere og større skulpturer, kom behovet for at udføre værkerne i bronze. I 1978 tog han et støbekursus på akademiet og byggede herefter sit værksted om til at kunne støbe med bronze. Kort efter ophørte han med at fremstille keramik og stentøj. Arne Ranslet har udført over 20 større offentlige bronzeskulpturer (bl.a. til Hamborg, Oslo og Stockholm). I 1987 flyttede Arne og Tulla til Spanien, hvor de siden har haft deres kunstneriske virke.

Brian Erhardtsen

bøger på vej – Danmark 2007

Stentøj fra Den kongelige Porcelainsfabrik 1912-1985. Af Leif Lautrup-Larsen. Nyt Nordisk Forlag · Arnold Busck, København.

De udvalgte fra Ipsens Enke. Af Kathrine Jørgensen.

Knabstrup. Red. af Lene Floris og Peter Korsgaard. Jernløse Lokalhitoriske Arkiv og Holbæk Museum. Thanning & Appel, København.

Jørgen Haugen Sørensen. Statens Museum for Kunst, København.

Keramisk Kunst fra Asger Jorns Italien/Ceramic Art from Asger Jorns Italy/Arte Ceramica dell'Italia di Asger Jorn. Af/by/di Lise Seisbøll m.fl. Danmarks keramikmuseum, Grimmerhus, Middelfart. 133 s. ill. litt.

Jorn i Italien. Værker i keramik, bronze og marmor 1954-1972. Af Ursula Lehmann Brockhaus.

Meddelelser fra redaktionen

I dette jubilæumsnummer 25 af *keramiske noter* er der flere boganmeldelser end sædvanligt, hvorfor den bibliografiske nyhedsoversigt over litteratur om dansk keramik udkommet i 2006 først bringes i *keramiske noter* 26/2007, men vil så være mere komplet end den sædvanligvis er her først på året. I *keramiske noter* 26/2007 håber redaktionen også at det vil være muligt at bringe enkelte artikler, som er aftalt og skulle være undervejs.

L. Hjorth – Keramik gennem 150 år. [Red.] af Lars Serena. Bornholms Museum [Website: www.bornholmsmuseer.dk/hjorths], Rønne 2006. 224 s. ill. personregister. ib. 275 kr.

En længe ventet bog så dagens lys i august 2006. Kvaliteten af bogen er fremragende, hvorfor det er lettere at bære over med ventetiden. Bogen er skrevet af et forfatterteam bestående af Hansaage Bøggild, Marie Hjorth, Ann Vibeke Knudsen, Niels-Holger Larsen, Lars Serena og Henrik Vensild med Lars Serena som redaktør.

Strengt taget burde bogen hedde ”L. Hjorth – keramik gennem 147 år”, idet Lauritz Hjorth grundlagde fabrikken i 1859 og ikke i 1856!

Bogen er spækket med et herligt stort billedmateriale af en høj kvalitet. Ikke mindst er de gamle sort/hvide fotos gode, idet der er anvendt en speciel toningsteknik, der gør fotoene ”fyldige”. Teksten kan betegnes som nuanceret, hvilket er forståeligt med et forfatterteam på 6 personer.

Bogens sidste afsnit ”Om mærkninger og keramikere”, der har arbejdet på L. Hjorth, er et særdeles vigtigt kildemateriale. Den fotografiske gengivelse af signaturer og mærker giver en meget fin naturlig stofflig karakter, som er let genkendelig.

For anmelderen er bogen et spændende ridt gennem 147 års keramiske stilarter. Det er utroligt, hvor meget præferencerne har ændret sig i den periode, bogen dækker.

L. Hjorths største fortjeneste igennem de 150 år er efter anmelderens opfattelse, Hans Hjorths – 2. generation – selvstændige udvikling af stentøjet i 1902 og endda med anvendelse af bornholmske materialer. Vel vidende at danske keramikere og kunstnere i 1890’erne havde lært at lave stentøj i Paris: J.F. Willumsen, Niels Hansen Jacobsen, Georg Jensen (mest kendt som sølvsmed) og Christian Joachim (Petersen).

Hans Hjorths udvikling af stentøjet – som den første i Skandinavien – er desværre ikke beskrevet efter fortjeneste i den danske keramiske litteratur, hvilket især skyldes, at kunsthistorikeren Merete Bodelsen, formentlig af uvidenhed ikke omtalte Hans Hjorths banebrydende opdagelse i sine artikler om stentøj.

Bogen kan varmt anbefales – ikke mindst billedmaterialet er en lystvandring i 147 års keramik fra L. Hjorth.

Hans-Henrik Dyhr

Porcelænsfabriken ”Danmark” 1936-1969 · Kjøbenhavns Porcellains Maleri. Af Lise Skjød-Pedersen. Lyngby-Bogen 2006. 227 s. ill. litt. noter. navnerregister. Summary. 158 kr.

Meget af den forskning, der foregår omkring dansk kunsthåndværk og kunstindustri, er en stilfærdig videnindsamling og dokumentation, der ofte finder sted gennem det daglige arbejde i vore museer og arkiver. Dette kan være med til at holde forskningsprojekterne i live gennem mindre udstillinger, beskedne kataloger og artikler i mere eller mindre udbredte tidsskrifter.

Sådan har det vel også været med den forskning omkring Porcelænsfabriken ”Danmark” – en ganske markant virksomhed i Lyngby fra midten af det 20. århundrede – som over de sidste årtier er blevet gennemført af Byhistorisk Samling for Lyngby-Taarbæk Kommune.

2003 gjorde man status gennem en udstilling på Friboes Hvile i Lyngby og fik ved den lejlighed indsamlet yderligere genstandsmateriale og supplerende oplysninger. Der blev efterhånden skabt kontakt til en række af de mennesker, der stadig kunne give tætte vidnesbyrd om alle detaljer i produktionen og menneskene bagved.

Mængden af førstehåndsinformationer kan man overbevise sig om gennem henvisningerne til utallige journalnumre i Byhistorisk Samling, som det fremgår af et nærmest svulmende noteapparat til den omfattende publikation *Porcelænsfabriken ”Danmark” 1936-1969 · Kjøbenhavns Porcellains Maleri*, der som *Lyngby-Bogen 2006* er udgivet af Historisk-topografisk Selskab for Lyngby-Taarbæk Kommune.

Teksten af Lise Skjød-Pedersen på de rigt illustrerede 227 sider er en spændende og letlæselig sammenfatning af et materiale, som kommer rundt om alle tænkelige aspekter af fabrikkens produktion, der i en kortere årrække omkring 1950 i omfang overgik og i produktionsværdi matchede Den kongelige Porcellainsfabrik og Bing & Grøndahl. Med 500 ansatte var det kommunens største industrivirksomhed, og for et par generationer tilbage har vel de fleste danske familier været ejere af et stel eller i det mindste nogle stykker porcelæn, som stammede fra fabrikken i Lyngby.

Erhvervs- og kulturhistorisk er det spændende at læse om, hvordan et århusiansk grossistfirma Holst og Knudsen, der siden 1904 havde forsynet landets isenkræmmere med glas og porcelæn fra nogle af de store fabrikker i Centraleuropa, efterhånden importerede porcelænsvarerne udekoreret og lod

dem male her i landet. Der var faktisk en lille håndfuld værksteder i perioden omkring 1900, som udførte den slags arbejde på importeret porcelæn. En af virksomhederne, der arbejdede for Holst og Knudsen, var *Kjøbenhavns Porcellains Maleri*, som var grundlagt 1883 og blev opkøbt af Holst & Knudsen i 1924.

Den afgørende fortsættelse af historien vedrører politik og samfundsøkonomi i 1930'erne. Der kom voldsomme valutarestriktioner, som næsten lukkede for importen af det billige tyske porcelæn. Dette medførte, at Holst & Knudsen etablerede *Porcelænsfabriken "Danmark"* i et tidligere sukkerraffinaderi i Lyngby og i løbet af en kort årrække fik gang i en virkelig stor produktion til den brede del af det danske hjemmemarked, men af god håndværksmæssig og teknisk kvalitet.

Man moderniserede produktionen, ikke mindst takket være den dygtige driftsleder, civilingeniør dr. techn. Søren Berg, hvis glimrende artikel "Serviceporcelæn" i Johs. Andersen og Viggo Steen Møllers bog "Keramik" fra 1946 er genoptrykt som bilag i den foreliggende publikation.

I hvert fald kom fabrikken i Lyngby helt i front gennem nogle årtier, hvad angår porcelænsindustriens tekniske udvikling, men samtidig fastholdt man frem til 1960'erne de håndværksmæssige elementer i produktionen, således som det var en stærk tradition her i landet. Men netop derved blev man jo særlig sårbar, da den keramiske industri for alvor blev automatiseret i udlandet og valutarestriktionerne fra omkring 1960 helt bortfaldt, hvorefter importen nærmest eksploderede af det billigere udenlandske porcelæn i det brede sortiment. Denne udvikling eksemplificeres meget klart i denne bog.

Spørgsmålet melder sig naturligvis, om fabrikken i Lyngby fik nogen som helst kunsthistorisk og designhistorisk betydning. Også dette forhold kommer bogens tekst ganske fint rundt om med en god dokumentation og forsigtig konklusion: Da man sad ganske stærkt på markedet for de mere traditionelle porcelænsstel, måtte man nytænke, da dette marked begyndte at svigte lige efter midten af det 20. århundrede. Faktisk var *Porcelænsfabriken "Danmark"* helt i front med at skabe et fleksibelt system af enkeltdele af brugsporcelæn, som var ovenfast og kunne bruges direkte fra køleskab til oven og videre til det daglige bord. Man markedsførte dette porcelæn under navnet *Dan-ild* i midten af 1950'erne og fik stor succes. Mindre forretningsmæssig succes, men markant international anerkendelse opnåede man gennem det designmæssigt avancerede porcelæn, som skabtes, da keramikeren og maleren Axel Brüel blev tilknyttet virksomheden i Lyngby, også i 1950'erne.

Det er fortjenstfuldt, at disse indsatser beskrives omhyggeligt i bogen, og afbalanceret i forhold til bogens mange andre elementer. Faktisk spreder denne publikation sig over et vældig stort felt, men man lægger bogen fra sig med en fornemmelse af, at emnet er behandlet præcis så omfattende og alligevel så stramt redigeret, som stoffet kræver og kan bære. Man bliver klogere på et temmelig ukendt, men bestemt ikke uinteressant kapitel af dansk keramisk historie i det 20. århundrede.

Jørgen Schou-Christensen

Reistrup – udsmykninger og keramik. Af Peder Rasmussen. Nyt Nordisk Forlag · Arnold Busck, København 2006. 264 s. ill. litt. noter. ib. 349 kr.

Tidsnok til at få del i julehandelen udkom oktober 2006 Peder Rasmussens varslede værk om den Næstved-baserede kunstner, Karl Hansen Reistrup (1863-1929). Forfatterens store og grundige arbejde med bogen om Kählers værksted havde vist vejen – her var en kunstner, som fortjente at blive kendt af en bredere offentlighed.

Der lægges stærkt og dramatisk ud allerede på bogens bind, der domineres af et vildt, vinget fabelvæsen udført som det samlende højdepunkt på facaden af Århus Teater. Der var Reistrup tilknyttet i årene op til 1900 under arkitekt Hack Kampmanns ledelse af det mægtige byggeri. Arkitekten blev i høj grad katalysatoren for Reistrups dekorative evner. Og det er netop det, som bogen handler om: Frem for at beskrive en individuelt arbejdende kunstner med stort K, er bogen en kortlægning af et af landets helt store dekorative talenter. Vel ville Reistrup gerne anerkendes for sit virke, men trivedes – som Peder Rasmussen gang på gang understreger det – bedst som en del af et større fællesskab, hvad enten det var som del af håndværkerskaren hos Kähler i Næstved eller som del af arbejdsjakket på en af Hack Kampmanns store byggerier. Hermed er Reistrups hovedvirkeområder slået fast: Keramikken og udsmykningerne.

Af forholdsvis beskedne kår uddannede Reistrup sig fra en håndværksmæssig tilgang over malerlære, ansættelse hos Den kongelige Porcellainsfabrik, ophold på Teknisk Skole og en kort tid på Kunstakademiet i København samt Académie Julien i Paris, hvor han også var tilknyttet Manufacture de Sèvres. Sin første 'rette hylde' synes han at have fundet forholdsvis vilkårligt ved at være blevet introduceret for Herman A. Kähler, der havde brug for en kunstnerisk leder op til værkstedets markering på den store nordiske udstilling i København 1888. Med Reistrups tilknytning, der startede den 7. januar 1888, lykkedes det at få fremstillet en imponerende

opvisning, der bragte hæder til Kähler, og gav blod på tanden frem mod de efterfølgende store opvisninger rundt om i verden.

Reistrups to mest selvstændige bidrag til Kählers mægtige produktion er henholdsvis dyrevaser, -kander og -skåle samt de store plademosaikfriser. Begge dele blev til i en dynamisk fase op gennem 1890'erne og hen over 1900. I sit keramiske virke synes Reistrup forholdsvis hurtigt at have gennemløbet en udvikling fra en pertentlig, meget virkelighedstro naturalisme over i forståelsen af den dekorative kunsts behov for forenkling og simple, strømlinede former. I bogen ses udviklingen fra de detaljerige nordiskmytologiske scener til vasernes stiliserede grib-, løve- og mange andre typer dyrehoveder. Netop i kraft af sin livslange kærlighed til dyremotiverne, sine talrige besøg i zoologisk have og sit indgående kendskab til den nøjagtige placering af hver knogle og muskel havde Reistrup det ideelle udgangspunkt for abstraktionen, evnen til at kunne skære ind til essensen. I sin samtid var hans dyrevaser indbegrebet af tidens dekorative stræben. De blev købt ind til toneangivende samlinger og vist på *trendy* steder som i Siegfried Bings galleri "L'Art Nouveau" i Paris. Med tiden kommer de til at stå mere og mere klart som tidsikoner – når blot vi får perioden lidt længere på afstand. Og spørger man sig selv, hvad Reistrup har betydet for eftertiden, er det måske netop her hans største indsats ligger: I den dekorative udnyttelse af en forenkling og stilisering, som siden Axel Salto gjorde det med planter og frugter, og hvor netop Reistrup havde vist vejen med de vilde- og de tamme dyr.

Ligesom vaser og skåle må være blevet til i et nært samspil med Kähler-værkstedets folk, må mosaikkerne også have udviklet sig som et samspil mellem kunstnerens drømme og ønsker og de tekniske muligheder. Brænding af store keramiske elementer kræver en stor teknisk indsigt samt et overskud til alt det, der må kasseres undervejs. Med plademosaikken er det kun mindre enkeltfelter, der skal laves om – dermed en noget mindre arbejdskrævende proces.

Teknikken synes værkstedet at have perfektioneret op gennem 1890'erne med et højdepunkt i 1897 i Stockholm, hvor Kähler præsenterede "Påfuglefrisen", der efterfølgende erhvervedes til Nationalmuseum i Stockholm. Med udsøgt sans for elementernes dekorative evner har Reistrup skabt en rytme bestående af en påfugl med opslåede halefjer flankeret af to påfugle, der med nedslåede haler tripper i hver sin retning direkte mod hver deres træ. Raffineret spejler træernes runde kroner midterpåfuglens opslåede hale, mens de cirkelrunde blade mimer påfuglefjerens dekorative afslutninger, 'øjnene'. Bogens

gengivelse af det gamle sort-hvide foto fra Kählers stand demonstrerer til fulde Reistrups dekorative evner og et farvefoto af et udsnit af den opslåede påfuglehale viser, hvordan værkstedet har nydt at fremvise deres rige palet af mulige lustreeffekter.

Tre år senere stod Kählers værksted med endnu en imponerende opvisning, denne gang i Paris til den store verdensudstilling 1900. På det bevarede foto fra standen ses et mylder af vaser – talrige med Reistrups karakteristiske dyrehoveddekorationer – og de mange mindre værker samles for oven af en imponerende frise bestående af skiftevis en mægtig havørn og en vildand. Jagten går i det, der må være et rask tempo hen over det oprørte havs grønne og blå bølger. Heldigvis er en del af frisen bevaret i indmuring på en af Kählers bygninger i Næstved, så man i dag fortsat kan se, hvor dygtigt værkstedet har løst opdelingen af frisens elementer og ganske særligt farvesætningen.

Den iøjefaldende forenkling og strømlining af formerne går igen i Reistrups suveræne hovedværk og højdepunkt indenfor hans arbejde med plademosaik. Resultatet står frit og offentligt tilgængeligt midt i hovedstaden. I 1901 afsluttedes opsætningen af krage- og mågefriserne i arkitekt Martin Nyrops pragtbyggeri, Københavns Rådhus. Ifølge Peder Rasmussen var samtidens dom ikke særlig venlig. I 1908 slog kunsthistoriker Francis Beckett i sin bog om rådhuset fast, at udsmykningens "Farver ikke staar godt til Hallen, og at kompositionerne er en Smule geläufige; men de gør deres Virkning, thi idet de baade i Farve og Komposition er lidt under det øvrige Niveau, tjener de netop til at fremhæve det fulde personlige Præg, der ellers er over Hallen." Små 100 år senere kan det være meget svært at følge Becketts synspunkt. Tiden er løbet fra meget af det øvrige interiør, mens netop de to friser i kraft af deres enkelhed og imponerende simple og strenge komposition falder i øjnene som hovedværker. Tag turen op til og ind i det mægtige byggeri, og sæt tid af til at sidde i stille fordybelse og nyd Reistrups leg med den meget enkle trekantskomposition i "Kragefrisen" eller det mere komplicerede firkants-motiv i "Mågefrisen", hvor grupper af fire måger krydser vinger og i et flot krydsmønster alle bider sammen om en centralt og dekorativt anbragt ål. Nederst svæver to måger over vandoverfladen, hvorunder man kigger ned til vandmænd, torsk, sild og vandplanter. Nedenfor "Kragefrisen" går blikket til landjorden og kystlinien, som Peder Rasmussen slår fast er "en smuk udsigt ved Gavnø syd for Næstved, fra stedet, hvor Susåen udmunder i Karrebæk Fjord." Her står man overfor en tidløs udsmykning, hvor Reistrup har samlet essensen af sine dekorative erfaringer og med en imponerende sikkerhed har skabt to værker, der vil overgå som to af rådhusets allerfineste perler, og noget af det bedste i dansk kunst i tiden omkring 1900.

Noget af samme enkelthed brugte Reistrup året efter, da han i 1902 udførte lænkehunden over indgangsdøren til Villa Skansen i Nørre Sundby. Her ses atter, hvor flot han tilpasser sine virkemidler efter omgivelserne. Som måge- og kragefrisen optimalt udnytter de bueslag, som han havde til rådighed i overgangen til den store hall, spænder han den slumrende vagthund flot ind i det buede felt over indgangsdøren – sådan en udsmykning må være en daglig glæde at passere, gid der var mere af den slags i de huse vi til dagligt færdes i!

Reistrups andet markante arbejdsfelt blev udsmykningerne, som han også mere eller mindre tilfældigt voksede ind i – denne gang gennem mødet med arkitekt Hack Kampmann. Formodentlig traf de indledningsvis hinanden under arbejdet med Landsarkivet i Viborg, hvor Reistrup stod for de store keramiske udsmykninger, der blev udført på Kählers værksted. Denne del af opgaven synes at have været ganske bundet. Til gengæld betød mødet med Kampmann, at Reistrup i en længere periode kom til at indgå i det team, der assisterede arkitekten med afrunding af de store opgaver såsom Århus Teater 1900, Statsbiblioteket i Århus (i dag Erhvervsarkivet) 1902, Marselisborg Slot 1902 og Ny Carlsberg Glyptotek 1906 (årstal angiver byggeriets afslutningsår).

Ved gennemgang af de mange udsmykningsopgaver søger Peder Rasmussen at kortlægge, hvorledes Reistrup gradvis blev betroet en større og større frihed i takt med, at Kampmann bliver fortrolig med hans evner. Klart er det dog også, at det i disse *gesamtkunstwerk*'er ikke altid er til at skelne endegyldigt hvem, der har skabt hvad – til tider må forfatteren endog nøjes med at fastslå stilistiske ligheder. Reistrup, der viede sit virke til de dekorative opgaver, synes hans samtid ikke altid at have fundet det nødvendigt at nævne.

I udsmykningsopgaverne må Reistrup underordne sig og virke indenfor de givne rammer og med arkitektens korrigerende ændringer. Resultaterne bliver noget anderledes end i det keramiske værk, hvor han selv har haft det sidste ord. Det er som om han vil for meget i udsmykninger – stræber mod andet end hans talent fuldt ud kan bære, vil være for meget Kunstner. Den enkelthed, som han når frem til i sit keramiske virke, bæres desværre ikke altid igennem i de dekorative opgaver, der til tider ender med at blive alt for overlæssede. Måske det sker, fordi de indgår som delelementer, og de mange bidrag til sammen ender med at blive for overvældende.

Ser man på Reistrups andel i udsmykningen af Århus Teater, er glasmosaikkerne en genial udnyttelse af hans dekorative evner, ørnefrisen og det afsluttende fabelvæsen er det ligeledes, men sat

sammen med alt det andet, bliver det nærmest for meget. Som ved Københavns Rådhus skiller de bedste af Reistrups bidrag sig ud i kraft af deres simple enkelthed, der peger frem mod vor tid. Denne forenkling ses tydeligst og mest kvalificeret i hans dekorative dyrefigurer til granitlodposterne mellem vinduerne i stuetagen i Hack Kampmanns udvidelse til Ny Carlsberg Glyptotek. Her får Reistrups egyptisk inspirerede væsner lov til at stå som eneste udsmykning i nederste etage, hvorover der forløber en enkelt modelleret murstensvægflade kun rytmisk brudt af parvist forbundne lisener. Her har arkitektens mådehold gavnet den dekorative kunstners udtryk.

Et af de allerbedste eksempler på Reistrups udsmykningsarbejde ses i det, der i dag er Erhvervsarkivet i Århus, et Hack Kampmann byggeri, der stod på i årene 1898-1902. Igen stråler hoveddørens glasmosaikker i al deres enkelthed – som med de keramiske mosaikker delvist betinget af teknikken, der ville blive for kostbar med alt for mange detaljer. Dertil er det særligt iøjefaldende læsesalens helt unikke guldsmedelamper. Som det bedste bijouteri udnyttes her få virkemidler i en optimal forenkling, der går hen og bliver tidløs interessant på en anden måde end stukdekorationen, der er flot, men fortaber sig i alt for mange detaljer. En fin stukeffekt ses oppe ved ovenlysvinduerne, hvor edderkopper tegner sig og fra dem føres wire og ledninger ned til de mægtige guldsmedelamper.

Som i dag billedhuggeren Bjørn Nørgaard ser sit virke som en del af et arbejdssjak i lighed med middelalderens arbejdsfællesskaber omkring de store kirkebyggerier, er det klart, at også Reistrup hos Hack Kampmann indgik i en større helhed, hvor også den dygtige håndværker var en lige så væsentlig brik. Det ses tydeligt i Reistrups djævletrold på taget af Århus Teater. Han er vokset af det gode samarbejde med kobbersmeden.

Det er en flot og spændende bog, Peder Rasmussen har skabt. Med vægtning af et rigtig godt billedstof ydes værkerne fuld retfærdighed, og et stort publikum får nu mulighed for at møde ellers svært og utilgængelige dekorative projekter takket være Jens Lindhes foto-grafier og Peder Rasmussens ord. Nyd eksempelvis synet af Baron von Jenisch' jagtslot ved Kalø – et ellers lukket hus, der i dag benyttes som kontor for Danmarks Miljøundersøgelser.

Anerkendelse af de dekorative talenter er kommet i anden række frem for de store kunstnerpersonligheder, der blandt andet i forbindelse med Georg Brandes' tanker om den aristokratiske radikalisme blev set som bærerne af vores kultur. Et tidsbillede bliver dog til med bidrag fra både de store Kunstnere og en mængde 'underleverandører', hvoraf det nu er

blevet gjort klart, at Reistrup er et af de lysende højdepunkter, og har sin ganske særlige lysende stjerne i kraft af højdepunkterne i sit keramiske virke.

Teresa Nielsen

Museumsinspektør ved Vejen Kunstmuseum

Handbuch des Europäischen Porzellans. Von Ludwig Danckert. 7. Auflage. Bearbeitet und erweitert von Gabriele Ebbecke. Prestel [Website: www.prestel.de], München·Berlin·London·New York 2006. 1040 s. ill. litt. fabriksmærker og signaturer. ib. 99 €.

I forhold til den foregående udgave fra 1992 af *Handbuch des Europäischen Porzellans* [anmeldt i *keramiske noter* 9/1999] er denne udgave udvidet med 60 sider. Af smudsomslaget til 6. udgave fremgår, at der var mere end 3200 stikord og 5800 mærker, som i den nye udgave er forøget til mere end 3300 stikord og 6000 mærker. Hertil kommer så, at der er tilføjet en oversigt over europæiske museer med omfattende samlinger af porcelæn.

Litteraturoversigten er suppleret med yderligere en liste "Literatur II", hvor fokus er på nye tyske og engelske titler. Ingen dansksprogede titler er medtaget, selv om der er publiceret en hel del de senere år, heriblandt endog en enkelt på engelsk, nemlig "Royal Copenhagen Porcelain 1775-2000", redigeret af Bodil Busk Laursen og Steen Nottelmann, men nævnes bør vel også anmelderens "Dansk Keramisk Bibliografi", som er nøglen til litteraturen om dansk keramik fra 1880 og frem til 1998. En separat liste med den nyeste litteratur tjener egentlig ikke noget formål og burde have været inkorporeret i 1992-udgavens litteraturoversigt.

2006-udgaven er trykt på hvidt papir, mens der til 1992-udgaven er anvendt gul-tonet papir, som er et mere behageligt stykke papir til formålet, og hvor gengivelserne fremstår lidt tydeligere. Nogle af de gengivne mærker og signaturer kan virke lidt tynde i gengivelsen.

Ludvig Danckert, der døde i 1998, publicerede førsteudgaven af dette opslagsværk i 1954, og som er vide-reført af Gabriele Ebbecke, der også deltog i udarbejdelsen af 1992-udgaven. Denne 7. udgave af "Danckert" har bibeholdt sin hidtidige struktur og layout.

"Lexikon der Stichworte", der indeholder beskrivelser af de enkelte fabrikker og kunstnere mv, er således fortsat i alfabetisk orden efter lokalitet blandet med enkelte personnavne samt virksomhedsnavne, der henviser til lokaliteten, hvor virksomheden er beliggende. Således skal de danske virksomheder findes

under henholdsvis Kongens Lyngby (Porcelænsfabriken "Danmark"), København (Royal Copenhagen, Bing & Grøndahl, Dahl-Jensens Porcelænsfabrik, P. Ipsen's Enke, Københavns Fajancefabrik Alumina, W.J. Schmidt og Weidinger) og Næstved, Måløv [husk å = a] med Mangor (Eva-Trio) samt Taastrup med Eslau. For sidstnævntes vedkommende har Kunstudstrimuseet, som har forsynet forfatteren med oplysninger om de danske forhold, nok ikke været klar over, at fabrikken er flyttet til det fjerne Østen, og at der ikke er nogen produktion i Sengeløse længere.

I forhold til den foregående udgave er der sket en opdatering af oplysningerne om de enkelte virksomheder, bl.a. er de enkelte beskrivelser suppleret med manglende årstal og Måløv er således kommet til. Derimod mangler Nymølle fortsat, og er end ikke nævnt under den korte omtale, der findes om Bjørn Wiinblad, som ellers er ny og ajour, idet det fremgår, at han døde i 2006.

Når man skal finde frem til Bing & Grøndahl, henvises der, som håndbogen er opbygget, til København, som dog af uforklarlige årsager først er at finde efter Köppelsdorf, hvilket ikke virker særlig logisk. Under Bing & Grøndahl burde markante kunstnere som Fanny Garde og Effie Hegermann-Lindencrone være medtaget og ikke udelukkende J.F. Willumsen, som dog ikke er særskilt behandlet, men udelukkende er behandlet i artiklen om B&G.

Mærkeafsnittet "Katalog der Porzellanmarken" er først og fremmest opdelt efter første bogstav i mærket. Russiske mærker er anført for sig, og derudover er der et afsnit med heraldik og diverse efter illustrationstype, som dog kan virke lidt uoverskueligt, da mærkerne blot er anbragt typevist uden nogen overskrift på siden, hvilket normalt er tilfældet i andre mærkebøger. Under mærket er der en henvisning til lokalitet, som man så kan slå op under og få yderligere oplysninger.

Kählers mærke HAK med henvisningen til Næstved fandt jeg, derimod lykkedes det mig ikke at finde Næstved i "Lexikon der Stichworte", og dermed leksikale oplysninger om Kählers Værksted.

Handbuch des Europäischen Porzellans fokuserer mest på virksomhederne og i mindre grad på den enkelte kunstner og dette er således uændret fra de foregående udgaver. Hovedbeskrivelsen af den danske porcelænsindustri ligger fortsat på de medtagne keramiske virksomheder, og der er kun i mindre omfang beskrivelser af enkelte kunstnere.

Som det fremgår af ovennævnte, er der fortsat væsentlige mangler fra 1880'erne og fremefter, idet adskillige

flere kunstnere burde have været medtaget, specielt da der ikke er nogen tidsafgrænsning for værket.

Bortset fra disse mangler, som forhåbentlig vil blive rettet i næste udgave, så er det en uomgængelig og anvendelig håndbog, som har bevist sit værd ved at udkomme igen og igen. Et absolut nyttigt stykke værktøj ved identificeringen af producenten af et stykke porcelæn.

Gunnar Jakobsen

Marks on German, Bohemian, and Austrian Porcelain 1710 to the Present by Robert E.

Röntgen. Revised and Expanded 3rd Edition. With Values. [1. udg. 1980 og 2. udg. 1997]. Schiffer [Website: www.schifferbooks.com], Atgleen 2007. 656 s. litt. fabriksmærker og signaturer. index. ib. 79,95 £.

Den foregående udgave af *Marks on German, Bohemian, and Austrian Porcelain 1710 to the Present* [anmeldt i *keramiske noter* 23/2006] var på 645 sider, mens denne er på 656 sider, hvilket må siges at være en beskeden udvidelse, men der er dog tilføjet næsten 100 nye mærker i den nye udgave.

Fornyselsen består i, at forfatteren har tilføjet yderligere et "Anhang", hvorfor der nu er tre af slagsen, idet der til førsteudgaven også var et, da der, som beskrevet i forordet, dukkede yderligere mærker op under udarbejdelsen af førsteudgaven, som det åbenbart ikke var muligt at indføje, hvor de hørte hjemme.

Forfatteren siger i forordet, om nye mærker "*In order to maintain the numerical sequence to the first two editions, the marks shown in the appendices of the first and the second edition and the new marks are arranged according to the system described in the "Direction for the user".*" Jeg tror nu nærmere, at det hænger sammen med, at den oprindelige bog fra 1980 ikke foreligger i elektronisk form, hvorfor man har bibeholdt denne og tilføjet nyttilkomne mærker som bilag. Her kunne man dog godt have nøjedes med et bilag, så man ikke skal se 4 steder for at være sikker på, at man har været igennem det hele. Funktionaliteten er i øvrigt generelt set god. Jeg skal ikke i denne anmeldelse trætte læseren med opbygningen, som er beskrevet i anmeldelsen af 1997-udgaven.

Bemærkes skal, at denne nye udgave er trykt på hvidt papir, mens der til 1997-udgaven er anvendt et mindre hvidt stykke papir, hvad jeg synes er mere behageligt i brug. Gengivelserne af signaturerne er meget fine og tydelige, mens rettelserne i teksten forekommer lidt tynde i skriften, måske fordi der er valgt en anden skrifttype. Et andet ankepunkt er, at disse appendikser er anbragt efter indekset, hvilket også gælder littera-

turhenvisningerne, hvilket forekommer upraktisk, når den skal anvendes som håndbog. Dette virker måske lidt mere fornuftigt for så vidt angår listen over motiver og symboler. Bogen er fortsat indbundet i et solidt lærredsbinding, så den kan tåle intensiv brug.

På trods af nævnte ankepunkter, så er denne mærkebog, som jeg skrev i anmeldelsen af den foregående udgave "*ikke til at komme udenom, såfremt man interesserer sig for, samler på eller beskæftiger sig professionelt med det allertidligste europæiske porcelæn fra 1710 og frem til i dag, og som er fremstillet i det, der i dag svarer til det nuværende Tyskland, Østrig, Tjekkiet og dele af Polen.*"

Forfatteren Robert E. Röntgen har lagt et imponerende arbejde i dette opslagsværk, som fortsat er det mest omfattende, når det gælder den fabriksfremstillede porcelæn fra Tysland, Bøhmen og Østrig fra starten i Meißen og frem til i dag, idet intet andet værk er ligeså omfattende med sine mere end 3300 mærker, hvoraf mange ved udgivelsen var upublicerede. Robert E. Röntgen har herved identificeret mere end 1300 porcelænsfabrikker og malere samt mærker, som amerikanske importører har anvendt. Absolut et uundværligt standardværk,

Schiffers bøger leveres i Europa af Bushwood Books. Bestilling via email: info@bushwoodbooks.co.uk. Bushwood Book tillægger £ 5,50 i forsendelse.

Gunnar Jakobsen

Porslinet från Karlskrona av Erika Philipson.

Albinsson & Sjöbergs Bokförlag [Website: www.fabas.se], Karlskrona 2005. 82 s. ill. litt. fabriksmærker. hf. 159 SEK.

Arthur Percy. Keramisk nyskapare som älskade naturen. Av Tord Gyllenhammar. Albinsson & Sjöbergs Bokförlag [Website: www.fabas.se], Karlskrona 2006. 40 s. ill. litt. hf. 120 SEK.

Forlaget Albinsson & Sjöberg har til huse i Karlskrona Porslinsfabriks gamle lokaler og de nuværende ejere, der er Margaretha og Stig L. Sjöberg, har med stor entusiasme skabt et porcelænmuseum på stedet, hvilket har ledt til flere bogudgivelser, bl.a. denne lille bog om Karlskrona Porslinsfabrik, som er en fin introduktion til museet, fabrikken og dens historie.

Bogen indledes med en beskrivelse af Karlskrona Porslinsmuseums opståen, hvilket er en udvikling fra Albinsson & Sjöbergs Bokförlags overtagelse i 1988 af bygningen, hvor Karlskrona Porslinsfabrik havde haft til huse frem til dens nedlæggelse i 1968, og som forlaget indrettede til forlagsdrift. Her var det, at

Margaretha Sjöbergs interesse for Karlskrona-porcelænet opstod og dermed også samlingen.

Efterhånden som samlingen voksede fostredes idéen om at oprette et museum for Karlskrona-porcelænet, som åbnede i 2003. Ud fra fotoene, så er museet umådeligt personligt og smagfuldt indrettet samtidig med at museet udstråler stor entusiasme og åbenhed over for nye idéer, således har man fra 2004 afholdt en "porcelænmässa" for samlere af Karlskrona-porcelænet.

Forlaget bag museet udgiver tidsskrifter, men har indtil videre også udgivet tre bøger om keramik, hvoraf den seneste ikke relaterer til Karlskrona Porslinsfabrik, men dens seneste ejer Upsala-Ekeby, der havde overtaget fabrikken i 1942, og som nedlagde den i 1968 efter at have eksisteret siden 1918.

Karlskrona Porslinsfabrik var gennem en årrække en betydelig virksomhed, der fortrinsvis fremstillede husholdningsporcelæn, hvilket klart fremgår af følgende citat:

År 1933 arbetade omkring 200 personer i fabriken. Vår och en av dem tillverkade dagligen 2000 koppar och 800 tallrikar. År 1955 producerades 8 miljoner föremål. År 1960 fanns maskiner som tillverkade 500 fat i timmen.

År 1963 var 75 procent af tillverkningen hushållsposlin varav 20 procent gick på export. De automatiska maskinerna tillverkade varje dag 3600 kaffekoppar, 4000 kaffefat, lika många assietter och 3000 tallrikar. Dessutom göts 250 kaffekannor och varje anställd glaserade varje dag 4000 tallrikar, 10.000 kaffefat och 6000 kaffekoppar.

Industrilokalerna byggdes ut i olika etapper allt efter behov. Efter den sista utbyggnaden 1951 ansågs Karlskrona Porslinsfabrik vara en av de mest moderna i Europa. Nu fanns det moderna tunnelugnar där godset sköts in på en vagn och togs ut färdigbränt i slutet av tunneln. För rågodsbränningen användes en 50 meter lång elektrisk tunnelugn och för glasyrbränningen hade man en gaseldad ugn som var 72 meter. Dekoren brändes slutligen i en elektrisk 30 meter lång tunnelugn. Produktionen kunde rationaliseras och antalet anställda sjönk från 450 1951 till 300 anställda 1959.

På trods af moderniseringer og rationaliseringer blev fremstillingsomkostningerne og dermed lønomkostningerne for høje i forhold til den pris man kunne opnå for virksomhedens produkter, hvorfor ejeren Upsala-Ekeby besluttede at lukke virksomheden juni 1968.

Flere kendte keramikere og designere har gennem årene arbejdet for Karlskrona Porslinsfabrik, således bl.a. Edward Hald og Arthur Percy. Om sidstnævnte har forlaget også udgivet en lille bog med en indledende tekst af Tord Gyllenhammar og med eksempler på Arthur Percys keramiske arbejder.

Til min store overraskelse har danske Eva Stæhr-Nielsen også arbejdet for Karlskrona Porslinsfabrik, og der er i bogen et foto af en af hendes porcelænsfigurer "Susanna". Desværre er bogen uden yderligere oplysninger om hendes virke for fabrikken.

Bogen er gennemillustreret med talrige fine nyoptagelser af fabrikkens produktion fra 1918-1968 og nogle få samtidige fotos fra fabrikkens indre, mens den endnu var i drift. Enkelte optagelser viser fabrikkens service i brug ledsaget af opskrifterne til den viste mad, selvfølgelig lækkert og indbydende fotograferet – en appetitlig og illustrativ måde at præsentere fabrikkens brugskeramik på.

Bogen er således en god introduktion til Karlskrona Porslinsfabriks historie og produktion samt ikke mindst til Karlskrona Porslinsmuseum

Gunnar Jakobsen

Upsala-Ekeby Keramik. Porträtt av fem konstnärer. Av Karin Söderlind. Albinsson & Sjöbergs Bokförlag [Website: www.fabas.se], Karlskrona 2006. 168 s. ill. litt. ib. 470 SEK.

Karin Söderlind, der er grafisk formgiver, har sat fokus på fem af Upsala-Ekebys mest navnkundige kunstnere – Ingrid Atterberg, Vicke Lindstrand, Hjördis Oldfors, Mari Simmulson og Anna-Lisa Thomson – i en tid, hvor keramikproduktionen var størst og mest nyskabende i Sverige, og hvor de seriefremstillede ting har meget tilfælles med 50'ernes fabriksfremstillede keramik i Tyskland, hvor de fleste ting er fra 1950'erne, men med enkelte tidligere ting.

Upsala-Ekeby producerede fra starten mursten og tegl samt kakkelovne, og da produktionen af kakkelovne var størst, lå den på 30.000 om året, så en hel lille virksomhed har det ikke været. Af stor betydning fik det, at der blev lagt jernbanespor helt frem til Ekebybruk med "egen anhalt och bispår ända fram till kakel- och tegelfabriken".

Bogen indledes med en rigtig god tekst på 4 sider om Upsala-Ekeby fra familien von Bahr oprettede virksomheden i 1886 og frem til produktionens endelige ophør i 1978 såvel på Upsala-Ekeby som på tilkøbte fabrikker. Her berøres kort virksomhedens udvikling og ledelse, hvilke keramikere og designere den har beskæftiget, samt hvad der har influeret på virksomhedens produktion. Produktionen skulle kunne sælges og lønsomhedskravet havde stor betydning for, om noget kom i produktion eller ej, da fabrikkens overlevelse var meget afhængig af indtjeningen og ikke som på Gustavsberg, hvor den kunstindustrielle produktion udgjor-

de en relativ lille del af indtjeningen, der lå på sanitetsgodset.

Herefter følger et tekstopslag for hver af de fem keramikere efterfulgt af 10-14 opslag med flotte nyoptagelser af deres design ved fotografen John Håkansson samt til allersidst i bogen før "Källor och Litteratur" for hver keramikere en side, der gengiver billedopslagene med deres keramik suppleret med en datering af de gengivne ting samt den pågældendes signatur/er. Alt i alt en flot præsentation af de fem keramikeres virke på Upsala-Ekeby.

Selv om man får en god forståelse for arbejdsvilkårene ved Upsala-Ekeby og serieproduktionens vilkår i særdeleshed, så ville det dog have været rart om denne del af produktionen havde været sat ind i en større sammenhæng. Ud fra denne synsvinkel forekommer bogen måske lidt snæver. Men bortset herfra er det en fejende flot bog. Lad os håbe forlaget fortsætter med at udgive keramiske publikationer.

Gunnar Jakobsen

©**Stig Lindberg**. Red. av Karin Linder. Nationalmuseum utställningskatalog nr 649. Nationalmuseum [Website: www.nationalmuseum.se], Stockholm 2006. 122 s. ill. litt. noter. English Summary. 125 SEK.

Stig Lindberg i Gustavsberg. Artisten och människan. Av Gösta Arvidsson. Gustavsberg Porslinsmuseum, Gustavsberg 2006. 66 s. ill. sign. 75 SEK.

Stig Lindberg var en tusindkunstner. Han prægede som få de svenske hjem i flere årtier. Hans gennembrud kom i 1942, da han udstillede sammen med Wilhelm Kåge i Gustavsbergs butik i Östermalm i Stockholm under titlen "Fajancer malet i vor tid", kun fem år efter, at han var blevet elev hos Kåge, der havde været kunstnerisk leder siden 1917. Indbydelserne til udstillingen var små fajanceplatter.

Stig Lindberg var født i Umeå i 1916 som den yngste i en børneflokk på fem. Trods sin unge alder og krisetider fik han som 21-årig ansættelse, selv om den nyudnævnte 34-årige direktør Hjalmer Olsen i første omgang ikke kunne imødekomme den unge Stig Lindbergs ønske. Men Stig Lindberg lod sig ikke sådan afvise, idet han forsikrede: Hvis De ansætter mig, så skal jeg sørge for, at der bliver arbejde til fabrikken! – som på det tidspunkt var overtaget af Kooperativt Förbundet.

Stig Lindbergs kreativitet var på mange områder enorm. Det fik man et levende indtryk af på Nationalmuseet i Stockholm under udstillingen ©**Stig Lindberg**. Det nærmeste man kan komme

danskere med samme kreativitet og på så mange områder må være Bjørn Wiinblad og Axel Salto.

Der havde tidligere været udstillinger med Stig Lindberg på Nationalmuseet. Begrundelsen for en ny udstilling var, at Stig Lindberg er mere populær end nogensinde hos designinteresserede, ikke blot i Sverige men også i lande som Japan og USA, men også for at bidrage til den stående diskussion om ophavsret. I næsten samme periode har Gustavsberg Porslinsmuseum vist en udstilling om hans virke på fabrikken.

Da Stig Lindberg blev ansat ved Gustavsberg Porslinsfabrik, fortalte han om sine planer for videreuddannelse på Kunstgewerbeschule i Wien. Hvor faste disse planer var, vides ikke. I hvert fald blev de ikke realiseret, idet han blev på Gustavsberg i årene fremover. I tiden der fulgte efter ansættelsen, satte Stig Lindberg sit præg på fajancer, porcelæn, glas, plastikartikler, skulpturer, emaljemalerier, tekstiler, bøger og spillekort, og var derudover aktiv som maler. Malerierne var inspireret af den svenske kunstner Helmer Osslund fra Umeå, der også havde arbejdet på Gustavsberg.

Stig Lindberg ville i sine keramiske værker forene funktion og udtryk. Han blev en af Sveriges mest elskede og kendte designere. Han legede med nye former også i sine spisestel. Inspireret af italiensk majolika og 1700-tallets fajancekunst skabte Stig Lindberg værker med surrealistiske motiver. En kunstretning han havde mødt i Paris, hvor han så kunst af kunstnere som Miro, Klee og Picasso. En anden tur førte ham til Japan, hvor han havde en udstilling og mødte Tomimoto og Hamada.

Som 33-årig overtog Stig Lindberg i 1949 den kunstneriske ledelse af Gustavsberg efter Wilhelm Kåge. Stig Lindberg designede former og farver til de fleste af fabrikkens stel i 50'erne. Men kun få timer efter udnævnelsen blev han uvenner for livet med sin forgænger og læremester Wilhelm Kåge. Helt så galt gik det ikke med forholdet til den tredje store: Berndt Friberg, der dog kaldte Stig Lindberg "skrivebordskeramikere".

Stig Lindberg fik adskillige guldmedaljer i flere lande og fik i 1970 titel som professor. Fra 1957 til 1972 var han faglærer i keramik på Konstfackskolan i Stockholm, indtil han igen fra 1972 frem til 1980 blev kunstnerisk leder på Gustavsberg. Han døde i Italien i 1982.

Stig Lindbergs virke begrænsede sig ikke til Sverige men også på Holmegaards Glasværk i Fensmark og ved opgaver i blandt andet USA og Japan, var han engageret. Han deltog også i udstillinger i flere lande

og er repræsenteret på museer i Sverige, Danmark, Norge, Tyskland, Østrig, USA, England m.m.

Blandt hans populære stel fra 60'erne er Berså med stiliserede grønne blade på hvid bund, som er brugt til omslaget til Nationalmuseets katalog ©*Stig Lindberg*. Det er ikke et katalog i gængs forstand, men et smukt tilrettelagt og illustreret værk, der kun på billedsiden viser den alsidige udstilling på Sveriges Nationalmuseum. Det gør den til gengæld flottere end i de to andre udgivelser, der omtales her.

Teksten om forholdet til industrien, ophavsret og lovgivning er ikke uinteressant for danskere, når man ser på den udvikling, fabrikkerne har haft i Danmark, men henvender sig nok til en smallere gruppe end de to andre titler.

Udstillingen på Gustavsberg er fulgt op af en levende og letlæst bog af Gösta Arvidsson: *Stig Lindberg i Gustavsberg · artisten och människan*. Den giver et mere dybt billede af personen Stig Lindberg som kunstner og PR-mand på fabrikken. Der er angivet signaturer men ikke en oversigt over hans stel og værker. Det finder man i Gisela Eronns *Tusindkonstnären Stig Lindberg* (Prisma, 2003).

Tusindkonstnären Stig Lindberg er den mest grundige af de tre udgivelser, der også forklarer keramiske fakta og giver et billede af Stig Lindberg som billedkunstner, hans udsmykninger, hans bogillustrationer, fajancekunstens opblomstring i 50'erne samt citater om Stig Lindberg m.m. Bogen kommer rundt om alle sider af Stig Lindbergs virke. Den går ikke så dybt på et enkelt område, som de to bøger, der er udkommet i forbindelse med udstillingerne, men er man samler, er det den bog, man først skal anskaffe sig. Den er som de to andre titler med mange gode illustrationer.

Poul-Erik Hansen

Stålhane av Petter Eklund. Carlsson Bokförlag [Website: www.carlssonbokforlag.se], Stockholm 2006. 160 s. ill. signaturer. register. English Summary. 457 SEK.

Jeg så med store forventninger frem til bogen om Carl-Harry Stålhane (1920-1990) og læse om denne store svenske designer og keramikker, hvis arbejder jævnligt ses hos danske antikvitetshandlere og på danske auktioner. Forventningerne blev desværre kun delvis indfriet.

Bogen er absolut spændende og velfortalt, men igen en mere journalistisk tilgang og behandling end en kunsthistorisk, hvilket åbenbart – med enkelte

undtagelser – lige nu er tendensen for udgivelser om svenske keramikere, desværre.

Bogen er i stort omfang bygget op af interviews med personer, der enten har arbejdet sammen med Stålhane eller på en eller anden måde har tilknytning til ham. Disse mange citater medvirker desværre også til, at bogen bliver tungere at læse og ikke helt så overskuelig.

I bogen er der hverken noter eller henvisninger til anden litteratur, så læseren lades noget i stikken, udover at bogen i det store og hele dermed er uanvendelig som referenceværk for forskere og museer, når der ses bort fra interviewene.

Samlergenet føler sig også forsømt, idet bogen fokuserer mere på personen Stålhane og i mindre grad hans produktion. Bogen har således absolut ikke håndbogskaraktter og vil ej heller være særlig anvendelig for samlere, bortset fra et enkelt afsnit, som er viet mærkningen af hans ting for såvel Rörstrand som Designhuset.

Carl-Harry Stålhane blev ansat på Rörstrand i 1939 og havde sit virke der frem til 1973. Stålhane prægede gennem 1950'erne og helt frem til 1980'erne Rörstrands produktion af såvel brugsporcelæn som de kunstindustrielle produkter, der forlod fabrikken i denne periode, og han havde gennem årene samme betydning for Rörstrand som Stig Lindberg for Gustavsberg. Han kunne det hele. Han tegnede, formgav og drejede samt beskæftigede sig med mange andre ting.

Efter sit mangeårige virke ved Rörstrand forlod han som en af de sidste fastansatte kunstnere [designchef] fabrikken i 1973 for sammen med nogle kolleger at grundlægge sit eget keramiske værksted ”Designhuset”, hvor

Man ville ”bevara och vidareutveckla den konstnärliga kvaliteten inom stengods- och porslinsområdet”, satsa på produktutveckling, skapa vackra bruksting och vara en plantskola för ungdomar mellan skolor och arbetsliv. Det tidiga 1970-talets ”tillbaka till naturen”-ideologier färgade visionerna. Designhuset skulle vara en avancerad, fristående keramikverkstad med ögonen framåt och fötterna på den lokala jorden. ”Den kommersiella sidan av verksamheten är ända inte viktigast för oss. Det här stället är i allra första hand tänkt som ett andningshål för oss själva och andra konstnärer, en kombination av informationscentrum och experimentverkstad”, sade Stålhane till Nya Lidköpings-Tidningen sommaren 1974. Allt det goda från Rörstrands konstavdelning skulle fortleva på Designhuset.

Dette var dog ikke helt uproblematisk, for nu havde de ikke hele det store apparat og dets specialister bag sig, men måtte selv gøre sig dyrekøbte erfaringer. Det gik nu endda, selv om der indimellem var lavvande i kassen.

Stålhane døde i 1990 en dag under arbejdet i Designhuset.

Om alt dette og meget mere kan der læses i bogen. Herunder også om Rörstrands ændrede status fra at være en af de betydeligste svenske kunstindustrielle virksomheder til indlemmelsen i Upsala-Ekeby AB.

Forfatteren slipper lidt let over behandlingen af Carl-Harry Stålhans tid som freelance designer for Bing & Grøndahl 1973-1990. Her havde jeg da gerne set mere end en tekstside samt et foto, som godt nok er smukt og måske repræsentativt for hans tid på B&G, men alligevel lades den interesserede læser i stikken.

Bogen er flot illustreret med en blanding af gamle s/h fotos samt fine nyoptagelser af fotografen Patrik Johansson, men hvor vægten for billederne måske ikke altid lige er på det læseren har brug for, men er mere fotografi for fotografiets egen skyld, og kun i mindre grad bidrager til at understøtte teksten. Billedteksterne er af uransagelige årsager sat med versaler, og indimellem i selve fotoet, hvilket ikke altid er lige læsevenligt.

Gunnar Jakobsen

Fertile Forms. The Sculpture of Gustav & Ulla Kraitz. Essays by Göran Christenson, Donald Kuspit and Suzanne Ramljak. American Ceramics Books & Bokförlaget Arena [Website: www.arenabok.se], New York og Malmö 2006. 172 s. ill. litt. [engelsk og svensk tekst]. ib. ??? SEK.

Fertile Forms præsenterer Gustav & Ulla Kraitz'es livsværk. Bogen indledes med tre essays om Kraitz'ernes keramiske kunst skrevet af de amerikanske kunsthistorikere, Suzanne Ramljak og Donald Kuspit samt svenskeren Göran Christenson, direktør ved Malmö Kunstmuseum. Essayene giver, sammen med det store udvalg af meget fine fotografier af deres værker, et godt indblik i Kraitz'ernes oeuvre.

Gustav Kraitz er født i 1926 i Miskolc i Ungarn. Han blev som 18-årig i 1944 optaget på Kunstakademiet i Budapest med ønsket om at blive maler, men blev af de ankommende russiske "befriere" sammen med mange andre landsmænd tvunget op i et tog og transporteret til en arbejdslejr – Gulag – beliggende i et øde og forladt kulfelt mellem Moskva og Sortehavet. Her var han slavearbejder i en russisk kulmine i fem år, men dog så heldig at være blandt de kun 10 %, der overlevede opholdet og kom hjem igen. 23 år gammel vendte han tilbage til Kunstakademiet for at koncentrere sig om det skulpturelle samt konservering. Under opstanden i Ungarn i 1956 benyttede han lejligheden til at flygte til Østrig og videre til Sverige, hvor

mødet med den vestlige kunst gjorde, at han kastede sig over keramikken.

Ulla Kraitz er født i Stockholm i 1936 og gik på Konstfack fra 1954 til 1958 og fortsatte sine malerstudier i Malaga i Spanien, hvorfra hun vendte tilbage til Stockholm i 1960, hvor hun mødte Gustav, som udstillede i det samme galleri som hende, og de blev gift samme år.

Til en begyndelse samarbejdede de om at fremstille små funktionelle ting i keramik. Ulla følte sig meget tiltrukket af glasurernes mange muligheder, og Gustav arbejdede på at forbedre sin kunnen ved drejeskiven samtidig med, at han opnåede en værdifuld viden i arbejdet med større ting ved at arbejde for porcelænsfabrikker, som producerede industrielle komponenter. En erfaring han senere har anvendt ved fremstillingen af større keramiske arbejder, især til udsmykningsformål.

Siden 1967, hvor Ulla og Gustav flyttede til Hallandsåsen i Skåne, har de haft mulighed for at brænde større keramiske objekter. Gustav byggede her en kæmpeovn, hvor disse store ting kunne brændes med enten kul eller træ og opnå de mest fantastiske glasurer ved anvendelse af gamle kinesiske brændingsteknikker, som de har eksperimenteret med siden begyndelsen af 1960'erne og lært af de indvundne erfaringer, som er opnået ved hårdt slid.

Gustav & Ulla Kraitz er mesterlige keramikere. Trods anvendelse af ganske få glasurer, fire grundglasurer, som er okseblod, koboltblå, celadon (grøn og grå) samt mørkebrun tenmoku, er det endelige resultat rigt varieret. Et eksempel herpå er Kraitz'ernes gigantiske æbler af stentøj, brændt med en herlig okseblodsglasur, hvor hvert æble har sit eget udtryk.

Gustav arbejder meget med enkle geometriske former, kuben, cylinderen og keglen. Han skaber spændende skulpturer dyppet i de flotteste glasurer. Hans skulpturer er enkle i form og imponerende stærke i udtryk.

Ulla arbejder med konkrete former, skaber katte, heste, snegle, bønner, embryos, børn, torsoer over til det mere abstrakte. Hendes organiske kvindetorsoer er betagende sensuelle. Betegnende er deres bløde konturer, der i forening med pragtfulde glasurer gør dem livagtige og meget fascinerende.

Gustav & Ulla Kraitz arbejder også tæt sammen om større udsmykningsopgaver og installationer. De har i de seneste år i forbindelse med en omfattende udstillingsvirksomhed i udlandet skabt et fælles kunstnerisk udtryk. Deres kunst udtrykker harmoni, samklang med miljøet og naturen. Den er tidløs, livsbekræftende og har klassisk styrke.

Naturen er Kraitz'ernes absolut vigtigste inspirationskilde. Gennem deres koncentrerede skulpturelle behandling, fanger de dens indre struktur. Gustav og Ulla Kraitz opfordrer beskueren til at se bort fra de tekniske aspekter omkring deres skulpturer: "Se på skulpturen som naturens former, skabt til fordybelse for mennesket".

Gustav & Ulla Kraitz har selvfølgelig først og fremmest udstillet i Sverige, men også i det øvrige Europa samt ikke mindst de senere år i USA.

Deres værker er repræsenteret på museer, i parker og andre offentlige rum samt i private samlinger rundt omkring i verden. Ud over at være repræsenteret i utallige museer, findes Kraitz'ernes kunst i virksomheder og andre offentlige rum i hele Sverige. Her må specielt nævnes installationen "Katarakt" fra 2002 på Malmö Havn samt Kraitz'ernes store udstillingsaktivitet i Norrvikens Trädgårdar.

Gustav & Ulla Kraitz er rigt repræsenteret i USA, i San Francisco, New York og andre byer. I New York findes et af deres vigtigste værker: Raoul Wallenberg-monumentet "Hope", et monument til minde om den svenske diplomat, der hjalp omkring 100.000 ungarske jøder fra døden under nazisternes besættelse. Monumentet, der blev afsløret i 1998, består af en gruppe granitsøjler, hvoraf den ene afsluttes med en kæmpe keramisk koboltblå kugle, som symboliserer håbet, mens en bronzemappe, Wallenbergs dokumentmappe, vidner om de mange ungarske jøder, han reddede fra at ende i en af nazisternes udryddelseslejre.

Fertile Forms er en ualmindelig smukt tilrettelagt bog, gennemarbejdet helt ned i detaljen, indbundet i et solidt lærredsbinding, hvor smudsomslaget foto af Kraitz'ernes landskabsinstallation "Spheres", bestående af imponerende blåglaserede stentøjskugler, går igen, udstanset i det blå lærred. Med sit fine gennemarbejdede layout og fotografiernes kvalitet en absolut anbefalelsesværdig bog.

Barbro Haar & Gunnar Jakobsen

Götter, Helden und Grottesken. Das Goldene Zeitalter der Majolika. Herausgegeben von Rainer G. Richter. Staatliche Kunstsammlung Dresden og Hirmer Verlag [Website: www.hirmerverlag.de], München 2006. 320 s. ill. kilder og litteraturhenv. noter. ordforklaringer. 39,90 €.

Denne bog er udgivet af Dresdener Kunstgewerbemuseum i anledning af en særudstilling med majolika afholdt 2006 i Schloss Pillnitz i udkanten af Dresden. Den er dog ikke et udstillingskatalog, men udformet som et bestandskatalog over hele museets majolikasamling, der før selve katalogdelen indledes af 7 korte

essays, tematiske specialartikler om majolika og samlingen, forfattet af fem forskellige forfattere.

Bogens hovedforfatter er Rainer G. Richter, mangeårig medarbejder i samlingen, der har forfattet det indledende essay, hvor en almen introduktion til begrebet majolika gives og siden har skrevet det kommenterede katalog, der omfatter 269 numre, hvilket dækker samlingens ca. 400 genstande.

Dresdener Kunstgewerbemuseums bestand af majolika er tilkommet over en lang periode og fra mange forskellige kilder. Den ældste del af samlingen blev erhvervet allerede i det 16. og 17. århundrede til kurfyrste August af Sachsens kunstkammer, hvor ca. 15 numre tidligt indgik som prunkstykker. Lidt senere blev et bordservice på ca. 70 stykker erhvervet af kurfyrste Johan Georg I (1585-1656). En stor tilvækst på mindst 100 stykker fik samlingen i det 18. årh. Nogle af stykkerne fra det gamle kunstkammer blev på dette tidspunkt indlemmet i August den Stærkes skatkammer: "Grünes Gewölbe", mens ny erhvervede genstande fandt plads i et værelse i regentens "porcelænsslot", det Japanske Palæ omkring 1730. Under efterfølgende herskere aftog interessen for majolika, og samlingen deponeredes forskellige steder, indtil man i 1876 oprettede Dresdens Kunstindustrimuseum. Samlingen overgik hertil og nåede sit nuværende omfang. Trods en del tab under 2. Verdenskrig har mange tilkøb og private donationer i anden halvdel af det 20. årh. kompenseret for tabet.

Blandt de indledende essays beskæftiger tre sig med aspekter af samlingens erhvervelseshistorie. Désirée Baur skriver om samlingens skæbne og tilvækst i det 18. årh. Rainer G. Richter skriver (p. 9-14) indledende om samlingens tilblivelse og fortæller i bogens sidste essay (p.51-57) om bibliotekaren og antikvaren Gustav Klemm (1802-1867), der i 1835 skrev den første fører over keramiksamlingen og i 1838 på en rejse til Italien erhvervede vigtige keramikgenstande til museet.

I et andet essay skriver Claudia Brink (p. 15-22) om renæssancens fortællende majolika, "istoriatoen" med temaer fra antikkens mytologi og historie. Hun beskriver kort forholdet mellem litterære kilder og motiver med en række eksempler og berører, hvorledes majolikamalernes fandt forlæg til udformningen af de enkelte figurer på fader og tallerkener i samtidens grafik. Kerstin Stöver har valgt at fokusere på et enkelt motiv, groteskeornamentet, og viser med eksempler på tekstiler og majolika i museets samlinger, hvorledes det blev brugt fra renæssance til rokoko. I Elisabeth Huwers artikel belyses en speciel gruppe majolika, nemlig den keramik, der produceredes til apoteker, med særligt henblik på, hvad denne eksport betød i apoteker nord for alperne (p. 37-44). Endelig giver Elisabeth Schwarm et meget interessant indblik

i renæssancens og barokkens taffelkultur ved hoffet. Ceremoniel og konventioner omkring serveringer ved festmåltiderne beskrives, og der redegøres for, hvilke enheder i hoffets forvaltning, der havde ansvaret for sølv, glas, keramik, udformning af borddekorationer og servering samt hvorledes majolikaen anvendtes i denne sammenhæng.

Publikationens katalogdel omfatter 269 numre, der alle er afbildet og hver kommenteret med ca. en spaltens tekst. Kataloget indledes med museets lille samling spanske fajancer (22 numre). Hovedparten er lustredekorerede fåde, tallerkener og øreskåle fremstillet i Valencia-området fra begyndelsen af det 16. årh. og frem til ca. 1750. De fleste er dekoreret med ren kobber- eller sølvlustre i en blandingsstil, der indeholder både gotiske elementer og mauriske træk. Denne del af samlingen blev først erhvervet til museet i det 20. årh. fra mange forskellige kilder. Efter det spanske materiale følger en lille gruppe italiensk sgraffito-keramik, en selvstændig teknik karakteristisk for Veneto og Le Marche-området i Italien, også disse genstande er erhvervet i det 20. årh.

Herefter er kataloget koncentreret om Kunstgewerbemuseums bestand af italiensk majolika. Samlingen er opdelt efter lokalitet og underinddelt kronologisk. I den første gruppe, Toscana, findes en lille repræsentation af keramik fra lige før og efter år 1500 med karakteristisk geometrisk præget ornamentik. Hovedgruppen er dog højrenæssancens genstande, hvor især kat.nr. 36, en 63 cm høj polykromt malet figur af Judith med Holofernes' hoved udført i della Robbia familiens værksted bør bemærkes.

Et tyngdepunkt i samlingen er majolika fra Faenza, både stærkt polykromt malede stykker og den hvide majolika med sparsom dekoration, som skabte navnet "fajance". Til den sidstnævnte gruppe hører en helt unik samling af de bevarede dele af et spisestel, bestilt omkring år 1600 af kurfyrste Johan Georg I af Sachsen. Stallets formgivning er meget varieret, og den hvide glasur af fineste kvalitet med en jævn, flødeagtig struktur og en utrolig glans. Selv om stallet kun omfatter 19 katalognumre, dækker dette i virkeligheden over næsten 100 genstande, da kun forskellige steldele er præsenteret separat. Man kan undres over, at dette sarte stel, som blev flittigt brugt ved hoffet, har kunnet overleve mere end 400 år i så fin tilstand.

Næste gruppe i kataloget udgøres af ca. 60 stykker keramik fra Urbino af ret blandet kvalitet. Hovedparten er tallerkener og fåde af "istoriato" typen malet ca. 1530 til 1580 med figurmotiver hentet i mytologi, bibelhistorie eller historie. Til de fleste kendes maleren ikke, men enkelte er identificeret som arbejder af den såkaldte Zenobia-maler. En populær

anskaffelse til kunstkammeret i Dresden i det 16. og 17. årh. har også været majolika med groteskedekorationer, der forekommer med malede genstande fra Urbinos to store leverandører af netop denne dekoration, Fontana- og Patanazzi-værkstederne.

Mens samlingen kun rummer ganske få eksempler på majolika fra byerne Siena og Deruta, findes der en stor gruppe tallerkener og alberelli fra Veneto, særlig mange malet i Domenico da Venezias værksted i perioden 1560 til 1570'erne. Mange af disse var tidlige erhvervelser, der kom til museet fra de fyrstelige samlinger. En stor del er for dette værksted meget karakteristiske tallerkener og fåde med enkeltfigurer i landskaber.

Som noget ret usædvanligt rummer museet en større og meget varieret samling af barokkens og den begyndende rokokos majolika fra områder syd for Toscana og Umbrien. Bemærkelsesværdigt er her først og fremmest meget fine eksempler på majolika fra Castelli, bl.a. store pragtvaser med bacchantiske motiver og en serie tallerkener med jagtmotiver. Fra det 17. og især det 18. årh. kommer også majolika fra det nordlige Italien, fra egnene omkring Genua og Milano. De fleste stykker er blådekorerede med østasiatisk inspirerede motiver, ligesom en gruppe viser idylliske landskabsscenerier i sarte pastelfarver. Fra Sicilien er også inkluderet en blandet gruppe majolika fra lidt forskellige tidsepoker.

Kataloget afsluttes med præsentationen af en meget interessant gruppe majolika skabt i det 19. årh. Det er usædvanligt, at den helt sene version af teknikken bliver gjort til genstand for behandling i katalogsammenhæng. Tidligere betragtede man denne epokes keramik som underlødig i forhold til tidligere perioder, men materialet er en væsentlig del af keramikhistorien og en vigtig dokumentation af, hvorledes fortidens idealer blev genoplivet i sene stilkopier både fra Spanien og Italien. Stykkerne illustrerer både, hvorledes man i slutningen af det 19. årh. forholdt sig til fortidens idealer og genfortolkede kendte motiver f.eks. fra renæssancen på nye måder.

For ethvert museum er en samlings synlighed af stor betydning, hvad enten den sker rent fysisk i en udstilling eller formidles bredt via et katalog. Dresdener Kunstgewerbemuseum kan nu for første gang til glæde for publikum i ind- og udland med denne store grundige publikation i sin helhed synliggøre en vigtig bestand i museets keramiksamling, der har en usædvanlig erhvervelseshistorie og sammensætning. Hvert katalognummer er grundigt kommenteret og beskrevet, og billedmaterialet af en strålende kvalitet. Efter kataloget følger kildeangivelser og en omfattende litteraturliste, en liste over genstande, der er gået tabt under 2. Verdenskrig samt en forklarende ordliste. Desværre mangler et indeks, hvad der ville være

nyttigt i en publikation af dette omfang. I bogens indledende essays tages problemstillinger op, der berører forskellige aspekter af netop denne keramik-samlings tilblivelse, og af keramikens brug og dekorationer på majolika generelt. Katalogets to dele supplerer hinanden godt, men er meget umage og synes rettet imod forskellige behov og læsergrupper. Med bogens betragtelige fysiske omfang in mente, kunne man derfor måske med fordel have valgt at dele den i to bind.

Ulla Houkjær

Museumsinspektør ved Det danske Kunstindustrimuseum, mag. art. og cand. mag.

Barocker Luxus Porzellan. Die Manufaktur Du Paquier in Wien und Carlo Ginori in Florenz. Herausgegeben von Johann Kräftner. Liechtenstein Museum Wien. [Udstillingskatalog]. Prestel Verlag [Website: www.prestel.de], München · Berlin · London · New York 2005. 494 s. ill. litt. noter. ordliste. ib. hf. 46,70 €.

Med genåbningen af Liechtenstein Museum [website: www.liechtensteinmuseum.at] i Wien foråret 2004 blev en del af fyrstehuset Liechtensteins kunstsamlinger igen tilgængelige i Wiener Gartenpalais efter at have været utilgængelige siden 1938. De fyrstelige samlinger omfatter hovedværker af europæisk kunst fra fire århundreder og er en af verdens betydeligste private kunstsamlinger.

Samlingen blev grundlagt i 1700-tallet og som for mange andre samlinger fra den tid, så ligger rødderne i det barokke kunstinteresserede fyrstelige mæcenat. Fyrstehuset Liechtenstein har gennem generationer konsekvent plejet og planmæssigt udvidet og kompletteret samlingerne gennem en aktiv indkøbspolitik med spektakulære nyerhvervelser, så museet er absolut et besøg værd.

Dette store flotte katalog ledsagede udstillingen *Barocker Luxus Porzellan* 2005/2006 i Liechtenstein Museum. Kataloget er opdelt i en tekstdel og en katalogdel. Tekstdelen på knap 200 sider indledes med 14 artikler af forskellige forfattere, der skriver om fyrstehuset Liechtensteins relationer til specielt Manufaktur Du Paquier i Wien samt flere andre aspekter, der relaterer til samlingen og udstillingen, men også dokumenterer grundlæggelsen af Manufaktur Du Paquier og Manufaktur Carlo Ginori i Doccia, problemerne med fremstillingen af det "hvide guld", samt hvorfra fabrikkerne hentede deres inspiration til deres produkter. Herefter følger katalogdelen opdelt på "Tafelporzellane" og "Skulpturen".

For Liechtenstein Museum var *Barocker Luxus Porzellan* et naturligt emne at tage op, idet Wiener

Gartenpalais ligger tæt på det tidligere Manufaktur Du Paquier, som fyrstehuset formodedes at have haft tætte relationer til, og hvis omfang forberedelserne til udstillingen dokumenterede.

I starten fremstillede man mest spektakulære borddekorationer af dette kostbare nye "hvide guld", mens man til dagligt spiste af tintallerkener og ved mere højtidelige lejligheder af sølv- eller guld-tallerkener, der dog afløstes af porcelænet, efterhånden som produktionen øgedes og det ikke længere var en produktion af kostbare eksklusive dekorative enkeltstykker. Porcelænets tidlige historie kan således følges gennem huset Liechtensteins anskaffelser og det, der har overlevet flere århundreders brug.

Den første europæiske porcelænsfabrik var fabrikken i Meißen, der er grundlagt i 1710, mens Porzellanmanufaktur Du Paquier først grundlagdes i 1718, hvor Claudius Innocentius du Paquier fik kejserligt privilegium til at anlægge og drive en porcelænsfabrik i 25 år, men desværre ikke havde helt så rigelige midler at øse af, som de fyrstelige porcelænsfabrikker, hvorfor han lige fra starten var i økonomiske vanskeligheder.

Manufaktur Du Paquier havde i starten som fabrikken i Meißen store tekniske problemer, der ofte blev løst af overløbere fra Meißen, men hvor det ikke helt lykkedes for du Paquier at få gavn heraf med deraf følgende uheld og tab. Allerede i 1727 gik du Paquier bankerot og selv om han fik et lån fra byen Wien, så lykkedes det ikke at rette op på økonomien.

Produktionen var på du Paquiers tid ikke særlig innovativ. Man efterlignede porcelænet fra Meißen samt tidens sølvkorpus. Porcelænet var noget tykt og ikke særlig hvidt, og glasuren havde ikke megen farve. Dog var man i front, når det gjaldt blomsterdekoration, et område som man tog op allerede i 1725 og som var af en så høj kvalitet, at den kun tåler sammenligning med senere arbejder fra den kongelige preussiske porcelænsfabrik i Berlin, der dog først blev grundlagt i 1751.

Da privilegiet bortfaldt i 1744 overlod du Paquier stærkt forgældet fabrikken til kejserinde Maria Theresia. For den videre drift var det af stor betydning, at man kunne regne med støttækøb fra kejserhuset og den kejseretro adel, hertil kom så forhøjede toldsats, fundet af kaolin inden for kejserriget og efterhånden bedre produkter, hvilket alt sammen medvirkede til, at fabrikken overlevede og med tiden nåede op på europæisk standard.

Markisen Carlo Ginori fra Doccia i Toscana var i 1737 deputeret ved hoffet i Wien, og tog der kontakt med du Paquier samtidig med, at han stod i forbindelse

se med Francesco og Giuseppe Vezzi's porcelænsfabrik i Venezia.

Carlo Ginori oprettede i 1737 egen porcelænsfabrik på sit gods i Doccia. Teknologien havde han enten skaffet sig fra brødrene Vezzi eller fra den økonomisk trængte du Paquier, hvorfra han også overtog tre arbejdere, som alle kom fra Meissen. Kvaliteten var ej heller her den bedste i starten.

Flere artikler bidrager til at afdække Manufaktur Carlo Ginoris historie, hvilket absolut ikke er uspændende læsning.

Kunstnere som Johann Joachim Kändler (1706-1775) i Meissen og Franz Anton Bustelli (1723-1763) i Nymphenburg så nye muligheder i porcelænet, mens andre "nøjedes" med at kopiere eksisterende skulpturer, hvilket i vidt omfang var tilfældet i Doccia, hvor Carlo Ginori indkøbte og anvendte kopier af florentinske skulpturer såvel som klassiske skulpturer, som så genopstod i porcelæn.

Manufaktur Du Paquier eksisterer fortsat, nu under navnet Wiener Porzellanmanufaktur Augarten, mens fabrikken i Doccia i dag er del af en større koncern. For begge virksomheder findes der et museum henholdsvis i Wien og i Sesto Fiorentino, hvor man kan følge fabrikkernes historie og produktion.

Kataloget er selvfølgelig flot illustreret med et utal af farvefotos af fabrikkernes frembringelser. Kataloget vil fremover være uundværligt for forskere og samlere af porcelæn fra Manufaktur Du Paquier og Manufaktur Doccia, men også for den, der bare er interesseret i porcelænets historie, som det også er yderligere en brik til afdækningen af.

Gunnar Jakobsen

Kabinettstücke. Die Meissener Porzellanvögel von Johann Joachim Kändler. 1706-1775. Meisterwerke des 18. Jahrhunderts aus privaten Sammlungen. Red. von Gerhard Röbbig. [Udstillingskatalog]. Hirmer Verlag [Website: www.hirmerverlag.de], München 2006. 256 s. ill. litt. noter. ib. 49,90 €.

Wissenschaftliche Beiträge · [Kabinettstücke · Meister der Porzellanplastik - Johann Joachim Kändler · Plastik und Malerei - Johann Joachim Kändler und Johan Gregorius Höroldt · Historische Auftraggeber und Sammler - August der Starke - August III · Historische Sammler - Clemens August · Historische Sammler - Friedrich der Grosse · Porzellanvögel von Johann Joachim Kändler in der Staatlichen Kunstsammlungen Dresden · Luxus in Vollendung - Vergoldete Bronzefassungen und Porzellanblumen · Vogel-motive - Meißener Gefäße und Gruppen] · Abbildungsteil · [Königliche order - Die frühen Vögel · Farbensprühende Kostbarkeiten - Die Papageien · Phantasie und Natürlich-

keit - Die Vögel im Spiegel zeitgenössischer Quellen · Service à la française · Glück aus China · Vögel als Trompe-l'œil · Beschränkung oder entfesselte Sinne - Der Vogelkäfig · Cabinetstücklein als Figürlein · Joseph's Eulen · Sachsen und Frankreich] · Katalog der Exponate.

Porcelænsfuglene, der alle er modelleret af Johann Joachim Kändler, var i 2006 udstillet en lille måned i München. De 115 fugle, som udstillingen omfattede, befinder sig normalt i private, for en stor dels vedkommende normalt utilgængelige samlinger i Europa. Til udstillingen blev der udgivet dette katalog skrevet af en lang række eksperter med stor indsigt i såvel Kändler som Meissen-porcelæn. Kataloget indeholder således en række essays om Kändlers liv og virke samt arbejder, udover essays om de tidlige samlere August den Stærke, Clemens August og Frederik den Store.

Dette er for mig en fantastisk bog, idet den giver et umådelig fint indblik i Johann Joachim Kändlers liv og virke ved den kongelige porcelænsfabrik i Meissen, hans figurer og deres tilblivelse, og her i særdeleshed selvfølgelig hans fugle. Vi får et indblik i August den Stærkes store interesse for porcelæn og hans iver for hurtigt at fylde det nyerehvervede "Japanische Palais" med Meissen-porcelæn, og hvilke produktionstekniske vanskeligheder dette voldte, specielt da de skulle være i naturlig størrelse, hvorfor en del af brændingstekniske årsager kun findes som hvid-glaserede porcelænsfigurer. Figureerne blev anbragt i slottets nicher og gange mv, i vitriner og på piedestaler samt anvendt som dekoration ved borddækningen.

Porcelænsfuglene er således for første gang publiceret samlet og med de seneste forskningsresultater, og hvor man i muligt omfang følger hver enkelt figur fra dens tilblivelse frem til dens nuværende placering. En hel del af porcelænsfuglene stammer fra den oprindelige kongelige samling i Dresden, hvorfra der i begyndelsen af 1900-tallet blev frasolgt en del dubletter, eller de lader sig følge tilbage til Rothschilderne, den danske filmproducent og kunstsamler Ole Olsen eller andre store samlere. Udover historien om fuglenes fremstilling, fx med henvisninger til Kändlers "Arbeitsberichte" [Edition Leipzig 2002], og proveniens, er der for hver figur en oversigt over, hvad der findes af litteratur om denne.

Johann Joachim Kändler (1706-1775) er født i det afsides beliggende Fischbach langt væk fra større byer og uddannelsesmuligheder. Faderen, der var præst, underviste selv Johann Joachim frem til han var 12 år, hvorefter han kom i billedhuggerlære. Efter i 1723 at være udlært skiftede han til en mester, som arbejdede ved nogle af August den Stærkes byggerier. Her fik kongen øje på ham, hvilket resulterede i, at han i 1730 som 24-årig blev udnævnt til "Hofbildhauer". Siden 1727 havde kongen, som tidligere nævnt været meget

optaget af at udbygge et nyherhvervet slot til det nye ”Japanische Palais”, som han ønskede udstyret med et stort antal dyreskulpturer i Meißen-porzellan. August den Stærke og hans Japanische Palais har Samuel Wittver behandlet i sit omfattende værk om *Die Galerie der Meißener Tiere · Die Menagerie Augusts des Starcken für das Japanische Palais in Dresden* [Hirmer Verlag, München 2005 - anmeldt af Ulla Houkjær i *keramiske noter* 23/2006]. Kändler blev i 1731 ansat ved Meißener Porzellan-Manufaktur og derefter hurtigt udnævnt til ”Modellmeister”. Kändler forblev ved Meißener Porzellan-Manufaktur frem til sin død i 1775.

Efterfølgende nogle citater fra bogen fra forskellige tidsaldre, som giver et meget fint indtryk af Kändler og hans arbejder:

Emaillierte Vogelfiguren gehören zu den reizvollsten Erscheinungen der meissnischen Porzellanplastik und Kändlerischer Kunst. Die Natur jedes einzelnen Tieres ist in den Formen des Körpers, der Art des Gefieders, in Haltung und Ausdruck auf das charakteristischste wiedergegeben, so dass diese kleineren Vogelfiguren in ihrer Art nicht minder sprechende Zeugnisse der hohen und vielseitigen Begabung des Künstlers sind, als die größeren Parastücke. Es kommt auch hinzu, dass der künstlerische Eindruck dieser Werke durch eine äusserst delikate, durchaus vornehme Farbgebung in glücklicher Weise mitbestimmt wird. [Sponsel 1900].

... Kändler ist ein echter Barockkünstler. Bei aller realistischer Darstellung sind seine Tiere erhöhte, gesteigerte Wirklichkeit. Von den vielen großen und kleinen Vögeln, die in der gleichen Zeit entstehen, geht eine ähnliche Wirkung aus. Charakteristisch geformt, bemalt mit den unveränderlich leuchtenden Meissner Farben, sind auch die Spechte, Pirole und Papageien immer wirklich und unwirklich zugleich. [Handt/Rakebrandt 1956].

.... Viele Gestaltungsprinzipien und Kompositionsideen übernahm Kändler von seinem Mitstreiter [fx Gottlieb Kirchner], aber schon bald wuchs er weit über dessen Fähigkeiten hinaus und gelangte zu immer komplizierteren und gewagteren Kompositionen. Vom winzigen Paradiesvogel über Harlekine, Krinolinengruppen, Handwerker, religiöse Figuren und Tierplastiken bis hin zu monumentalen Werken wie dem unvollendeten Reiterdenkmal für König August III. schuf er alles, was in Porzellan hergestellt werden konnte. Indem er seine Figuren häufig in Bewegung darstellte, vermied er die steife Pose und die statuarische Schwere. Mit einer äußerst differenzierten Oberflächenbehandlung unter Beachtung feinsten Details, aufgelockerten Konturen, spannungsreichen Überschneidungen der einander durchdringende Kräfte und temperamentvollen bisweilen dynamischen Gesten, die dennoch das Gesamtbild nicht aus den Augen verlieren, gelang es Kändler, die jeweils charakteristischen Merkmale seiner Geschöpfe zur Anschauung zu bringen. So erschließt sich dem Betrachter auf den ersten Blick das Repräsentativ-Monumentale wie das Scherzhafte und Frivole, das Spöttische und Burleske, das Ernsthafte und Heitere sowie vor allem das Natürliche. Ausgehend von der Freiheit des Barocks, mit der Natur beliebig künstlerisch umzugehen,

benutzte Kändler diese zu Gestaltungen, die von Spontaneität, Zufälligkeit und scheinbarer Momentanität sowie überraschender Bewegung und Gestik geprägt sind. Mit seiner frischen künstlerischen Auffassung erweist er sich stets ausdrucksstark in der Wirkung, wahrhaftig in der Wiedergabe und vor allem überzeugend in der künstlerischen Verarbeitung des Naturvorbildes. [Ulrich Pietsch 2006].

Bogen er indbydende indbundet i et solidt hellærredsbind, hvorom der er lagt et smukt smudsomslag, samt ualmindelig flot illustreret med talrige farvefotos af Kändlers porcelænsfugle, såvel hele figurer som detailfotos, der viser, hvor tæt Kändler er på den virkelige verdens fugle.

Dette er således mere end blot et udstillingskatalog, idet der ligger et uhyre forskningsarbejde bag ved kataloget, som fremover vil være referenceværket, hvad angår Johann Joachim Kändlers porcelænsfugle.

Gunnar Jakobsen

Die figürliche Meißner Porzellanplastik von Gottlieb Kirchner und Johann Joachim Kaendler. Bestandskatalog der Porzellansammlung Staatliche Kunstsammlungen Dresden. Von Ulrich Pietsch. Mit Beiträgen von Daniela Antonin. Hirmer Verlag [Website: www.hirmerverlag.de], München 2006. 208 s. ill. litt. ib. 65 €.

Dette er det første katalog i en forhåbentlig lang række af bestandskataloger over den meget omfattende porcelænsamling i ”Staatliche Kunstsammlungen Dresden”. Ingen har hidtil turdet binde an med at katalogisere de mere end 20.000 stykker porcelæn fra Kina og Japan såvel som fra Meißen og andre europæiske porcelænsfabrikker. Porcelænsamlingen i Dresden er grundlagt af August den Stærke og har en af de mest omfattende samlinger af Meißen-porzellan fra 1700-tallet samt kinesisk og japansk porcelæn fra det 16. til det 18. århundrede.

At der hidtil ikke er udarbejdet et bestandskatalog over porcelænsamlingen skyldes, at der frem til 1962 ikke eksisterede en egentlig inventarfortegnelse, selv om der eksisterede ”Inventare” for dele af samlingen, og at der fra 1833 var ført en tilgangsbog, som dog havde visse huller, således er de af DDR-regimet beslaglagte kunstværker, der har tilhørt den sachsiske adel, den såkaldte ”Schlossbergung” ikke registreret.

Dette bestandskatalog omfatter udelukkende den del af museets porcelænsfigurer, der er udført af Gottlieb Kirchner (1706-ca 1768) og Johann Joachim Kändler (1706-1775), hvis figurer kom til at danne forbillede for senere europæiske manufakturer.

Vorwort · Katalog: [Höfische Figuren und Gruppen · Wirtschaften und Berufsdarstellungen · Nationaltrachten · Commedia dell'Arte und Theaterfiguren · Mythologie, Allegorie und Satire · Religiöse Plastik · Tierplastik] · Anhang: [Literaturverzeichnis].

Bestandskataloget er tematisk opbygget, som det fremgår af indholdsfortegnelsen. For hver figur er oplyst, hvorledes den betegnes [fx Sitzendes Liebespaar mit Vogelbauer], hvem der har modelleret den, herunder eventuelle tilskrivninger samt årstal, figurens mål, eventuelle mærker, Inventarnummer og proveniens. herefter følger en beskrivelse af figuren samt eventuelle foreliggende informationer om figuren, fx fra Kändlers "Arbeitsberichte" [Edition Leipzig 2002]. Endelig en oversigt over litteraturen, hvor figuren tidligere har været publiceret samt oplysninger om, hvor der eventuelt findes tilsvarende eller lignende figurer.

Kataloget er ualmindelig flot illustreret med 237 fotos, heraf 220 i farve. Der ligger et flot stykke forskningsarbejde bag bestandskataloget, som for museumsfolk og forskere såvel som samlere vil være et uundværligt referenceværk fremover.

Gunnar Jakobsen

Franz Anton Bustelli. Nymphenburger Porzellanfiguren des Rokoko. Das Gesamtwerk. Hrsg. von Renate Eikelmann. [Udstillingskatalog]. C.H. Beck [Website: www.beck.de], München 2004. 552 s. ill. litt. noter. mærker. ib. 44 €.

Franz Anton Bustelli (1723-1763) startede sin karriere som Modellmeister ved den "Churfürstliche Porcellain Fabrique Neudeck", der var oprettet i 1747 af kurfyrste Max III Joseph af Bayern og som, da pladsen i Schloss Neudeck blev for trang, flyttede fabrikken til en nyopført bygning ved Schloss Nymphenburg, hvilket også indebar en navneforandring til det mere kendte "Churfürstliche Porcellain Fabrique Nymphenburg", hvor fabrikken stadig er at finde.

Bustelli blev ansat som modellør i 1754 og havde sit virke ved fabrikken frem til sin alt for tidlige død i 1763, men nåede i løbet af disse knap 8 år at modellere hen ved 150 forskellige figurer. Bustelli udviklede sig i løbet af disse få år til at være en af rokokoens betydeligste porcelænsmodellører, hvis hovedværk er 60 commedia dell'arte figurer, der er af en enestående skønhed, elegance og charme.

Bustelli kan sammenlignes med Johann Joachim Kändler (1706-1775), der arbejdede for "Königliche Porcellain Fabrique"/ "Churfürstliche Porcellain Fabrique" i Meissen, men som både levede længere og dermed også har efterladt sig en større produktion.

Bustelli var en lang periode glemt indtil konservator Friedrich H. Hoffmann ved Bayerisches Nationalmuseum i München fik øje på hans fantastiske figurer og som i 1921-1923 udgav et standardværk om Nymphenburger Porzellanmanufaktur, og hvor Bustelli bringes ud af forglemmelsen. I det foreliggende fantastiske udstillingskatalog søger man at finde frem til denne – en periode næsten glemt – figurmager, hvilket har sine vanskeligheder, da der findes meget lidt om ham, men derimod får man identificeret hans figurer, dateret dem og påvist, om de er oprindelige eller senere kopier produceret af Nymphenburger Porzellanmanufaktur eller, om det er efterligninger fra Edmé Samson i Paris.

Bogen belyser fint såvel figurernes kunstneriske og kulturhistoriske baggrund, men også i hvilken social- og samfundsmæssige sammenhænge de er blevet til, og indholdsfortegnelsen viser, hvad der var oppe i tiden, heriblandt commedia dell'arte:

Vorwort · Die Anfänge der "Churbayerischen" Porzellanmanufaktur in Neudeck und Nymphenburg · Zur Person von Franz Anton Bustelli · Das Œuvre von Franz Anton Bustelli · Franz Anton Bustelli und die Münchner Rokokoplastik · Zur Rezeption der Werke Franz Anton Bustellis und Probleme der Zuschreibung · Ausformungen und Bemalung von Bustelli-Figuren – zu Fragen der Datierung und der Authentizität · Die Herstellung von Franz Anton Bustellis Porzellanfiguren · Tafelteil · [Frühe Gesellschaftsfiguren von Franz Anton Bustelli und seinem Vorgänger Joseph Ponhauser · Puten als Götter und Heroen · Händler und Passanten · Sakrale Werke · „Fürwiz“ - und Liebesgruppen · Fremde Völker · Italienische Komödie · Allegorien · Büsten · Galanterien · Tiere und Hatzgruppen von und nach Franz Anton Bustelli · Bustelli-Rezeption in Nymphenburg] · Katalogteil · [Im Tafelteil abgebildete Objekte · Nachbildungen von Edmé Samson] · Markentafel · Literaturverzeichnis · Abkürzungsverzeichnis · Register.

I bogen finder man også en meget instruktiv fotoserie i artiklen "Die Herstellung von Franz Anton Bustellis Porzellanfiguren" om tilblivelsesprocessen for en porcelænsfigur.

Jeg må sige, at Bustelli absolut er en af rokokoens fineste porcelænsmodellører, specielt efter sidste sommer at have set en hel del tidlig tysk porcelæn, således de omfattende porcelænsamlinger i *Museum für Kunst und Gewerbe* i Hamborg, hvis fajance- og porcelænsamling fra barok og rokoko er nyopstillet og absolut et besøg værd, det meget omfattende *Hetjens-Museum* i Düsseldorf samt det mindre *Großherzoglich-Hessischen Porzellansammlung* i Prinz-Georg-Palais i Darmstadt, der, som flere andre samlinger, er ved at blive publiceret. Hovedmuseet for Nymphenburger Porzellan ligger i forbindelse med fabrikken i Schloss Nymphenburg, som jeg desværre stadig har til gode, idet vi ikke nåede helt så langt på sommerens færd.

Bogen er umådelig flot illustreret med talrige farvefotos af Bustellis porcelænsfigurer, såvel hele figurer som detailfotos, der viser hans figurers uforlignelige skønhed.

Dette storværk om Bustellis liv og arbejde er udkommet i forbindelse med en udstilling i Bayerisches Nationalmuseum München, der har en meget omfattende samling af Bustellis arbejder, og som markerede 250-årsdagen for hans ansættelse ved den kurfyrstelige porcelænsfabrik.

Dette er således standardværket om Franz Anton Bustelli og hans virke – et referenceværk som fremover vil være uundværligt for museer og samlere.

Gunnar Jakobsen

George Ohr, Art Potter. The Apostle of Individuality. By Robert A. Ellison and Martin Eidelberg. Scala Publishers [Website: www.scalapublishers.com], London 2006. 176 s. ill. litt. ib. 35 £. [Distribution: Antique Collectors' Club – website: www.antique-acc.com].

George Ohr er født i 1857 i Biloxi i staten Mississippi, hvor faderen, der var grovsmed fra Alsace, lærte ham smedefaget, som han dog hurtigt forlod. Efter at have haft forskelligt arbejde uden rigtigt at bryde sig om noget af det, foreslog en ven ham i 1879 ham at komme til New Orleans og lære pottemagerfaget, hvad han tog imod og hurtigt følte, var det helt rigtige.

Efter nogle få år var han blevet en fantastisk drejer og begav sig så af sted for at se, hvordan man arbejdede andre steder i USA, indtil han i 1883 slog sig ned i Biloxi og etablerede eget værksted der.

Ohr deltog gennem årene i en del udstillinger, men opnåede ikke i levende live den store anerkendelse. Selv om han på Verdensudstillingen i St. Louis modtog en sølvmedalje, kom berømmelsen først da en antikvitetshandler i 1960'erne købte al den keramik, hen ved 7000 stykker, der var lagt op under taget i Ohr Boys Auto Repair Shop, og begyndte at sælge ud af lageret.

I am making pottery for art sake, the future generation, and ... for my own satisfaction, but when I'm gone ... my work will be prized, honored and cherished. [George E Ohr].

Først da fik den store offentlighed øjnene op for kvaliteten i hans keramik, således også forfatteren til denne bog.

Kunsthistorikeren Martin Eidelberg præsenterer i forordet bogens forfatter, kunstneren og samlere

Robert A. Ellison, hvis samling af Georg Ohrs keramik omfatter 370 genstande. Martin Eidelberg analyserer ydermere Ohrs placering i sin samtid, hvordan så man på Ohr, mens han stadig var aktiv keramikker, samt hvorledes hans placering var i den amerikanske Arts & Crafts-bevægelse.

Martin Eidelberg fører bevis for, at Ohr til fulde opfyldte Arts & Crafts-bevægelsens idégrundlag, idet han selv gravede sit ler, drejede selv alle sine ”pots”, som han så bearbejdede og skabte sit eget udtryk, som var meget forskellige fra alt andet, der blev skabt af hans samtidige, og endeligt glaserede og brændte han selv sine arbejder.

Shapes come to the potter as verses come to the poet. Clay follows the fingers and the fingers follow the mind. [George E Ohr].

I make disfigured pottery - couldn't and wouldn't if I could make it any other way. [George E Ohr].

The twisted, crinkled clomerations in my Art Pottery stand alone on earth – I cannot duplicate such myself. [George E Ohr].

I am the apostle of individuality, the brother of the human race, but I must be myself, and I want every vase of mine to be itself. [George E Ohr].

Derimod dumper – ved et nærmere eftersyn – Rookwood Pottery, som af samtiden blev betragtet som værende en del af Arts & Crafts-bevægelsen, men intet var her overladt til de ansattes egne idéer og initiativer, form og dekoration var fastlagt af fabrikkens ledelse.

At Ohr aldrig nåede den store anerkendelse, skyldes nok også, at han var en meget særpræget person, særpræget af udseende, og det var vel ikke uden grund, at han blev kaldt *The Mad Potter of Biloxi*.

Robert A. Ellison har gennem årene, udover at skabe sig en samling af Ohrs keramik, skrevet om Ohr og hans keramik. Ellison formår ud fra de ellers meget sparsomme skriftlige kilder, som aviser og tidsskrifter, at fortælle historien om Ohr, som både er velfortalt og spændende.

Ellison søger endvidere at datere Ohrs forskellige perioder ud fra hans efterladte keramiske arbejder, lige fra brugskeramikken og den victorianske stil til de ”ødelagte” ellers perfekt drejede genstande ved at viderebearbejde de ellers symmetriske forme til noget, der ikke længere var symmetrisk og som nævnt ikke ligner noget af det hans samtidige producerede.

Her er de sparsomme skriftlige kilder og ikke mindst de få eksisterende fotos en stor hjælp, men også de bevarede keramiske genstande, samt i et vist omfang de keramiske genstande, som Ohr indsamlede på

brandtomten efter en altødelæggende brand i Biloxi, hvor værkstedet og alt hvad han ejede blev flammernes bytte. Tingene fra brandtomten bidrager væsentligt til periodiseringen af Ohrs keramik sammen med de af ham anvendte signaturer.

Forfatteren uddrager således fra de sparsomme oplysninger en hel del og konklusionerne forekommer rimeligt sandsynlige.

Bogen er flot illustreret med 192 farvefotos med Ohrs arbejder samt flere s/h-fotos fra hans værksted og stande på udstillinger. Bogen er således en meget fin og særdeles spændende introduktion til "den gale pottemager fra Biloxi".

Gunnar Jakobsen

Charles Catteau · Art Deco Ceramics Made in Belgium. Inventory of over 1300 designs with their possible variant and some 450 forms, 850 plates illustrating 1000 objects. By Marc Pairon et.al. Fondation Charles Catteau [Website: www.charles-catteau.be], Aartselaar 2006. 752 s. ill. litt. noter. sign. [engelsk, fransk og nederlandsk tekst]. ib. 75 €.

Sådan en bog ser man ikke ofte. Det er en stor bog, format 30 x 25 cm, 5 cm tyk, vægt ca. 5 kg, flot trykt på glittet papir og med 1000 farvefotos, og ikke mindst en imponerende læsning, som enten kan gøres på nederlandsk, fransk eller engelsk. Alt i alt en utrolig bog! Sjældent har en keramikerværker været genstand for en publikation af et sådant omfang og format.

Fondation Catteau med sin formand Marc Pairon i spidsen har komponeret denne bog om Charles Catteau, som i Belgien, er en vigtig keramisk kunstner. Hans produktion, som inkluderer mere end 2000 forskellige dekorationer og 500 forskellige forme, er en væsentlig del af Belgiens kulturarv. Dedikationen i bogen taler sit tydelige sprog: *Collectionner, c'est accumuler, c'est réunir les choses, de crainte de les perdre, pour la postérité. Nous sommes la postérité.*

Fondation Catteau, som i øvrigt ikke oplyser hvornår den blev stiftet, har til formål at indsamle og publicere oplysninger om Catteaus virke. Fondet kan bidrage med arkivoplysninger, samarbejde om udstillinger og bogudgivelser, være mellemmand mellem private personer og museer eller andre institutioner, yde hjælp og rådgivning til samlere samt foretage vurderinger af Catteaus keramik.

I forordet forklarer Marc Pairon, hvorfor bogen er blevet til. Catteau er behandlet i et stort antal bøger, men en gennemgående registrering manglede. Marc Pairon gik derfor i gang med indsamlingen af data,

hvilket ikke har været helt uproblematisk, idet arkiverne ikke rummer så meget, som man kunne ønske sig, da en stor del af arkivalierne forsvandt med lukningen i 1985 af Boch-Kéramis, hvor Charles Catteau var ansat en stor del af sit liv. Bogen er derfor delvis baseret på mundtlige kilder.

Bogen blev publiceret i anledning af Charles Catteaus ankomst hos Boch-Kéramis for 100 år siden. Den er tænkt som en "un catalogue raisonné", hvor forskere og samlere kan finde oplysninger om næsten alt lige fra historiske og faktuelle oplysninger, hvordan man kan rense/behandle keramik til hvor meget den enkelte genstand er værd.

I løbet af bogens 13 kapitler og 750 sider kommer man rundt om mange emner. Artiklerne er meget informative, tonen er blottet for den fare, som man oplever en gang imellem i denne type bøger, den er ligefrem og viser en ægte beundring for en keramikerværker med mange talenter uden at gå over det højtidelige, men beundringen er til stede. Det mærkes bl.a. i kapitel III under vedligeholdelse. Marc Pairon fortæller i jeg-form, hvordan man rengør keramik. Beretningen er skrevet i en personlig stil, men er ikke privat, når han fortæller at mange samlere ikke rengør værker og på den måde ødelægger dem. Informativt og sympatisk.

Forfatterteamet prøver på at besvare de mange hvor, hvor mange og hvordan-spørgsmål, man kan have til genstandene. Bogen behandler vigtige spørgsmål om produktion, kvalitet, kopier, restaurering og værdifastsættelse af genstandene.

Det tolvte kapitel, "Inventaire des décors", er for samlere ganske vigtigt, da det handler om de registrerede genstande. På hen ved 100 sider belyses i 14 kategorier den store produktion: dekorationsnummer, hvilket værksted på fabrikken genstanden er produceret, maler, stel og fliser, produktion, dekoration, hvor sjældent genstanden er, form og design, dens værdi, bibliografi, prøvenummer, form og design, beskrivelsen af dekorationen, oprindeligt navn fra fabrikken, variationer og udstillinger - alt i kronologisk orden. Læsningen af dette kapitel er meget centralt for at forstå produktionen, og samtidig er det en læsning, som kræver at man både har læst og lært sig de anvendte forkortelser. Jeg vil kalde kapitel 12 for den tekniske del af bogen.

Charles Catteau (1880-1966) er født i det nordlige Frankrig og uddannet som keramisk ingeniør ved Sèvres i 1903. Efter en kort periode ved Königlich-Bayerische Porzellan-Manufaktur Nymphenburg i Tyskland rejser han til Belgien, hvor han i 1906 blev ansat hos Boch-Kéramis i La Louvière.

I Danmark kender vi fajancefabrikken Villeroy & Boch i Saar-området (Mettlach) i det, som i 1800-

tallet endnu var Preussen. Eugène Boch, som var én af Boch-Kéramis' medejere, var gift med Octavie Villeroy, men de to fabrikker var på det tidspunkt selvstændige. Boch-Kéramis lukkede i 1985, men er siden blevet genåbnet og har fået forskellige navne. Det seneste er Royal Boch Manufacture A.A.

Boch-brødrene begyndte i 1767 at producere keramik i Luxembourg. Da Belgien og Luxembourg blev to selvstændige stater i 1839, forblev Boch-brødrene i Belgien. Fajancefabrikken Boch-Kéramis blev grundlagt i 1841 i den lille landsby Saint-Vaast. Tre år senere grundlagde de en endnu større fabrik i La Louvière i nærheden af Saint-Vaast - et godt sted at placere en keramisk virksomhed. I anden halvdel af 1800-tallet blev Belgien genstand for store økonomiske og politiske forandringer, som var gunstige for Boch-Kéramis, men Boch-Kéramis var på det tidspunkt hverken den første eller den største keramiske virksomhed i Belgien, der fandtes andre. I La Louvière var det ikke blot en keramisk virksomhed, der byggedes, men en hel by. Mod slutningen af 1800-tallet besluttede firmaet at orientere sin produktion i en ny retning, og der blev ansat hollændere for at man kunne producere klassiske Delft-motiver.

Charles Catteau var blot 26 år, da han i 1906 blev ansat ved Boch-Kéramis, for at bidrage til en stilistisk fornyelse med genstande af høj kunstnerisk kvalitet.

Med Catteau skete der noget! Og selv om firmaet havde udvalgt ham med det formål, kunne de ikke have forestillet sig, at han ville komme til at betyde så meget for firmaet. Han blev ansat som tegner, dvs. som designer og dekorationsmaler, og allerede et år senere blev han ansvarlig for "l'atelier de fantaisie", hvor "unyttige" genstande skabes. På det tidspunkt var hans dekorationer ganske traditionelle, han malede landskaber, unge piger, par og dyr i en romantisk og idyllisk atmosfære på vaser, skåle og platter.

Det er først efter Første Verdenskrig, at der store forandringer skete. Marcel Torck blev ansvarlig for fabrikken og Charles Catteau kunne for alvor eksperimentere med nye former og dekorationer for at forny firmaets produktion. L'art nouveau var den dominerende retning i den periode i Belgien, flora og fauna bliver stiliseret under japonismens indflydelse. Han arbejdede både med stentøj og fajance og som kemiker kunne han skabe nye typer af lerblandinger. Efter en kort periode afløses l'art nouveau af art deco med dets geometriske forme, som blev dominerende. På den måde fulgte han de bevægelser, man møder i billedkunsten. Kunst fra Afrika og kubistiske elementer blev integreret i hans produktion.

Catteaus arbejde blev anerkendt og stormagasiner spurgte fabrikken om han kunne lave semi-unika til deres forretninger. Det betyder at flere værksteder bliver dannet i fabrikken. Det findes "l'atelier Maitrise" til Galeries Lafayette, "l'atelier Pomome" til "l'atelier de Primavera" til le Printemps.

Michelle Lenglez og Pierre Duroissin har klassificeret arkiverne i kronologisk orden og dokumenterne fortæller, hvordan dekorationerne blev brugt. Det er netop dér, at udforskningen af arkivalierne viser sig at være meget brugbare. Dekorationerne blev justeret efter formerne og disse samme dekorationer blev brugt gennem mange år. Charles Catteau noterede meget detaljeret sine indtryk angående former, farver til lerblandingen og glasurernes sammensætning. Dette betyder også, at vi har genstande til industrien og ikke unika-genstande. Hans navn eller monogram var ved hjælp af et stempel trykt i genstandene og det viser, at hans navn betød noget for genstandenes værdi på det tidspunkt, hvor de blev fremstillet. Man kan også finde andre monogrammer ved siden af hans og det betyder sandsynligvis, at en anden designer/maler havde fået lov til at præge dekorationen. Noget, som Catteau kendte fra Sèvres, men det er lidt uvist.

Efter 1930 vender kurven igen og Catteau er ikke så meget indblandet i nye kreationer. Fra 1935 begyndte han at arbejde mindre og i 1946 blev han pensioneret. Charles Catteau arbejdede således for Boch-Kéramis i 40 år! Han fik også mulighed for at arbejde med andre firmaer i mellemtid, og kom til at designe former og dekorationer til glas.

I 1950 bosætter Charles Catteau sig i Nice, hvor han, som forfatteren udtrykker det "køber en bil og maler". Her dør han som 86-årig i 1966.

Der er ikke ret meget om personen Charles Catteau i bogen og vil man vide mere om ham, så må man ty til anden litteratur, fx den udmærkede bog til udstillingen "Catteau · donation Claire De Pauw - Marcel Stal", som er udgivet af Fondation Roi Baudouin i 2001, som indeholder en fin beskrivelse af Charles Catteau, hans liv og virke.

Bogen udfylder dog et stort hul i forskningen omkring Charles Catteau og hans keramik og vil derfor være uundværlig for forskere og samlere fremover.

Umiddelbart findes der ikke keramik af Charles Catteau i Danmark, således indgår hans arbejder ikke i Kunstindustrimuseets samling og man må derfor til Belgien for at opleve hans arbejder.

[*Michelle Garnier*](#)
[Cand. phil. i kunsthistorie](#)

20th Century Ceramics. By Andrew Casey. Starting to Collect Series. Antique Collectors' Club [Website: www.antique-acc.com], Woodbridge 2006. 223 s. ill. litt. index. ib. 14,95 £.

Starting to Collect 20th Century Ceramics har meget til fælles med *Miller's Twentieth-Century Ceramics - A collector's guide to British and North American factory-produced ceramics* af Paul Atterbury, Ellen Paul Denker og Maureen Batkin [Mitchell Beazley, London 2000] anmeldt i *keramiske noter* 13/2001.

Begge bøger beskæftiger sig med det 20. århundredes engelske og amerikanske keramiske virksomheder, såvel de mere kendte som de mindre kendte eller næsten glemte virksomheder, dog inkluderer *Starting to Collect 20th Century Ceramics* også omtaler af få udvalgte fabrikker fra den øvrige del af Europa. Ingen af bøgerne beskæftiger sig med unika.

Bogen omfatter 50 britiske keramiske virksomheder, 13 amerikanske samt 10 fra den øvrige del af Europa, mens Millers bog på 256 sider behandler mere end 200 britiske og amerikanske keramiske virksomheder i alfabetisk orden. Hver enkelt omtale slutter som hovedregel med nogle kommentarer om at samle på den pågældende fabriks produkter, kommentarer, der dog af og til forekommer lidt tilfældige set med mine øjne. Hertil kommer så en eller flere litteraturhenvisninger for den enkelte virksomhed.

Starting to Collect 20th Century Ceramics henvender sig, som bogens titel antyder, mest til nybegynderen. For selv om den til en vis grad har opslagskarakter, idet den er alfabetisk opbygget inden for det britiske, det amerikanske og det europæiske område, så er der nok for lidt at hente for den mere erfarne og kyndige samler.

Kun en enkelt dansk fabrik har fundet vej til *Starting to Collect 20th Century Ceramics* og det er Royal Copenhagen. Fabrikker som Alumina, Bing & Grøndahl samt Saxbo må man så undvære. Teksten om Royal Copenhagen er selvsagt ikke særligt dybtgående, men man får da en kortfattet gennemgang af virksomhedens historie. For mig forekommer forfatterens anbefalinger lidt overfladiske og tilfældige.

Litteraturhenvisningerne er ind imellem mangelfulde, således bl.a. for Den kongelige Porcelainsfabrik, hvor der de senere år dog er udkommet en hel del engelsksprogede kataloger, som vil være uundværlige for samlere, bl.a. Schiffers bøger med porcelænsfigurer, som rækker langt op i det 20. århundrede.

Samlere inden for alle områder har de senere år fået udvidede mulighederne for at fremskaffe selv mere sjældne ting takket være salg via internetbaserede auktioner som eBay og Lauritz.com samt et hav af

loppemarkeder og auktioner, hvis kataloger efterhånden alle er blevet tilgængelige på Internettet.

Kendskabet til antikviteter er også øget takket være gode udsendelser for samlere som BBC's underholdende, men seriøse *Antiques Roadshow* i modsætning til det på DR 1 viste, ikke særligt seriøse *Hvad er det værd?* Ekspertene er her kompetente og gode til at formidle deres viden, men udsendelsen trækkes ned af en ganske nydelig men ikke særligt vidende værtinde.

Herudover er der udkommet en række monografier om enkelte virksomheders historie og produktion. I Danmark er der således udkommet meget grundige bøger om P. Ipsens Enke og Kählers Værksted samt Hjorths Fabrik. Desværre mangler der fortsat grundlæggende samlede fremstillinger af de store danske porcelænsfabrikkers historie og produktion.

Bogen burde nok have inkluderet en oversigt med adresser over foreninger for samlere samt museer og samlinger, der er værd at besøge, specielt da der findes en hel del sådanne i England.

Trods disse forbehold vil bogen for nye samlere være en nyttig udgivelse, specielt for dem der samler bredt og især på keramik fremstillet i Storbritannien.

Gunnar Jakobsen

20th Century Decorative British Tiles. Commercial Manufacturers A-W. By Chris Blanchett. Shiffer Books [Distribution: www.bushwoodbooks.co.uk], Atglen 2006. 2 bd. 560 s. ill. litt. index. 110 £.

20th Century Decorative British Tiles. Craft and Studio Tile Makers. By Chris Blanchett. Shiffer Books [Distribution: www.bushwoodbooks.co.uk], Atglen 2006. 272 s. ill. litt. index. 55 £.

20th Century Decorative British Tiles er en registrant over produktionen af dekorerede fliser i Storbritannien i det 20. århundrede og et imponerende stykke pionerarbejde, hvor forfatteren Chris Blanchett som den første søger at kortlægge såvel den fabriksmæssigt fremstillede som den enkelte keramikers og kunstners produktion af dekorerede fliser. Denne rigt illustrerede registrant slutter sig således til de talrige bøger, som behandler 1800-tallets fliseproduktion, der er særdeles velbeskrevet, mens 1900-tallet først med dette værk får sin beskrivelse.

Her finder man såvel de mest utrolige og flotte fliser, men også den mere ydmyge flise, for ikke at sige den mest smagsløse, og sådan må det nu være i et opslagsværk af denne karakter. Ikke hos alle har

Arts & Crafts-bevægelsen haft gennemslagskraft, hverken hos producent eller forbruger.

Det første bind A-J om ”Commercial Manufacturers” indledes med en kort historisk gennemgang af flisens historie i Storbritannien, hvor der vises eksempler lige fra middelalderlige glaserede fliser frem til Art Nouveau over Art Deco til efterkrigstidens enkelthed med den derefter følgende Do-It-Yourself-bevægelse og efterfølgende påvirkninger fra middelhavsområdet samt 1980’ernes og 1990’ernes Laura Ashley-trend belyst gennem talrige fine fotos.

Forfatteren siger selv, at han formentlig ikke har kendskab til en del af efterkrigstidens fliser, da de er sat op med Portland cement, som er meget stærk, og fliser sat op med denne cement er derfor vanskelige at nedtage i hel tilstand, hvorfor de heller ikke er nået frem til samlerne.

For hver producent er der en kort historie om virksomheden med oplysning om, hvor virksomheden har haft til huse. Herudover selvfølgelig gengivelser af virksomhedens produktion samt hvorledes man identificerer og daterer dens produktion, bl.a. med gengivelser af flisers bagside, som fortæller meget om, hvor den kunne være produceret, selv om det ikke nødvendigvis direkte står, hvem producenten er. Herudover får man noget at vide om, hvor påvirkningen af designet i det væsentligste kom fra.

Som værket dokumenterer, har produktionen af dekorerede fliser i Storbritannien i det 20. århundrede været uhyre omfattende.

Den fabriksfremstillede flise er dokumenteret gennem mere end 2500 farvefotografier fra mere end 110 virksomheder, såvel store som små, de fleste for os danskere ukendte producenter, men enkelte store kendte porcelænsfabrikker som Henry Doulton & Co producerede også fliser.

Værkstedproduktionen af fliser dokumenteres i bindet *Craft and Studio Tile Makers*, hvor man finder mere end 850 fotos af såvel mindre kendte som berømte keramikeres fliser, således fliser af bl.a. Bernard Leach og William Staite Murray. Af andre kendte fra *keramiske noters* spalter kan nævnes Alan Caiger-Smith, Frank Hamer, Andrew McGarva, Paul Scott og Mary Wondrausch. Hertil kommer så nyskabende virksomheder som Smoke and Fire og Royce Wood.

Kendetegnende for disse ”studio tile makers” er efter forfatterens opfattelse, at de har bedre tid og mulighed for at eksperimentere og anvende teknikker, som er for dyre og tidkrævende for fabrikkerne, såsom håndmaling og sgraffito. Hertil kommer så, at en del af fliserne er bestillingsarbejder, hvor

keramikere har taget hensyn til kundens specielle ønsker.

I begge dele af registranten findes et nyttigt glossary og en bibliografi for yderligere læsning og fordybelse i emnet, henvisninger til museer, hvor man vil kunne se på fliser samt det for brugeren vigtige navneregister. Nåh ja, og så de i Schiffers bøger så uundværlige prisestimer.

Billedkvaliteten af de mere end 3300 fotos fordelt på de tre bind er forbavsende høj, specielt når man tager i betragtning, at optagelserne har megen forskellig proveniens.

Af egentlige danske flisefabrikker kan jeg kun komme i tanke om Humlebæk Flisefabrik (1908 / 1936-1943), der efter udslettelsen ved en brand i december 1943 fortsatte som Nivaa Flisefabrik (1945-1981), hvor Harald Isenstein, Yan Kai Nielsen samt Asger og Eli Theisen er blandt dem, der har designet fliser for sidstnævnte virksomhed.

Virksomheder som Herm. A. Kähler har også fremstillet fliser, fx til sofaborde, bl.a. dekoreret af Jens Thirslund. Endelig har Bjørn Wiinblad for Nymølle designet en række fliser, og flere fra den tid vil sikkert ved nærmere efterforskning kunne nævnes, hvilket det kunne være interessant at høre mere om.

I nyere tid har bl.a. Ivan Weiss dekoreret såvel mindre fliser som mammutfliser, fortrinsvis unika, tilsvarende Linn Utzon for Den kongelige Porcelænsfabrik, men også Alev Siesbye har designet en række fliser for Canakkale Seramik Kalebodur i Istanbul.

Dette er således absolut en af de bedre udgivelser fra Schiffer, skrevet af en kyndig flisesamler, der med stor indsigt har udarbejdet denne registrant, som vil være uvurderlig for museer, forskere og samlere samt kulturhistorikere, som beskæftiger sig med det 20. århundredes britiske fliseproduktion.

Schiffers bøger leveres i Europa af Bushwood Books. Bestilling via email: info@bushwoodbooks.co.uk. Bushwood Book tillægger £ 5,50 i forsendelse.

Gunnar Jakobsen

Ray Finch. Craftsman potter of the modern age. A collection of essays and contributions. Ed. by John Edgeler and with contributions by John Edgeler, Ray Finch, Alex McErlain, Eddie Hopkins, Phil Rogers, David Whiting and Dave Wilson. Cotswolds Living Publications, Winchcombe 2006. 155 s. ill. litt. sign. hf. 20 £.

Michael Cardew (1901-1983) genåbnede i 1926 et gammelt pottemageri under navnet ”Winchcombe Pottery”. Michael Cardew havde været Bernhard Leaches første elev og havde suget til sig af den specielle atmosfære, som herskede i St. Ives, idet han udviklede sine egne idéer, som han satte i værk ved overtagelsen af Winchcombe Pottery, hvor han genoptog stedets tradition med fremstilling af lertøj til husholdningen. Det var hans beslutsomhed, kunnen og inspiration, som fik det til at løbe rundt i de tidlige år og gjorde det til noget helt specielt.

Winchcombe Potterys historie er behandlet i bogen *Winchcombe Pottery · The Cardew-Finch Tradition* [White Cockade Publishing, Oxford 1998], der er anmeldt i *keramiske noter 11/2000*, hvor forfatteren Ron Wheeler gennemgår Winchcombe Potterys historie lige fra dets etablering og frem til bogens udgivelse i 1998. Det er således ikke den historie John Edgeler ønsker at bringe, men historien om Ray Finch (f 1914).

My philosophy has been to aim for nearly everything to have a potential use rather than an art object. [Ray Finch].

I 1935 henvendte Ray Finch sig til Michael Cardew for at få ansættelse i pottemageriet; men blev af Michael Cardew rådet til at få nogen erfaring først, hvorefter Ray Finch i et år arbejdede i Pottery Department på Central School of Art i London for i 1936 at starte hos Winchcombe Pottery.

Michael Cardew was an amazing inspiration, dynamic and full of ideas and talk, but it was Ray Finch's integrity, common sense and steady application that turned Winchcombe into a successful pottery. [Ron Wheeler].

I 1939 da Michael Cardew flyttede til Cornwall overlod denne Winchcombe Pottery til Ray Finch, som i 1946 overtog pottemageriet. Ray Finch fortsatte som hidtil, idet han dog efterhånden forlod lertøjet til fordel for stentøjet.

Finch has kept the Winchcombe Pottery running for nearly 40 years. Its basic product has remained much the same – well-designed, well-crafted tableware. Finch was responsible for developing Cardew's wood-fired earthenware into a more practical stoneware product, which has gained much popular success. His tableware, together with that of St Ives, set the standards for standard-ware potters round the country. [British Studio Pottery. By Oliver Watson, Phaidon 1990].

John Edgeler bringer i bogen flere interviews med Ray Finch og hans medarbejdere, fine interviews, hvor man virkelig får et godt indtryk af denne meget spændende pottemager, hvis former og dekorationer er noget af det bedste inden for den engelske pottemagertradition og som er en fornøjelse at sætte på bordet. Ray Finch svæver trods sin høje alder

fortsat over pottemageriet, som nu varetages af Michael Finch.

Bogen slutter med en række karakteristikker af de nøglemedarbejdere, som gennem årene har arbejdet for Winchcombe Pottery samt deres beskrivelser af, hvorledes det er eller har været at arbejde sammen med Ray Finch. Herudover er fotos af såvel deres som Ray Finches personlige mærker, hvor Ray Finches har skiftet noget gennem årene, hvorfor de også kan være med til at datere den enkelte ting.

Winchcombe Pottery eksisterer stadig i bedste velgående, og dets smukke produkter kan fortsat erhverves til rimelige priser lige fra pottemageriet [website: www.winchcombepottery.co.uk].

Bogen er umådelig flot illustreret med talrige nyoptagne farvefotos af hans fantastisk fine arbejder gennem de mange år med Winchcombe Pottery samt s/h-fotos fra Ray Finches familiealbum. En mere læsevenlig skrift kunne dog godt være valgt, men det afholder nu ikke én fra at læse bogen til ende, idet bogen er skrevet med stor indsigt og indlevelse i Winchcombe Pottery.

Gunnar Jakobsen

Keramik der 50er Jahre. Formen, Farben und Dekore. Ein Handbuch. Von Horst Makus. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2006. [1. udg. 1998]. 672 s. ill. litt. noter. signaturer og fabriksmærker. register. ib. 49,80 €.

I anmeldelsen [*keramiske noter 13/2001*] af forgængeren til denne bog, der udkom i 1998, skrev jeg, at ”modigt er det at kaste sig over et sådant tema - fabriksfremstillet tysk keramik fra 50'erne – som længe har været noget ringeagtet, da den ikke helt harmonerer med nutidens smag og ind imellem tangerer ”kitsch”, men som nu i visse kredse er ved at blive moderne igen”. Ikke desto mindre er der nu udkommet en i omfang stærkt forøget udgave af samme bog, idet førsteudgaven var på 195 sider og denne er på 672 med 700 farvefotos og 200 s/h fotos samt 400 gengivelser af mærker og signaturer. Denne nye udgave er i håndbogsformat, hvor førsteudgaven var i stort format.

Uanset om man kan li' den periodes keramik eller ej, så er dette et imponerende opslagsværk. Helt utroligt er det, hvad Horst Makus har fundet frem af nyt stof såvel som nye genstande siden 1998. Her træder således endnu mere keramik fra 1950'erne ud af anonymiteten og endnu flere designere bliver synlige.

50'er keramikken bliver ofte beskrevet som værende asymmetrisk og abstrakt for at ende med at blive karakteriseret ved den berømte vase ”Schwangere

Luise” af Fritz Heidenreich fra Rosenthal, der er kommet til at stå som indbegrebet af 1950’ernes vaseform. 1950’ernes fabriksfremstillede tyske keramik kan imidlertid både være dristig og opfindsom såvel stilistisk som med hensyn til teknik, selv om en del godt kan betragtes som værende kitsch.

Bogen indledes med en række kyndige essays af teknisk karakter om form, farve og dekoration. Disse essays beskriver bl.a. nye teknikker som fx *Gemmo*, en teknik inspireret af færdiggørelsen af glas, og *Sgrafa* som er flerlagsporcelæn inspireret af sgraffitoteknikken. En anden inspirationskilde var *terra sigillata*, en teknik som havde været glemt i århundreder.

Herefter følger et stort billedafsnit fra A-Z med hen ved 500 farvefotos af genstande i alfabetisk orden efter fabriksnavn. Dernæst følger et meget omfattende afsnit ”Namen und Begriffe” om virksomheder, keramikere og designere samt ordforklaringer. Her ville det have været rart, om ordforklaringerne ikke havde været blandet med de biografiske oplysninger, men et selvstændigt ”Glosar” som i førsteudgaven.

Endelig følger i nummerorden en fortegnelse med mere end 3200 modelnumre og i alfabetisk orden omkring 1.350 dekurationsbetegnelser, hvor nogle af disse henviser til flere forskellige fabrikker. Bogen afsluttes med en fortegnelse over mærker og signaturer samt en omfattende bibliografi. Bogen er selvfølgelig også forsynet med et register. Hvad kan man så forlange mere? Jo, jeg kunne måske godt savne førsteudgavens indledende oversigtsartikel ”Jahresübersicht 1950-1965”, som er meget nyttig, men ellers kan man vist ikke ønske sig mere om denne lidt upåagtede keramik fra 50’erne.

Gunnar Jakobsen

Löllmann. Keramik/Ceramics. Mit Beiträgen von Frank Nievergelt und Cordula Löllmann. Ritterbach Verlag, Frechen 2006. 96 s. ill. tysk og engelsk tekst. ib. 49,50 €.

Bogen om *Löllmann* indledes med en fin tekst af Frank Nievergelt om Uwe Löllmann (f 1955), hans liv og hans keramik, mens hans kone Cordula Löllmann i et afsluttende afsnit fortæller om arbejdet med brændingen, der tager 8 dage og foregår 2 gange årligt, samt ikke mindst om spændingen omkring åbningen af ovnen.

Bogen er udgivet i anledningen af 20-årsdagen for etableringen af eget keramisk værksted. Uwe Löllmann lærte pottemagerfaget hos den nyligt afdøde keramikker Horst Kerstan. I 1985 etablerede

han så eget værksted, hvor han byggede sig en stor træfyret ovn.

Uwe Löllmann har siden 1985 regelmæssigt opholdt sig i Japan med besøg i de gamle keramikcentre, hvor han under værkstedsbesøg og deltagelse i workshops stiftede bekendtskab med det enkelte steds traditioner og keramikere. Han blev under disse ophold meget betaget af den arkaiske ekspressive kraft, der var resultatet af brændingen i træfyrede ovne, hvor asken fra brændingen lægger sig på tingene under brændingen og dermed kommer til at udgøre glasuren, hvilket han så besluttede sig til at arbejde videre med og har arbejdet med lige siden og er blevet en væsentlig del af hans udtryk.

Selv om han også er påvirket af den traditionelle keramik, der anvendes under teceremonier, så er han gået videre med sine egne idéer og sit eget udtryk.

Löllmann nedbrød marts 2004 – efter en sidste brænding – den gamle ovn, rensede de gamle sten, supplerede med nye og byggede herefter en ny og større Anagama ovn, hvor den indvendige højde er 1,8 m, 6 m lang og 2 m bred, hvilket muliggør brænding af meget store ting. Brændingen sker ved 1300° C.

Bogen er flot illustreret med fine fotos af Löllmanns arbejder, der er fremstillet mellem 2004 og 2006. Spændende kunne det have været med fotos af hans keramik fra alle 20 år, så man kunne have set, hvorledes denne fine keramik har udviklet sig gennem årene. Billeddelen er opdelt i *Gedrehte Gefässe / Thrown Vessels | Teekeramik / Ceramics for Tea Ceremony | Aufgebaute Arbeiten / Handbuilt Works*. En flot markering af et 20-års jubilæum.

Gunnar Jakobsen

Paper Clay by Rosette Gault. 2nd edition. [Ceramics Handbooks]. A & C Black [Website: www.acblack.com], London 2005. [1. udg. 1998]. 144 s. ill. litt. index. 13,49 £.

Paper Clay eller papirler er en betegnelse for en keramisk masse, der er iblandet cellulosefibre hentet fra f.eks. toiletpapir, æggebakker eller avispapir.

Keramisk masse, f.eks. ler, kan blandes alt lige fra sand, savsmuld, chamotte, vermiculit, bentonit, wollastonit til glasfibre, nylonfibre, polypropylenfibre, fibre fra bananskræller eller f.eks. cellulosefibre fra papir, alt efter hvilke plastiske egenskaber man ønsker at fremme hos det pågældende ler.

Rosette Gault har, som den absolut førende inden for området, skrevet mange bøger og artikler om

”paper clay” og har berettet både om, hvordan man fremstiller, bruger og brænder ”paper clay”. Mest interessant er skildringerne af, hvilke overraskende og enestående formgivningsmetoder der er mulige, efter at leret er tilsat fibre.

Arbejdsprincippet er, at papirmasse udrøres i vand, så fibre bliver adskilte; vandet afpresses og fibre blandes i leret. Derved får leret nogle nye sammenhængsegenskaber, der bl.a. muliggør at modellere tynde åbne konstruktioner, der ellers sædvanligvis ville revne enten under håndteringen eller under tørringen. Ligeledes kan man garnere dele sammen på måder, der ellers ville være helt umulige. Endelig kan man med papirler opnå et helt andet formsprog og en ny stoflighed. Dog ændres plasticiteten af leret ligesom porøsiteten øges i det færdigbrændte produkt.

Bogen er opdelt i afsnit, der omhandler: 1: *Historisk overblik* over tilsætninger til leret. 2: *Tilsætningsmidler til leret*, som omhandler forskellige typer stoffer og deres virkning. 3: *Papir og papirlers fremstilling. Papirlerstyper*, til de forskellige masser og brændingstemperaturer. 4: *Hvad papirler kan gøre* skildrer de mange håndværksmæssige metoder, der er mulige. 5: *Grundlæggende formningsmetoder*. 6: *Skulpturer i stor skala*. 7: *Specielle skulpturer* kombineret med andre ikke keramiske materialer. 8: *Overflade og brænding* omhandler overfladestrukturer, glasurer, farver og brænding. 9: *Fremtidig udvikling* handler om eksperimenter med ultratynde genstande og letvægtskonstruktioner. Bogen afsluttes med: 10: *Appendix, litteraturhenvisninger, leverandørliste og stikordsregister*.

Bogen er meget instruktiv og fyldt med spændende farveillustrationer af kunstværker, der er frembragt på basis af papirler. Jeg fristes til at sige, at bogen er et ”must” for enhver keramikker.

Erik Linnet

Ceramics with Mixed Media by Joy Bosworth. [Ceramics Handbooks]. A & C Black [Website: www.acblack.com], London 2006. 112 s. ill. litt. index. hf. 14,99 £.

Forordet starter med at berette, at formålet med denne bog er at vise nutidige kunstgenstande, hvor der er anvendt keramik sammen med andre materialer af praktiske, æstetiske eller intellektuelle grunde.

Nogle af disse kunstgenstande er frembragt af to kunstnere, med hver deres speciale, mens de fleste er frembragt af en og samme kunstner. Da bogen henvender sig til keramikere, er der beskrivelser af teknikken bag anvendelsen af de øvrige materialer, såsom metal, tekstil, glas, træ mm.

Et afsnit om overfladebehandling er der også i bogen. ”Electrical” er titlen på et lille afsnit om belysningsemner.

Der nævnes mange forskellige kunstnere og deres teknikker, og bogen er skrevet grundigt og på et letforståeligt engelsk uden at være for dybtgående. Den er letlæselig, ikke mindst på grund af, at den indeholder ca. 130 illustrationer på sine 112 sider.

Hvert afsnit afsluttes med generelle oplysninger om helbred og sikkerhed i forbindelse med brugen af de omtalte materialer.

Der afsluttes med en leverandørliste og litteraturhenvisninger for dem, som vil gå mere i dybden, samt ordforklaringer og indeks.

Bogen er fyldt med mange gode illustrationer af kunstgenstande af varierende kvalitet, så der er noget for enhver smag. Dog er bogen underholdende at se i og kan nok skabe nogen inspiration og muligvis nytænkning hos udøvende kunstnere, da den lægger vægt på det eksperimenterende, måske lidt mere end dét, vi oplever i det hjemlige.

Erik Linnet

Ceramics and Print by Paul Scott. 2nd edition. [Ceramics Hand-books]. A & C Black [Website: www.acblack.com], London 2002. 144 s. ill. litt. index. hf. 14,99 £.

I introduktionen fortæller forfatteren, at han allerede i sin studietid var mere interesseret i overfladen end i formen og i at arbejde todimensionalt. Poul Scott startede med at male et ”omvendt” motiv med fernes på en silkeskærm og derpå spartle oliebaseerede keramiske farver gennem skærmen de steder, der ikke var blokerede af fernes.

I make prints because in using the metal, the wood, and other materials available, I can express things that I cannot express by any other means. In other words I am interested in printmaking not a means of reproduction but as an original creative medium. Even if I could pull only one print from each of my plates I would still make them.

Forfatteren udtrykker således, at for ham er tryk-teknikken ikke blot en reproduktionsmetode men snarere en kunstnerisk udtryksform, hvor ordet ”print” omfatter det at flytte en dekoration fra en plade af metal / gips / træ / linoleum direkte eller via en silkeskærm / papir / silikonegummi til det keramiske emne.

I bogen omhandler ”print” også overførsel via fotografiske processer, computerdesignet laser-

printning og fotokopiering. Derudover medregner bogen desuden relief til ”print”, f.eks. indpresning, indgraving, bortskrabning, ætsning, bortspuling af uafdækkede områder på den keramiske genstand, så overfladen fremtræder tredimensionalt.

Bogen er opdelt i 7 kapitler med et historisk afsnit efterfulgt af afsnit med de forskellige trykteknikker, hvorpå der afsluttes med ordforklaringer, sikkerhed, leverandørliste og litteraturhenvisninger samt et indeks.

Bogen er god og instruktiv med mange fine billeder af utraditionelle keramiske genstande samt af de forskelligartede trykteknikker.

Bogen omtaler også bl.a. danske kunstnere som Bodil Manz og Ane Katrine von Bülow, så man må sige, at Paul Scott kommer hele vejen rundt, både med hensyn til teknik som det kunstneriske.

Erik Linnet

Glazes from natural sources by Brian Sutherland. 2nd edition. [Ceramics Handbooks]. A & C Black [Website: www.acblack.com], London 2005. 142 s. ill. litt. hf. 18.99 £.

Bogen indledes med følgende citat:
Contact with the nature of his clay, pigment, and glaze materials gives a potter more control and scope for taking advantage of variations which nature always offers. [Bernard Leach, *A Potters Book*].

Alle keramiske materialer stammer fra naturen, og de mest udbredte grundstoffer, som findes i naturen er netop dem, der indgår i de råmaterialer, der anvendes i keramikken. Imidlertid har de råmaterialer, som keramikeren oftest bruger, været gennem renselsesprocesser, både fysisk og kemisk, inden de anvendes til keramik.

Fordelen ved disse forædlede råmaterialer er, at produkterne er mere ens fra gang til gang, jernindholdet er fjernet eller lavt, så man opnår klare farver og f.eks. et hvidt porcelæn.

Imidlertid foretrækker nogle keramikere at bruge visse råmaterialer direkte fra naturen, måske for at opleve det uforudsigelige og udnytte de variationer og muligheder, der fremkommer til inspiration og til at få *naturen* ind i keramikken. Nærværende bog henvender sig til denne gruppe af udøvende keramikere med interesse i at håndtere materialerne direkte fra naturen.

Efter forord og introduktion er der et interessant afsnit af *Nigel Wood*. Det omhandler anvendeligheden af naturens materialer specielt til glasurer

og her citeres en kendt japansk keramikker: ”Mine recepter er simple, men mine råmaterialer er meget komplicerede”, og det er jo ret betegnende for den, der arbejder direkte med naturens materialer, der som nævnt i afsnittet, kan være meget billige at fremskaffe.

Et spændende område er glasurer med aske fra forskellige træsorter, buske, blade, græs, siv og bananskræller etc. Kemisk set er de ret forskellige, og det afspejler sig i glasurernes udseende. F.eks. har asken fra grannåle og grantræ vidt forskellige sammensætninger.

Efterfølgende er der et par interessante geologiske afsnit med gode billeder af mineraler, deres forekomst og analyser.

For keramikeren kommer der afsnit om præpareringen af råmaterialerne, samt anvisninger på, hvorledes man systematisk tester sine materialer. Anvisninger på forskellige blandingsystemer og udførlige beregningsmetoder følger efter, til stor gavn for de keramikere, der ønsker at arbejde systematisk for at opnå de bedste resultater.

Bogen afsluttes med en konklusion, der betoner, at glasurer ikke er mere indviklede, end man gør dem til. Det er således ikke en videnskabelig bog, men derimod en bog, der anviser gode metoder til at få brugbare resultater ud af de materialer, som man finder i sine nære omgivelser. Bogen afsluttes med askeanalyser, litteraturhenvisninger og et udmærket indeks.

Undertiden er de keramikere, som sværmer mest for ”naturmaterialer” også ”naturmennesker”, der anvender en teske i stedet for en vægt, så her kan denne bog være en inspiration til at overveje en mere analytisk indgangsvinkel.

Erik Linnet

Fired up with raku. Over 300 raku recipes. By Irene Poulton. Crowood Press [Website: www.crowood.com], Ramsbury 2006. 144 s. ill. litt. index. hf. 14,99 £.

Irene Poulton har skrevet en bog på 143 sider om raku-keramik. Irene Poulton er født i England men har boet og arbejdet i Australien i mere end 30 år. Hun har også fået sin keramiske uddannelse i Australien.

Bogens titel er dobbelttydig, idet den foruden den konkrete henvisning til raku-keramik antyder forfatterens begejstring for emnet. Dette bekræftes også af en af bogens illustrationer, hvor en storsmilende

keramikeren bærer en T-shirt med inskriptionen *got raku?* Svaret forventes at være ”Ja - vi er mange der er angrebet af denne uheldbedelige rakulidelse for hvilken der næppe findes nogen effektiv behandling”.

Anmelderens egen affektion for rakubrænding kom imidlertid på en hård prøve ved læsningen af Irene Poultons bog. Bogen er opdelt i tre hovedtemaer. Lad os kalde dem A, B og C. A omfatter nogle indledende kapitler om rakubrændingens kulturhistoriske oprindelse, introduktion af rakuteknikken i den vestlige verden og grundlæggende oplysninger om ler, dekoration, glasurer og brænding. Afsnit B er basalt set en liste over ca. 300 rakuglasurer, som dels er forfatterens egne, dels glasuropskrifter som er blevet hende anbefalet af venner og kolleger i branchen. I det sidste afsnit, afsnit C, er pennen overladt til i alt 10 ”gæstekeramikere”, der – efter en individuel og omfattende præsentation af Irene Poulton - har fået frie hænder til at præsentere sig selv videre samt give gode råd om brændingsteknikker og glasurer til læserne. Lad os se lidt nærmere på de tre overordnede emner i bogen.

Bogens tre første kapitler falder under emne A. Vi hører om rakubrænding i Japan i det 16. århundrede; en lille smule om ovne, om ler og om vigtigheden af at eksperimentere og føre bog over samme. Glasursammensætninger nævnes samt en række dekorations-teknikker. Herefter gennemgås en serie af praktiske problemer omkring glasurernes opførsel i forbindelse med brændingen. Der slutes af med en boks med ”tips og tricks”. Der findes bestemt en del gode råd og idéer gemt i disse kapitler, men det er usystematisk leveret og er derfor kun af begrænset nytte, uanset om man ikke har erfaring med rakubrænding eller ønsker at komme videre på basis af hidtidige erfaringer.

Glasuropskrifterne i emne B er mange og helt uhen-sigtsmæssigt kategoriseret. Der mangler en intro-duktion til glasurtabellen. I modsætning til f.eks. at være ordnet efter farve er de nu opført i alfabetisk orden, således at den glasur som Irene Poulton kalder Rick’s Turquoise (formodentlig efter vennen Rick) er opført under R og derfor ikke kan findes efter farve eller kemi. Retfærdigvis må man sige at en del glasurnavne også refererer til deres farve og derfor falder logisk ind i tabellen. Til en del af opskrifterne er der knyttet kommentarer og det er godt. Jeg tror egentlig, at forfatterens primære hensigt med bogen har været at videregive gode glasuropskrifter. Men der er kommet alt for mange med. Man mister overblikket og leder febrilsk efter illustrationer og kommentarer. Det var ærgerligt for intensionen var god.

Efter glasurtabellen følger der en tabel med opskrifter til specielle effekter f.eks. lustre, krater- og lavaglasurer. Nu er tabellen ikke længere alfabetisk, og der er ingen forklaring på systematikken – hvis

der er nogen. Efter opskriftstabellerne følger et afsnit om reduktionsmetoder. Der er flere udmærkede råd her, men de hører mere hjemme i den første del af bogen, hvor brændingsteknikkerne gennemgås. Tabeller med opskrifter på Terra Sigillata og begitninger står helt for sig selv og den vejledende tekst til tabellerne er minimal eller helt manglende.

Bogens sidste emne er helligt ”gæsteforelæserne” (Invited Artists). Det er et højest ejendommeligt kapitel. Irene Poulton indleder med at præsenterer hver af sine gæster med lange, overstrømmende og skamrosende CV’er. Det er meget amerikansk (og åbenbart også australsk) i sin stil. Herefter gives ordet til hver af de ti gæster, og de har tilsyneladende fået lov til uredigeret at skrive, hvad de ønskede. Med disse lidt beske kommentarer må jeg dog sige, at netop blandt gæsteforelæsningerne fandt jeg interessante afsnit og videregivelse af mange spændende personlige rakuerfaringer til eftertanke og afprøvning. Flere af gæsterne har opgivet hjemmesideadresser, der givetvis vil være gode at følge op.

Wally Asselbergh har leveret en rigtig brugbar og systematisk gennemgang af ”nøgen raku” teknik. Steven Branfman formidler mange personlige rakuerfaringer, og det er et afsnit, som jeg ønsker at genlæse. Gary Ferguson giver omstændelige beskrivelser af simple standardproblemer, som de fleste har løst første eller anden gang de forsøger sig med rakubrænding. Han fortæller os til slut, at han bor med sin familie i Idaho og kan li’ katte og hunde! David Jones er mere poetisk. Han sammenligner rakuglasurerne med det tøj vi ifører os. Vi kan signalere det formelle, det vilde, der tiltrækker omgivelsernes opmærksomhed, eller vi kan endog vise den utildækkede hud (her er ikke tale om naked raku; anmelderens bemærkning). Jeff Mincham og Caroll Ratcliff har ikke rigtig noget på hjerte, så hvorfor egentlig præsentere disse gæster? Lisa Skeen får som den eneste af de 10 ikke præsenteret sit CV (hvorfor?). Til gengæld leverer hun en glimrende gennemgang af ”horsehair raku”, hvor hun brænder sin keramik i elovn ved en relativ lav temperatur (593° C) med efterfølgende reduktion med hestehår.

Bogen indeholder omsætningstabeller for vægt-enheder og temperaturenheder ligesom den angiver australske, amerikanske og europæiske betegnelser for samme produkt. Dette er godt og gør opskrift-samlingen mere anvendelig.

Bortset fra et par enkelte nitter er bogens illustrationer gode. Der vises eksempler på færdigbrændte skulpturer og unikakeramik og hovedparten med forbindelse til teksten med vink om anvendt glasur. Af forståelige grunde viser forfatteren fotos af en del af sine egne arbejder, der omfatter parafraser over gamle

tempelbygninger og ruiner. Dette er flot keramik, og jeg har stor respekt for keramikeren og kunstneren Irene Poulton.

Man skal jo aldrig gå på kompromis med sikkerheden, og det gør *Fired up with Raku* bestemt heller ikke. Vi bliver på "hver anden" siden advaret mod alle de forfærdelige ulykker, der kan indtræffe, når man går rakuvejen. Det er varmt og man kan skade både sig selv og omgivelserne. Ilden kan springe. Røgen er giftig. Glasurerne er giftige. Det er ok at gøre opmærksom på disse forhold, men det skaber et lille irritationsmoment, når advarslerne gentages helt ned til at man som børn skal passe på ikke at skære sig på skarpe glasurkanter. På indersiden af bogens omslag fralægges forfatteren og forlaget sig i øvrigt ethvert ansvar for alle typer af utilsigtede hændelser, der måtte finde sted som følge af bogen og dens informationer.

Skal jeg samle op på *Fired up with Raku*, er min konklusion, at Irene Poulton er en både dygtig og begejstret raku-keramik, der har haft et stort ønske

om at dele sin viden og entusiasme med andre. Det har hun valgt at gøre ved at skrive en bog. Det er desværre uklart, hvem bogen henvender sig til. Det forekommer mig, at Irene Poulton ikke har gennemtænkt sin disposition af bogen nøje og måske er kommet i stofnød i takt med skrivningen. Bogen er derfor ikke blevet en brugbar praktisk vejledning i rakubrænding, som nybegyndere eller let øvede kunne støtte sig til. Den er desværre heller ikke blevet en længe savnet vejledning i glasurer med fyldige kommentarer og illustrationer af samtlige udvalgte glasurer. Endelig er bogens sidste tredjedel en misforstået hyldelse til personer i Irene Poultons netværk. Bevares! Man kan finde nogle spændende idéer, som man fristes til selv af afprøve, men afsnittet er inhomogent og virker uredigeret. Forlagets vejledende pris – trykt på bagsiden – er 14,99 £. Personligt vil jeg hellere anvende disse penge til et par flasker god rødvin.

Bjarne Leth Nielsen

Arrangementer i Keramikens Venner

Arrangement: ***Foredrag om "former i pølseteknik" ved Turi Heisselberg Pedersen***
Dato og mødetidspunkt: Mandag den 26. marts 2007, kl 19.30.
Sted: Danmarks Designskole, Strandboulevarden 47, 2100 København Ø.
Deltagere: Kun for medlemmer.
Pris: 40 kr pr person.
Tilmelding: Tilmelding til sekretæren er nødvendig.
Tilmeldingsfrist: Senest torsdag den 22. marts 2007.

Turi Heisselberg Pedersens stramme enkle former er modellerede og glaserede med tørre stenagtige sinterbegitninger i bløde jordfarver. På denne foredragsaften vil hun demonstrere, hvorledes hun bygger sine krukker og vaser i pølseteknik. Mange mennesker er bekendt med hvad pølseteknik er, men Turi bruger en japansk inspireret teknik, hvor man anvender tykke pølser, der derefter klemmes og trækkes op til den ønskede skærvtykkelse. Turi vil desuden vise lysbilleder og fortælle om sine egne arbejder, samt give en række danske og internationale eksempler på teknikens mange forskellige udtryksformer.

Arrangement: ***Rundvisning af Ivan og Fujiko Weiss på deres udstilling med porcelæn/stentøj og kalligrafi***
Dato og mødetidspunkt: Søndag den 1. juli 2007, kl 11.00.
Sted: Palæfløjen, Stændertorvet 3, 4000 Roskilde.
Deltagere: Kun for medlemmer.
Pris: Gratis.
Tilmelding: Tilmelding til sekretæren er nødvendig.
Tilmeldingsfrist: Senest fredag den 22. juni 2007.

Ivan Weiss, som Keramikens Venner tidligere har besøgt på Den kongelige Porcelainsfabrik, hvor han har arbejdet i mere end 40 år, har etableret eget værksted og viser arbejder fra såvel tiden på porcelænsfabrikken som nye arbejder fra eget værksted, mens Fujiko, som også har baggrund i keramikken, nu arbejder med kalligrafi, hvor hun vil vise såvel tidlige som nye arbejder og fortælle om sit arbejde med kalligrafi.

Arrangementer i Keramikvens Venner (fortsat)

Arrangement:	<i>Udflugt til Skåne med besøg hos kunstnerparret Gustav & Ulla Kraitz samt datteren Cecilia Kraitz i henholdsvis Förslöv og Båstad (ved Norrvikens Trädgårdar), Kjell Bolinder i Höganäs samt udstillingen med Hans Hedberg på Höganäs Museum.</i>
Dato og mødetidspunkt:	Lørdag den 18. august 2007, kl 09.00 [Bussens afgangstidspunkt].
Mødested:	Helsingborg, Scandlines ankomsthal "Knodepunktet" ved turistinformationen.
Afslutning:	Helsingborg, ca kl 17.00.
Deltagerantal:	Minimum 25 deltagere.
Pris:	225 kr pr person.
Husk:	Medbring madpakke og drikkevarer til frokosten.
Tilmelding og betaling:	<i>Sekretæren senest fredag den 1. juni 2007. [Meld dig til i dag].</i>

Det har glædet bestyrelsen meget, at Keramikvens Venner har fået mulighed for at besøge kunstnerparret Gustav & Ulla Kraitz samt deres datter Cecilia, og høre om og se eksempler på deres arbejder samt se Gustav & Ulla Kraitz'es store ovn. Der henvises til anmeldelsen af bogen om deres keramiske kunst "Fertile Forms", der er anmeldt i dette nummer af keramiske noter.

Cecilia Kraitz arbejder med keramik til brug i hverdagen - ikke design, men brugskunst af raku eller stentøj, afhængigt af anvendelsen. Stentøj til ting, hvor anvendelsen kræver, at de er mere robuste, mens rakuen, når dette træder lidt mere i baggrunden og det glider mere over mod unika.

Höganäs Museum fejrer keramikeren Hans Hedberg (f 1917), der har boet i Biot i Frankrig de sidste mere end 50 år, med en retrospektiv udstilling. Hans Hedberg er inspireret af naturens former og kendt for sine meget store fantastiske smukt glaserede frugter. Samtidigt hermed har vi lejlighed til at se museets udstilling af svensk og dansk keramik.

Kjell Bolinder repræsenterer Höganäs på bedste vis. Kjell Bolinder arbejder med drejet stentøj, smukt glaseret med kinesiske glasurer som harepels, krystalglasurer, oilspot og okseblod.

Keramikvens Venner har to gange tidligere arrangeret ture til Skåne [1995 og 2000], som alle vi, der var med, syntes var rigtig gode – nogle af vore bedste heldagsture. Besøget hos keramikeren Rolf Palm i Mölle i hans gamle drivhus var en uforglemmelig oplevelse. Besøgene på Höganäs Museum, der har en meget fin permanent udstilling af svensk og dansk keramik og dets gode særudstillinger med Tomas Anagrius og Åke Holm samt den spændende Samling Granberger med sin fine samling af europæisk keramik af svenske, danske, finske, engelske og tyske keramikere, men hvor vi også så udstillingen med den engelske keramik Richard Batterham. [Red.].

Bestyrelse:	Sekretær:	<i>"keramiske noter" udgives af "Keramikvens Venner" og udkommer to gange årligt, henholdsvis primo marts og primo august.</i>
Hans-Henrik Dyhr, formand	Anne Rosengaard Jørgensen	
Erik Linnet, næstformand	Ved Stampedammen 31	
Anne Rosengaard Jørgensen, sekretær	2970 Hørsholm	
Inger Tribler, kasserer	Tlf.: 45 86 86 09	
Gunnar Jakobsen	E-mail: anne.knud@post.tele.dk	ISSN 1603-0664
Brian Erhardtson, suppleant		
Turi Heisselberg Pedersen, suppleant	Kasserer:	<i>Redaktør af "keramiske noter 25/2007" er Gunnar Jakobsen med tak til især Barbro Haar samt Hans-Henrik Dyhr og Erik Linnet for gode råd og kommentarer.</i>
	Inger Tribler	<i>Redaktionen afsluttet 05/03/2007</i>
	Frederik d. VII's vej 14	
Formand:	3450 Allerød	
Hans-Henrik Dyhr	Tlf.: 48 28 04 16	
Billensteinsvej 33	E-mail: tribler@kunst.dk	
7120 Vejle Øst	Giro: 9 46 17 87	
Tlf 75 81 40 80		